STORTINGET

Stortingstidende
Referat fra møter i Stortinget

Nr. 87 · 3. juni
Sesjonen 2021–2022

Fra 1. oktober 2019 har Stortinget innført ny voteringsordning med faste voteringstidspunkter.
Derfor vil saksreferat og tilhørende votering i perioder være i ulike hefter. Dette er markert i referatet.

Møte fredag den 3. juni 2022 kl. 9

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 87):

1. Stortingets vedtak til lov om erstatning fra staten til voldsutsatte (voldserstatningsloven)
(Lovvedtak 70 (2021–2022), jf. Innst. 310 L (2021–2022) og Prop. 238 L (2020–2021))
2. Stortingets vedtak til lov om endringer i naturmangfoldloven (utnytting av genetisk materiale med opprinnelse i andre land og tradisjonell kunnskap knyttet til utnytting av slikt materiale)
(Lovvedtak 71 (2021–2022), jf. Innst. 313 L (2021–2022) og Prop. 76 L (2021–2022))
3. Stortingets vedtak til lov om endringer i Norfundloven (forvalteroppgaver)
(Lovvedtak 72 (2021–2022), jf. Innst. 346 L (2021–2022) og Prop. 99 L (2021–2022))
4. Stortingets vedtak til lov om endringar i gravplassloven (teieplikt og arkiv m.m.)
(Lovvedtak 73 (2021–2022), jf. Innst. 347 L (2021–2022) og Prop. 65 L (2021–2022))
5. Stortingets vedtak til lov om endringer i barnevernsloven mv. (krav om politiattest ved ansettelser i barne-, ungdoms- og familieetaten mv.)
(Lovvedtak 74 (2021–2022), jf. Innst. 391 L (2021–2022) og Prop. 86 L (2021–2022))
6. Stortingets vedtak til lov om forskriftshjemmel for behandling av personopplysninger for frivillige tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet mv.
(Lovvedtak 75 (2021–2022), jf. Innst. 349 L (2021–2022) og Prop. 94 L (2021–2022))
7. Stortingets vedtak til lov om levering av digitale ytelser til forbrukere (digitalytelsesloven)
(Lovvedtak 76 (2021–2022), jf. Innst. 408 L (2021–2022) og Prop. 66 LS (2021–2022))
8. Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Årsmelding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) for 2021
(Innst. 432 S (2021–2022), jf. Dokument 7:1 (2021–2022))
9. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Innberetning fra Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret for 2021
(Innst. 417 S (2021–2022), jf. Dokument 5 (2021–2022))
10. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Endringer i forsvarsloven mv. (ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste)
(Innst. 290 L (2021–2022), jf. Prop. 67 L (2021–2022))
11. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021
(Innst. 395 S (2021–2022), jf. Prop. 90 S (2021–2022))
12. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv.
(Innst. 394 L (2021–2022), jf. Prop. 89 L (2021–2022))
13. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine Eriksen Søreide, Hårek Elvenes, Ingjerd Schou, Charlotte Spurkeland, Tage Pettersen, Erlend Larsen og Sveinung Stensland om å bekjempe falske nyheter og desinformasjon
(Innst. 303 S (2021–2022), jf. Dokument 8:146 S (2021–2022))
14. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Guri Melby, Ola Elvestuen og Sveinung Rotevatn om å sikre Norge fullverdig deltakelse i EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP)
(Innst. 314 S (2021–2022), jf. Dokument 8:151 S (2021–2022))
15. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Vervik Bollestad og Kjell Ingolf Ropstad om å legge Norges forhandlinger om en frihandelsavtale med Kina på is umiddelbart dersom Kina støtter Russland militært i invasjonen i Ukraina
(Innst. 315 S (2021–2022), jf. Dokument 8:164 S (2021–2022))
16. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om ratifikasjon av tillegg til Roma-vedtektene om straffeforfølgelse av folkerettsstridig angrepskrig og kriminalisering av folkerettsstridig angrepskrig i norsk straffelov
(Innst. 407 S (2021–2022), jf. Dokument 8:122 S (2021–2022))
17. Referat

Presidenten: Representanten Jorodd *Asphjell*, som har vært permittert, har igjen tatt sete. Den innkalte vararepresentanten for Nord-Trøndelag, Tone *Våg*, tar nå sete.

Fra representanten Mathilde *Tybring-Gjedde* foreligger søknad om foreldrepermisjon i tiden fra og med 4. juni og ut Stortingets vårsesjon.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:
1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Michael *Tetzschner*, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Representanten Per-Willy Amundsen vil framsette et representantforslag.

Per-Willy Amundsen (FrP) [09:00:54]: På vegne av stortingsrepresentanten Tor André Johnsen og meg selv vil jeg gjerne fremme et forslag om å innføre kontroll ved fotlenke med GPS-sender ved forvaringsdømtes permisjon fra soning.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig forutsetter utover kl. 16.

Sakene nr. 1–7 vil bli behandlet under ett.

Sak nr. 1 [09:01:22]

Stortingets vedtak til lov om erstatning fra staten til voldsutsatte (voldserstatningsloven) (Lovvedtak 70 (2021–2022), jf. Innst. 310 L (2021–2022) og Prop. 238 L (2020–2021))

Sak nr. 2 [09:01:24]

Stortingets vedtak til lov om endringer i naturmangfoldloven (utnytting av genetisk materiale med opprinnelse i andre land og tradisjonell kunnskap knyttet til utnytting av slikt materiale (Lovvedtak 71) (2021–2022), jf. Innst. 313 L (2021–2022) og Prop. 76 L (2021–2022))

Sak nr. 3 [09:01:26]

Stortingets vedtak til lov om endringer i Norfundloven (forvalteroppgaver) (Lovvedtak 72 (2021–2022), jf. Innst. 346 L (2021–2022) og Prop. 99 L (2021–2022))

Sak nr. 4 [09:01:28]

Stortingets vedtak til lov om endringar i gravplassloven (teieplikt og arkiv m.m.) (Lovvedtak 73 (2021–2022), jf. Innst. 347 L (2021–2022) og Prop. 65 L (2021–2022))

Sak nr. 5 [09:01:30]

Stortingets vedtak til lov om endringer i barnevernsloven mv. (krav om politiattest ved ansettelser i barne-, ungdoms- og familieetaten mv.) (Lovvedtak 74 (2021–2022), jf. Innst. 391 L (2021–2022) og Prop. 86 L (2021–2022))

Sak nr. 6 [09:01:32]

Stortingets vedtak til lov om forskriftshjemmel for behandling av personopplysninger for frivillige tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet mv. (Lovvedtak 75 (2021–2022), jf. Innst. 349 L (2021–2022) og Prop. 94 L (2021–2022))

Sak nr. 7 [09:01:34]

Stortingets vedtak til lov om levering av digitale ytelser til forbrukere (digitalytelsesloven) (Lovvedtak 76 (2021–2022), jf. Innst. 408 L (2021–2022) og Prop. 66 LS (2021–2022))

Presidenten: Sakene er annengangsbehandling av lover og gjelder lovvedtakene 70 til og med 76.

Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 8 [09:01:32]

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Årsmelding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) for 2021 (Innst. 432 S (2021–2022), jf. Dokument 7:1 (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Nils T. Bjørke (Sp) [09:02:33] (ordførar for saka): Eg vil starta med å takka komiteen for eit godt arbeid. Det var stor semje i handsaminga av EOS-utvalet si årsmelding, og det er ei viktig støtte til EOS-utvalet sitt arbeid.

Som Stortingets kontrollorgan for dei hemmelege tenestene skal EOS-utvalet sjå til at dei hemmelege tenestene balanserer omsynet til privatlivet til den einskilde opp mot samfunnet og borgarane sin trong for tryggleik. Det er ei viktig oppgåve.

EOS-utvalet har i 2021 gjort eit stort arbeid med 18 inspeksjonar og 13 saker av eige tiltak. Utvalet har avslutta 26 klagesaker.

I samband med Stortinget si handsaming av etterretningstenestelova i 2020 fekk EOS-utvalet ei omfatt-

ande og ny oppgåve med fast kontroll av tilrettelagd innhenting i etterretningstenesta. Denne oppgåva er utvalet no godt i gang med å løysa.

I årsrapporten trekkjer utvalet fram nokre saker som krev særleg merksemd frå Stortinget. Ei av desse er at utvalet har kritisert PST for at seks personar var registrerte utan at det var grunnlag for det. Kritikken vart forsterka i ei sak av di registreringa inneheldt opplysningar om personen si politiske oppfatning. PST har sletta fem av registreringane, men fastheld at det var grunn til å registrera den sjette personen. Opplysningane i denne saka er difor ikkje sletta. I innstillinga ber komiteen PST om å sletta opplysningane om den sjette personen der utvalet har kritisert grunnlaget for registreringa.

I innstillinga har komiteen understreka det same som eg sa i debatten om årsmeldinga til EOS-utvalet i fjor. EOS-lova er klar på at informasjonseigaren styrer graderinga av informasjon som vert nytta i EOS-utvalet sin kontroll, men om utvalet finn det naudsynt å senda gradert informasjon til Stortinget, er det utvalet sjølv som vurderer om den graderte informasjonen er relevant for Stortingets kontroll, og formidlar han direkte til Stortinget.

I dagens spente internasjonale situasjon, der me har ekstra trong for dei hemmelege tenestene, er det òg ekstra viktig at me kan vera trygge på at me har eit EOS-utval som passar på, på vegner av norske borgarar.

Eg vil nytta høvet til å takka EOS-utvalet for godt arbeid i 2021 og ynskjer særleg til lukke med dei nye oppgåvene i 2022.

Statsråd Emilie Mehl [09:05:09]: Takk for invitasjonen til stortingsbehandlingen av denne saken.

EOS-utvalget sikrer legitimitet for tjenestene, noe som er en helt avgjørende forutsetning for at de skal kunne utføre sine oppgaver. Det var betryggende at leder Astri Aas-Hansen på EOS-utvalgets årskonferanse 31. mars i år ga uttrykk for at det gjennomgående står bra til i tjenestene.

Det er likevel også i år saker som viser berettigelsen av EOS-utvalgets kontrollvirksomhet. Politiets sikkerhetstjeneste har fulgt opp EOS-utvalgets kritikk av seks registreringer og har slettet fem av registreringene helt. Tjenesten opplyser at den sjette personens navn, som komiteen viser til, også er slettet fra PSTs register etter EOS-utvalgets kritikk. PST vurderer imidlertid at den øvrige informasjonen i denne registreringen, utover navnet, er av en slik art at det er relevant for tjenestens oppgaveutførelse. Den er derfor ikke slettet. PST har nå gjennomført flere tiltak for å sikre kvaliteten i etterretningsregisteret.

Jeg deler kontroll- og konstitusjonskomiteens bekymring for saksbehandlingstiden i klareringssaker i Nasjonal sikkerhetsmyndighet, NSM. Saksbehandlingstiden har stor betydning både for de enkeltpersonene som klareringsavgjørelsene gjelder for, og for virksomhetene som har behov for å få klarert personell i arbeid. NSM har satt i gang flere tiltak for å bedre situasjonen. Dette omfatter flere stillinger i NSMs enhet for klarering og klagesaker, kompetansehevende tiltak, økt prioritering av eldre saker samt endrede rutiner for behandling av innsynssaker. NSM har i samråd med klareringsmyndighetene iverksatt flere tiltak for å sikre ensartet lovforståelse og praksis knyttet til begrunnelser.

Departementet har i samråd med NSM utarbeidet en plan for å vurdere ordningen med særskilt oppnevnt advokat nærmere. Jeg vil i etatsstyringen av NSM framover følge opp merknadene fra kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Jeg har merket meg komiteens støtte til EOS-utvalgets oppfordring om at Justis- og beredskapsdepartementet bør vurdere regelverket for autorisasjon av utenlandske statsborgere, herunder regler for begrunnelse, innsyn og klage i slike saker. Departementet vil i inneværende år starte et arbeid for å regelfeste dette i forskriftene til sikkerhetsloven.

Statsråd Bjørn Arild Gram [09:07:50]: EOS-utvalget er en viktig kontrollinstans for forsvarssektoren. I 2021 ble det gjennomført kontroll av fire enheter i sektoren. De hemmelige tjenestenes legitime skjermingsbehov gjør at det i liten grad kan gis offentlig innsyn i deres virke. EOS-utvalgets parlamentariske kontroll er derfor svært viktig.

EOS-utvalget har ikke fremmet kritikk mot forsvarssektoren i sin årsmelding for 2021. Jeg ser det som en indikasjon på at det arbeides godt og rett i de kontrollerte enhetene i sektoren. Jeg ønsker å trekke fram at Forsvarets sikkerhetsavdeling behandler om lag 25 000 sikkerhetsklareringer i året. En negativ klareringsavgjørelse kan være belastende for den enkelte. Det er derfor viktig at klareringsmyndighetene fatter avgjørelser basert på grundige og individuelle helhetsvurderinger.

Jeg er som justis- og beredskapsministeren opptatt av å sikre likebehandling og ivareta den enkeltes rettssikkerhet samtidig som nasjonale sikkerhetsinteresser blir ivaretatt. At det ikke var negative funn til Forsvarets sikkerhetsavdeling etter EOS-utvalgets kontroll i 2021, samtidig som den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden har gått ned fra året før, viser at klareringsmyndighetene i Forsvaret arbeider godt for å tilfredsstille de krav som regelverket stiller.

EOS-utvalget fremmer ikke kritikk mot Etterretningstjenesten, men jeg ser at det påpekes at man ikke har fått framlagt alle saker og operasjoner som Etterretningstjenesten har forelagt Forsvarsdepartementet i

perioden 2011–2020. Ifølge tjenesten skyldes dette en rutinesvikt. Jeg vil følge opp at Etterretningstjenesten legger fram for EOS-utvalget alle saker og operasjoner som er forelagt Forsvarsdepartementet for godkjenning.

EOS-utvalgets rapport viser at det gjøres et godt arbeid med forbedring av rutiner og praksis i sektoren.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [09:09:55]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Innberetning fra Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret for 2021 (Innst. 417S (2021–2022), jf. Dokument 5 (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Even Eriksen (A) [09:10:32] (ordfører for saken): Stortingets ombudsmannsnemnd for Forsvaret ble opprettet i 1952 for å sikre vernepliktige soldaters rettigheter. Det betyr at ordningen med et eget ombud for Forsvaret kan feire 70-års jubileum i år. Og ikke bare det: Tillitsvalgtordningen i Forsvaret, TVO, som nemnda har et viktig og tett samarbeid med, har 50-årsjubileum. Som saksordfører for Dokument 5 og tidligere tillitsvalgt i Militærpolitikompani Felles, MPKP-F, vil jeg vil gratulere Ombudsnemnda og TVO med jubileum, og takke nemnda for en god og informativ innberetning av året som har gått.

Av innholdet i rapporten er det verdt å nevne at 2021 har vært preget av at en ny lov trådte i kraft 1. oktober. Lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret er på mange måter en modernisert videreføring av den gamle instruksen, men der Sivilombudet nå har overtatt rollen som ekstraordinært klageorgan i enkeltsaker. Nytt er også oppdraget med å delta i internasjonalt samarbeid, som komiteen har merket seg at nemnda har arbeidet med.

Et annet tema som er gitt stor spalteplass i nemndas innberetning, er lovens § 4. Jeg viser til komiteens enstemmige betraktninger og merknader, der vi støtter at bestemmelsen vurderes endret, og viser til det pågående arbeidet med forslag til endringer i NIM-loven, EOS-kontrolloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret i Stortingets presidentskap. Dette er altså en sak vi kommer tilbake til.

Det er komiteens tilnærming at nemndas innsynsrett må gi nemnda tilgang til den informasjon som er nødvendig for at de kan utføre sine oppgaver etter loven, og bygge på forutsetningen fra det tverrpolitiske Harberg-utvalget, om at det er kontrolløren, og ikke den kontrollerte, som må definere hva man i sitt oppdrag trenger innsyn i.

Utover dette viser komiteen til nemndas bekymringer og oppfatninger rundt den pressede personellstrukturen i Forsvaret og nivået på eiendoms-, bygg- og anleggsforholdene. Vi støtter nemndas vurderinger og ber regjeringen legge disse til grunn som ett av flere hensyn i det pågående arbeidet med styrking av Forsvaret.

Vi har merket oss at nemnda har hatt et høyt aktivitetsnivå til tross for at koronapandemien gjorde seg gjeldende også i 2021. I tillegg til å ha ivaretatt interessene til nesten 10 000 vernepliktige, har det blitt gjennomført møter med virksomheter både internt i Forsvaret og eksternt.

På vegne av kontroll- og konstitusjonskomiteen ønsker jeg å takke nemnda for arbeidet som er lagt ned gjennom det siste året.

Statsråd Bjørn Arild Gram [09:13:35]: Jeg synes det er naturlig at også jeg knytter noen kommentarer til saken.

La meg også starte med å takke Ombudsnemnda for Forsvaret for å ha løftet viktige saker. Temaene som nemnda belyser, er kjent for Forsvarsdepartementet, og det er saker som jeg er opptatt av. Forsvarsdepartementet skal legge til rette for at Ombudsnemnda kan løse sitt oppdrag på best mulig måte, og jeg har invitert nemnda til et møte med departementet og Forsvaret.

Jeg er opptatt av at Ombudsnemnda for Forsvarets kontrollfunksjon blir godt ivaretatt for framtiden, og jeg ønsker at lovendringer balanserer hensynet til viktige sikkerhetshensyn, samtidig som det legges til rette for at nemndas kontrollfunksjon kan ivaretas. Jeg stiller meg derfor positiv til en videre dialog om presidentskapets pågående arbeid og forslag til endringer i NIM-loven, EOS-kontrolloven og lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret.

Ombudsnemnda omtaler en presset personellstruktur i Forsvaret, og det tar vi på ytterste alvor. Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen har aktualisert behovet for ytterligere personellvekst. Framover vil regjeringen vurdere en mer offensiv opptrapping av personell, utover gjeldende langtidsplan. Økningen skal i hovedsak gå til operative enheter. Dette kan bidra til å senke belastningen på den enkelte.

Utfordringen som følger av det som kalles funksjonelt fravær, er tatt opp i etatsstyringen. Samtidig er det

avdelingene som kjenner den daglige driften og kan planlegge sine aktiviteter etter tilgjengelige ressurser. I fredstid må avdelingssjefene balansere tildelte ressurser og tildelte oppdrag.

Tilstanden til noe av Forsvarets bygningsmasse har hatt en negativ utvikling over flere år. Regjeringen prioriterte derfor i statsbudsjettet for 2022 40 mill. kr til strakstiltak for å bedre kaserner og bygninger som brukes for personellet, i tillegg til at det også er frigjort noen andre midler til samme formål. Midlene skal gå til prosjekter som kan gi forbedringer allerede i år. Det er anslått at forbedringene vil komme ca. 700 ansatte og soldater til gode.

Undersøkelser viser at det jevnt over er godt arbeidsmiljø i Forsvaret. Vernepliktsundersøkelsen viser at åtte av ti vernepliktige trives godt eller meget godt i Forsvaret. Forsvarets medarbeiderundersøkelse viser videre at personellet i all hovedsak er tilfreds og motivert. Men selv om de fleste har det bra, er det dessverre også saker vi må arbeide mer med.

Jeg vil berømme dem som de siste ukene har stått fram med sine opplevelser med varsling i Forsvaret. Forsvaret har uttalt at de vil foreta en grundig gjennomgang og se spesielt på om de velger tilstrekkelige reaksjoner på kritikkverdige forhold. Forsvarssjefen vil melde tilbake til meg om hva som er gjort, og hvordan dette skal følges opp videre, nå før sommeren.

Forsvarsdepartementet vil følge opp arbeidet mot mobbing og trakassering. Blant annet utvikler departementet en undersøkelse om mobbing og trakassering som skal omfatte alle etatene i sektoren. I tillegg har departementet gitt etatene i oppdrag å iverksette systematisk og målrettet arbeid for å motvirke mobbing og trakassering.

Personellet er Forsvarets viktigste ressurs, og det er øverste politiske og militære ledelses ansvar å sørge for at Forsvarets kvinner og menn kan arbeide og tjenestegjøre i trygghet fra overgrep og trakassering.

Jeg vil avslutte med å benytte anledningen til å rette en stor takk til alt personell i Forsvaret for den jobben de gjør. Som Ombudsnemnda framhever, viser Forsvarets personell et pågangsmot og en lojalitet som er imponerende.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [09:17:32]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Endringer i forsvarsloven mv. (ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste) (Innst. 290 L (2021–2022), jf. Prop. 67 L (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [09:18:19] (ordfører for saken): Det lovframlegget som vi har foran oss nå, gjelder ny erstatningsbestemmelse i forsvarsloven, der formålet er å sikre at de som er inne til førstegangstjeneste, ikke blir stående med store økonomiske tap dersom de skader seg under tjeneste. Det er bred enighet om at når en vernepliktig er inne til førstegangstjeneste, skal en være forsikret hele døgnet, hele tjenestetiden.

Bakgrunnen for de foreslåtte endringene er at en har sett at vernepliktige som har skadet seg under førstegangstjenesten, i enkelte tilfeller ikke har kommet inn under kravene i yrkesskadeforsikringsloven. En har i noen tilfeller altså ikke kommet inn under regelen om at skaden må skje i arbeid. Det er også tilfeller der en skade ikke regnes for å være yrkesskade etter lovens definisjon. Både Forsvaret, Ombudsmannen for Forsvaret og tillitsvalgtordningen for Forsvaret har tidligere reist spørsmål ved om dagens erstatningsordning har gitt god nok dekning. Derfor er det gledelig at vi nå har fått på plass et slikt styrket erstatningsvern for vernepliktige soldater, med bred og tverrpolitisk enighet.

Hårek Elvenes (H) [09:19:44]: De forbedrede erstatningsordninger som denne saken innebærer, er både anstendige og langt på vei påkrevd for dagens tjenestegjørende soldater. Selv om førstegangssoldater i dag har bedre erstatningsordninger enn mange grupper i samfunnet gjennom yrkesskadedekningen i folketrygdloven og muligheten til engangserstatning i forsvarsloven, er det et faktum, slik som saksordføreren sa, at alle årsakene til skade ikke er fanget opp av dagens erstatningsordninger. Det vil det bli en endring på ved denne lovendringen.

Det var regjeringen Solberg som sendte denne saken ut på høring, og Høyre støtter saken fullt ut. Det er rimelig at alle årsaker til skade som en soldat pådrar seg under førstegangstjenesten, skal det være erstatningsmessig dekning for. Derfor vil vi fra Høyres side uttrykke tilfredshet over at Støre-regjeringen har tatt saken til Stortinget og sørget for å få de forbedrede ordninger på plass. Det er et stort framsteg, og det fortjener våre soldater.

Bengt Fasteraune (Sp) [09:21:33]: Det er viktig å sikre dem som er inne til førstegangstjeneste, at de ikke

blir stående med store økonomiske tap dersom de skader seg under tjenesten. Dette er norsk ungdom som gjør en stor innsats for Norge, og da er det viktig at de blir ivaretatt av staten om uhellet først skulle være ute. Nå tar regjeringen ansvar for å ivareta tjenestegjørende kvinner og menn døgnet rundt gjennom hele tjenestetiden.

Å bedre erstatningsordningene for førstegangstjenesten er en viktig sak, kanskje viktigere enn vi tror. Det handler også om et større bilde, om å ta vare på personell og beholde kunnskap i Forsvaret. Å ivareta personellet og beholde det lenge er viktig, også for den treningen som skal gjennomføres. Dette vil øke forsvarsevnen på sikt og er med på å trygge Norge i tiden framover.

Vernepliktige er dekket av yrkesskadeforsikringsloven. Likevel har vi sett at vernet fram til nå ikke har vært godt nok. Årsaken er at de vernepliktige ikke har erstatningsdekning etter yrkesskadeforsikringsloven under hele førstegangstjenesten, noe som har medført at vernepliktige som har skadet seg på fritiden mens de var inne til førstegangstjeneste, ikke har fått dekket hele sitt økonomiske tap. Det har bl.a. ført til at Forsvarets største rekruttskole, KNM Harald Haarfagre, i fjor besluttet å begrense nærkamptrening som følge av usikkerhet rundt personellets forsikringsdekning. Det er ganske alvorlig.

Vi har et ansvar: å sørge for at de som gjennomfører sine lovpålagte tjenester, har tilstrekkelige og forutsigbare erstatningsordninger. Det vil de få med denne lovendringen.

Statsråd Bjørn Arild Gram [09:23:34]: Det er for så vidt ikke overraskende, men likevel veldig positivt at komiteen enstemmig går inn for de foreslåtte endringene. Forslaget vil styrke erstatningsvernet for vernepliktige inn til førstegangstjeneste og også gi dem større forutsigbarhet for når de har krav på erstatning.

I dag er det kun yrkesskadeforsikringsloven som dekker de vernepliktiges fulle tap dersom de skader seg under førstegangstjenesten. Men som det er sagt av andre før meg, har vi sett at vernepliktige i en del situasjoner faller utenfor dekningsområdet for denne loven. Årsaken til det er at yrkesskadeforsikringsloven stiller krav om at skaden oppsto «i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden». Dette er vilkår som ikke bestandig passer like godt under de særegne forholdene som gjelder under førstegangstjenesten, og vi har sett at dette kan gi uheldige utslag.

Vernepliktige inne til førstegangstjeneste gjennomfører en lovpålagt tjeneste. De står til Forsvarets disposisjon døgnet rundt. Samtidig har de fleste av dem dårligere økonomisk evne til å forsikre seg selv enn andre grupper har. Jeg mener derfor det er rett at de gis et bedre erstatningsrettslig vern den tiden de står til Forsvarets disposisjon og er under lovpålagt tjeneste.

Lovforslaget innebærer at det etableres en ny erstatningsordning for de vernepliktige i forsvarsloven. Erstatningsordningen vil medføre at vernepliktige som skades mens de er inne til førstegangstjeneste, får dekket sitt fulle økonomiske tap, også i tilfeller der yrkesskadeforsikringsloven ikke gjelder. Forutsetningen er at skaden har oppstått under tjenesten og har sammenheng med den. Ordningen vil også dekke skader som oppstår under reise til og fra tjenestestedet. I tillegg dekkes skader oppstått under frivillige kurs, opplæring og aktivitet som arrangeres eller betales av Forsvaret.

La meg få avslutte med å si at de foreslåtte endringene vil innebære en klar forbedring av de vernepliktiges rettsvern. De vernepliktige inne til førstegangstjeneste utgjør en verdifull ressurs for fellesskapet, og jeg er glad for at de nå sikres en bred og god erstatningsdekning dersom de skader seg.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Sakene nr. 11 og 12 vil bli behandlet under ett.

Sak nr. 11 [09:25:50]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (Innst. 395 S (2021–2022), jf. Prop. 90 S (2021–2022))

Sak nr. 12 [09:26:06]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv. (Innst. 394 L (2021–2022), jf. Prop. 89 L (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: Arbeiderpartiet 25 minutter, Høyre 20 minutter, Senterpartiet 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Rødt 5 minutter, Venstre 5 minutter, Miljøpartiet De Grønne 5 minutter og Kristelig Folkeparti 5 minutter.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Hårek Elvenes (H) [09:27:08] (ordfører for sak nr. 11): I dag vil et bredt flertall på Stortinget gi sitt sam-

tykke til inngåelsen av tilleggsavtalen mellom Norge og USA. Samtlige partier unntatt Miljøpartiet De Grønne, Rødt og SV står bak flertallsinnstillingen.

Avtalen er en av flere avtaler som regulerer det forsvarspolitiske samarbeidet med USA. Tilleggsavtalen vil forsterke det transatlantiske båndet og videreføre de lange linjer i norsk sikkerhetspolitikk.

Vi kan ikke forsvare Norge alene. Forsterkning fra nære allierte er avgjørende for vår sikkerhet. Den konklusjonen trakk vi allerede etter andre verdenskrig. Alliansefrihet i fred og nøytralitet i krig viste seg å slå grundig feil.

Norge har i mer enn 70 år hatt et nært og godt sikkerhetspolitisk samarbeid med USA. USA er vår viktigste allierte, og USAs sikkerhetsgaranti er fundamental for norsk sikkerhet.

Avtalen er ønsket fra både norsk og amerikansk side. Stortinget har tidligere vedtatt å videreutvikle det forsvarspolitiske samarbeidet med USA, bl.a. gjennom Meld. St. 36 for 2016–2017, Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

I krise og krig er Norge helt avhengig av forsterkninger utenfra. Mottak av forsterkninger må forberedes i fredstid i tett samarbeid med våre allierte. Norge har i flere tiår mottatt amerikanske styrker for trening på norsk jord. Det amerikanske marinekorpset har hatt forhåndslagre i Trøndelag siden 1982, og det har vært lagret materiell for sjø- og landstridskrefter i Sør-Norge siden 1950- og 1960-tallet.

Tilleggsavtalen etablerer et oppdatert rettslig rammeverk for de amerikanske styrkers tilstedeværelse på norsk territorium. Avtalen skal bygge på full respekt for norske lover og Norges folkerettslige forpliktelser. Dette er ingen særnorsk avtale. USA har inngått tilsvarende avtale med en rekke andre europeiske land som også er våre allierte.

Avtalens primære formål er å ivareta norske sikkerhetsinteresser. Tilleggsavtalen vil endre dagens rettslige rammeverk på en del sentrale punkter. Den går lenger enn tidligere avtaler i å gi amerikanske styrker rettigheter i Norge og etablere omforente områder. Den myndighetsoverføringen avtalen legger opp til, anses imidlertid som lite inngripende sett i forhold til avtalens sikkerhetspolitiske verdi og gevinst for Norge. Samlet sett vil myndighetsoverføringen ha svært begrenset innvirkning på det norske samfunnet og generelt for befolkningen i Norge.

Flertallet i komiteen presiserer at tilleggsavtalen er en sak av stor viktighet for Norge. Avtalen ivaretar helt grunnleggende samfunnsmessige interesser, nemlig vår evne til å avskrekke og vår evne til å forsvare landet.

Tilleggsavtalen bryter ikke med norsk basepolitikk. Det tillates ikke permanente baser i fredstid på norsk territorium. Uten troverdig tilrettelegging for mottak og øving av allierte forsterkninger vil det over tid være vanskelig å opprettholde basepolitikken. Målet i dag, som det var i 1949 og har vært siden, er forsterkninger i krise og krig, ikke permanent nærvær.

Vår basepolitikk er ingen avtale, ingen traktat med andre land, men en ensidig norsk erklæring. Det er Norge som definerer basepolitikkens innhold. Det er selvpålagte restriksjoner som må tolkes i sin samtid. Det har også skiftende regjeringer gjort siden 1951.

I over 70 år har en kombinasjon av avskrekking og beroligelse bidratt til norsk sikkerhet. Nøkkelen ligger i fleksibiliteten som basepolitikken har gitt oss under skiftende sikkerhetspolitiske forhold. Kjernen i norsk basepolitikk ligger i baseerklæringen fra 1949. Her slås det fast at det ikke vil bli åpnet for fremmede staters stridskrefter på norsk territorium så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trusler om angrep. Senere er det også fastslått ved flere anledninger at alliert samtrening, forhåndslagring av militært materiell og investeringer i militær infrastruktur, delvis finansiert gjennom NATO, ikke strider mot norsk basepolitikk. Tvert imot, det er en forutsetning for at norsk basepolitikk skal kunne opprettholdes.

Tilleggsavtalen er en videreføring av norsk sikkerhetspolitikk slik som vi kjenner den. Mesteparten av den allierte infrastrukturen ble ikke videreført etter den kalde krigen. I lys av den sikkerhetspolitiske situasjonen – eller for å si det på godt og forståelig norsk: Russlands aggressive framferd – er det nå et stort behov for å styrke vår evne til allierte forsterkninger.

Uten en troverdig tilrettelegging for mottak og øving av allierte styrker vil det over tid være vanskelig å opprettholde basepolitikken. Norge har ikke utenlandske baser. I motsetning til andre land med grense til Russland har Norge heller ikke anmodet om framskutt nærvær av NATO-styrker på norsk jord. Dette krever til gjengjeld en forsterkningsmodell som er troverdig.

Den russiske innovasjonen i Ukraina viser hvor utsatt et land med grense til Russland er når man ikke har nære allierte. Russlands brutalitet og forakt for internasjonal rettsorden har sendt sjokkbølger gjennom Europa. Dette er årsaken til at Sverige og Finland nå søker NATO-medlemskap og NATOs kollektive beskyttelse.

Norges medlemskap i NATO og vårt bilaterale forsvarssamarbeid med USA har trygget Norge siden annen verdenskrig. Det er ingen grunn til å endre innretning av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Tvert imot er det behov for å videreutvikle det sikkerhetspolitiske samarbeidet og styrke det transatlantiske båndet.

Til slutt: Over 90 pst. av befolkningen slutter opp om NATO-medlemskapet, viser ferske meningsmålinger. Klarere kan det vel ikke uttrykkes at det er stor støtte i den norske befolkning til den rådende sikkerhetspoli-

tikken. Tilleggsavtalen er en videreføring, en utvikling og en stadfestelse av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Nils-Ole Foshaug (A) [09:35:49]: Forsvaret av Norge skjer i dag langs tre hovedlinjer: den nasjonale forsvarsevnen, det kollektive forsvaret i NATO og bilateral støtte og forsterkninger fra nære allierte. Dette er det et stort flertall for i Stortinget. Forsvaret av Norge vil aldri kunne skje utelukkende med egne styrker. Det er ikke et realistisk alternativ, og derfor er vi med i NATO, og derfor er det viktig at USA og andre allierte kan øve i og forberede forsterkninger til Norge. Norsk basepolitikk legger til grunn at det ikke vil bli åpnet baser for fremmede lands stridskrefter på norsk territorium så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trusler om angrep. Forutsetningen for dette er at vi forbereder forsterkninger av Norge i fredstid. Vi har en lang og god samarbeidstradisjon med NATO og USA, og dette samarbeidet er tuftet på inngåtte avtaler. De mest sentrale avtalene som kan nevnes, er avtalen med USA om våpenhjelp fra 1950 og NATOs troppestatusavtale fra 1951, også kalt NATO SOFA.

Dagens diskusjon omhandler tilleggsavtalen mellom Norge og USA, The Supplementary Defense Cooperation Agreement, eller SDCA-avtalen, som vi kaller den. Avtalen om forsvarssamarbeid som Norge og USA har undertegnet, er viktig for norsk sikkerhet. Det er en videreføring og en videreutvikling av alliert nærvær og handler først og fremst om å ivareta norske interesser. Denne avtalen etablerer et justert rammeverk for amerikansk tilstedeværelse på norsk territorium og er en nødvendig forutsetning for at USA skal kunne anvende midler på infrastrukturinvesteringer i Norge innenfor rammen av The European Deterrence Initiative. Slik infrastruktur er viktig for at vi skal kunne motta alliert støtte i krise og krig. Avtalen er derfor viktig i lys av Norges NATO-forpliktelser, både i et regionalt og i et transatlantisk perspektiv. Dette dreier seg om å sette USA og våre andre allierte i stand til raskere og bedre å yte militær forsterkning av Norge og andre NATO-allierte i krise og krig og i tråd med vedtatte planer. Avtalen vil i seg selv ha en positiv effekt på norsk sikkerhet ved at den tydelig bekrefter USAs fortsatte forpliktelser til å bidra til sikkerheten i Norge, NATO og Europa. Avtalen vil med andre ord bidra til å høyne terskelen for krise og krig i både Norge og våre nærområder.

Denne avtalen oppretter omforente områder; flystasjonene på Sola, Evenes og Rygge og orlogsstasjonen på Ramsund blir slike områder. Omforente områder vil i utgangspunktet være til felles bruk for norske, amerikanske og allierte styrker, med mindre noe annet er særskilt avtalt. Begrepet «omforente områder» er nytt, men konseptet likner på ordninger vi allerede har, f.eks. forhåndslagrene i Trøndelag. Her er lagrene på norsk militært område med felles bruk der amerikanerne lagrer utstyr. Noen mindre deler av arealet er til eksklusiv bruk for amerikanerne. Dette med eksklusiv bruk høres kanskje spesielt ut for noen. Jeg vil derfor benytte anledningen til å minne om at også Norge stiller krav om at når norske styrker er i utlandet, skal disse få et eksklusivt område som kun skal være tilgjengelig for dem. Hensikten er bl.a. å beskytte sensitivt materiell.

SDCA strekker seg lenger enn tidligere avtaler når det gjelder amerikanske rettigheter og muligheter i Norge. Dette gjelder bl.a. ordningen om inn- og utreise, jurisdiksjon, skatte- og avgiftsfritak og oppdragsforhold for kontraktørene. Men avtalen understreker at den inngås med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser. I dette ligger det en forpliktelse til å følge norsk regelverk, med mindre noe annet er avtalt. USA har gitt uttrykk for at de ikke anser forpliktelsen til å følge norsk rett som avgjørende i tilfeller der dette ikke er forenlig med amerikanske tjenstlige behov. Men dette samsvarer i hovedsak med USAs forståelse av NATOs troppestatusavtale fra 1951 og innebærer derfor ikke noe prinsipielt nytt.

Avtalen viderefører ordningen med NATO SOFA, som siden 1951 har etablert regler om fordeling av straffejurisdiksjon mellom sendestater og vertsstater, slik at sendestaten har primærjurisdiksjon for tjenstlige handlinger. Dette regelverket gjelder i dag i relasjonen til alle besøkende styrker fra NATO-land, herunder de som kommer fra USA. Det nye er at Norge frafaller førsteretten til straffeforfølgelse for handlinger utenfor tjeneste. Norge har likevel adgang til å trekke tilbake dette frafallet i tilfeller som norske myndigheter mener omfatter spesielle omstendigheter. Det vil være aktuelt der det er begått en alvorlig forbrytelse, f.eks. voldtekt.

Norske myndigheter har ansvaret for å ivareta sikkerheten i tilknytning til de omforente områdene. Amerikanerne har imidlertid adgang til å etablere og utføre sikkerhetsrutiner av praktiske betydninger for den daglige aktiviteten på militært område. Det legges til grunn at amerikanske styrkers generelle adgang til fysisk håndhevelse begrenser seg til å treffe de tiltak som er nødvendige og forholdsmessige i påvente av norske militære eller norsk politi. Når det gjelder fysiske tiltak for å forsvare styrker, områder og materiell i tilfelle et fysisk angrep, vil avtalen i hovedsak sammenfalle med det som følger av strafferettens alminnelige nødrett og nødvergebestemmelser. Dette er i stor grad en videreføring av dagens praksis. Det vil bli utarbeidet omforente sikkerhetsplaner som utdyper hvilke rettigheter amerikanske styrker vil ha.

Norsk samtykke til SDCA-avtalen og opprettelsen av omforente områder baserer seg på en helhetsvurdering av en rekke viktige kriterier. Avskrekking og beroligelse er et kriterium. Opprettelsen av omforente områder må støtte opp under balansen i norsk politikk for avskrekking og beroligelse. Plassering, størrelse og tenkt bruk av omforente områder skal ikke hver for seg eller samlet med rimelig grunn kunne sies å bidra til økt spenning i våre nærområder.

Et annet kriterium er forsvarsmessige behov. Opprettelsen av omforente områder må være begrunnet i behovet knyttet til forsvaret av Norge, militær forsterkning eller gjennomføring av nasjonalt planverk, bilateralt planverk eller NATO-planverk relevant for forsvaret av Norge og NATO. Logistisk understøttelse, forhåndslagring, øving og trening inngår i dette.

Et viktig kriterium er base-, atom- og anløpspolitikken til Norge. Opprettelsen og bruk av omforente områder må være i tråd med norsk base-, atom- og anløpspolitikk samt retningslinjene for utenlandsk militær aktivitet i Norge. Det er også satt kriterier for områdene. Omforente områder skal i utgangspunktet kun opprettes innenfor militære områder; dvs. områder som er unntatt fra generell sivil aktivitet. All aktivitet på omforent område skal være basert på konsultasjon mellom Norge og USA.

Jeg vil også understreke at regjeringen vil søke Stortingets samtykke dersom det skulle bli aktuelt å opprette flere omforente områder i framtiden. Dette var det ikke lagt opp til fra den forrige regjeringen.

Norge har i over 70 år hatt et tett, godt og tillitsbasert forsvarssamarbeid med USA. Tilleggsavtalen er en videreføring av og et nytt skritt innenfor denne tradisjonen. Jeg er trygg på at den vil bidra til en troverdig forsterkningslinje, et tettere samarbeid med vår viktigste alliansepartner og en god ivaretakelse av norske interesser.

Bengt Fasteraune (Sp) [09:45:09]: Tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid mellom Norge og USA legger til rette for å videreutvikle det viktige bilaterale samarbeidet vi har med USA. Den er også med på å støtte opp om vår evne til å legge til rette for andre alliansepartnere i NATO. Videreføring og videreutvikling av alliert nærvær handler først og fremst om å ivareta norske interesser, men det er også viktig for vår sikkerhet i Europa. I 1949 sto det klart at Norge trengte organisert samarbeid med andre stater for å sikre sin uavhengighet. Siden den tid har Norge basert seg på et forpliktende alliansesamarbeid i NATO og på forsterkninger fra allierte i krise og krig. Norge og USA har samarbeidet godt om forsvaret av Norge i godt over 70 år, og det skal vi fortsette med.

Den forverrede sikkerhetssituasjonen i Europa og Russlands angrep på Ukraina medfører en varig endring av våre sikkerhetspolitiske omgivelser. Vi må ta inn over oss den sikkerhetspolitiske dimensjonen som er knyttet til Russlands handlinger. Derfor må vi være særdeles årvåkne og prioritere vår evne til samhold, søke multilaterale løsninger og koordinere tett med våre partnere og våre allierte. Denne tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid er en viktig del av dette arbeidet. Dagens situasjon har tydeliggjort på en brutal måte at Norge på kort varsel må være i stand til å kunne håndtere krevende sikkerhetspolitiske utfordringer. Vårt helt grunnleggende asymmetriske forhold til Russland gjør oss særlig avhengige av internasjonal støtte.

NATO-medlemskapet skaper klarhet og forutsigbarhet og gir grunnlag for et avklart naboskap og et praktisk og pragmatisk operativt samarbeid. Avtalen om forsvarssamarbeid mellom USA og Norge vil legge til rette for at USA kan yte raskere og bedre militær forsterkning av Norge. For å kunne legge til rette for et effektivt og godt samarbeid i krise og krig må vi legge grunnlaget gjennom langsiktig tenkning, et godt planverk, samhandling og koordinering og utbygging av en hensiktsmessig infrastruktur.

Sikkerhet, stabilitet og forutsigbarhet forutsetter at vi trener og øver sammen med våre allierte og partnerland i fredstid. Øvelsen Cold Response, som ble holdt i vinter, er et typisk eksempel på hva som kreves i framtiden. Slike øvelser er en ypperlig arena for å samtrene, dele viktige erfaringer og effektivt kartlegge sårbarheter, ikke bare knyttet til norsk forsvarsevne, men også til våre alliertes evne til å operere under krevende nordiske forhold.

Samtidig som avtalen inneholder konkrete tiltak som er ment å verne om norsk sikkerhet, regulerer tilleggsavtalen også de praktiske forholdene ved det norsk-amerikanske samarbeidet. Den omfatter alt fra skatteforhold og vilkår for kontraktører og postkontorer til strafferettslig jurisdiksjon. Mye av dette er rent praktiske ting for å få det til å fungere i hverdagen. Tilleggsavtalen legger opp til samarbeid og løpende konsultasjoner mellom norske og amerikanske myndigheter om konkrete aktiviteter samt operasjonelle og sikkerhetsmessige spørsmål.

Denne avtalen bekrefter at USA – og det er viktig å ta med seg – fortsatt forplikter seg til å bidra til sikkerhet i Norge og Europa, noe som er altfor lite oppe i debatten. Dette er med på å styrke Norges forsvarsevne langs de tre hovedlinjene Stortinget allerede har sluttet seg til gjentatte ganger: den nasjonale forsvarsevnen, det kollektive forsvaret i NATO og bilateral støtte og forsterkninger fra nære allierte.

Spørsmålet om jurisdiksjon dukker stadig opp når tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid med USA diskuteres i den offentlige debatten. Innføringen av begrepet «omforente områder» har ført til påstander om at avtalen medfører at det vil bli opprettet amerikanske baser i Norge, i strid med basepolitikken. Det er altså ikke riktig. Det vil bli opprettet fire omforente områder når avtalen trer i kraft. Det er på flystasjonene Rygge, Evenes og Sola samt på Ramsund orlogsstasjon. Eventuelle framtidige utvidelser av antallet omforente områder vil utgjøre en avtaleendring som krever enighet mellom Norge og USA, regjeringsbehandling og i de aller fleste tilfeller, sånn som nå, Stortingets samtykke. Inkludering av nye omforente områder vil som hovedregel være en sak av særlig stor viktighet, og det følger derfor av Grunnloven § 26 annet ledd at Stortingets samtykke er nødvendig. Det synes jeg er viktig, og det synes jeg er bra.

Omforente områder vil ikke være amerikanske baser, men steder som vil være sentrale i videreutviklingen av samarbeidet med USA, og der det kan bli aktuelt med amerikanske investeringer i infrastruktur. Omforente områder vil være til felles bruk – og det er også viktig å merke seg – for norske, amerikanske og allierte styrker, med mindre noe annet er særskilt avtalt. Det er jo dette som er en av målsettingene.

Avtalen pålegger USA å konsultere Norge om bruken av de omforente områdene, samtidig som den er klar på at all amerikansk militær aktivitet skal respektere norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser, også innenfor de omforente områdene – det er også viktig å merke seg. Denne praksisen er gjenkjennbar når norske styrker er i utlandet, hvor også vi stiller krav om å få et område som kun skal være tilgjengelig for norske styrker. Avtalen innebærer heller ikke norsk forpliktelse til å tillate permanent nærvær i fredstid.

Amerikanske myndigheter har i dag førsteretten til å straffeforfølge såkalte tjenestehandlinger. I avtalen presiseres det at USA har rett til å avgjøre hvilke handlinger som skal ha status som tjenestehandlinger. Dette er i samsvar med utbredt praksis i NATO. I tilleggsavtalen frafaller Norge førsteretten til å straffeforfølge handlinger som amerikansk personell eventuelt begår utenfor tjeneste. Det er nytt, men det er også utbredt praksis mellom allierte at det gis et slikt frafall. Norge har likevel, og det må jeg også presisere, adgang til å trekke dette frafallet i særlige tilfeller der norske myndigheter mener det foreligger spesielle omstendigheter. Det er spesielt aktuelt der det er begått alvorlige forbrytelser.

Norge og USA har hatt et godt og konstruktivt samarbeid om jurisdiksjonsspørsmål under den eksisterende NATO SOFA-avtalen, som egentlig gir mer rom for diskusjoner enn det som blir presisert i denne avtalen, og det er ingen grunn til å tro at denne tilleggsavtalen vil medføre endringer i dette, kanskje heller det motsatte.

Jeg vil påpeke på det sterkeste nok en gang og presisere det mange av mine kollegaer vil si fra talerstolen i denne debatten: Norsk base- og atompolitikk ligger fast. Norsk basepolitikk har sitt utspring i en diplomatisk note fra norske myndigheter til Sovjetunionen et par måneder før signeringen av Atlanterhavspakten i 1949. Basepolitikken bygger på en ensidig norsk beslutning og er ingen internasjonal forpliktelse. Retningslinjene i basepolitikken ble utarbeidet for å støtte opp under regjeringen Gerhardsens balansepolitikk i norsk sikkerhetspolitikk, mellom avskrekking og beroligelse. Basepolitikken legger rammene for alliert tilstedeværelse i Norge i fredstid, men norske myndigheter har selvfølgelig alltid et betydelig skjønnsmessig rom for å ivareta norske sikkerhetsinteresser gjennom skiftende regjeringer. Avtalen om forsvarssamarbeid med USA er ingen ny baseavtale. Den endrer ikke norsk base- og atompolitikk, anløpsregler eller norske begrensninger på lagring av visse våpentyper på norsk territorium. Det er en tilleggsavtale til en allerede eksisterende avtale. Den bygger videre på det vi allerede har, og viderefører det sterke og tillitsbaserte forsvarssamarbeidet vi har hatt i over 70 år. Slik rommer avtalen både avskrekking og beroligelse og viser kontinuitet i vår sikkerhetspolitikk.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [09:55:28]: Det er interessant å høre folk på talerstolen som er mer opptatt av å definere at det ikke er baser, enn at det faktisk er et godt samarbeid med USA. Siste taler sa det vel fire ganger i løpet av det siste minuttet. Jeg er usikker på hva som er motivasjonen for å hevde det, men jeg er altså uenig. Det skal jeg komme litt tilbake til.

Fremskrittspartiet er positivt til tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid. Derfor har jeg denne fine pinsen med Norge og USA på. Større amerikansk militær tilstedeværelse i Norge skaper trygghet for hele alliansen. At Stortinget så langt har insistert på at USA ikke skal etablere baser, men omforente områder, er kun semantikk. Men det er mye mer alvorlig enn det, for det er et signal også til USA om at man ikke ønsker baser, til tross for at det er baser, men at man ikke ønsker at de skal kalles det.

Mens amerikansk nærvær i andre NATO-land helt selvfølgelig defineres som baser, sier saksordføreren at disse omforente områdene er akkurat slike som finnes i andre NATO-land. Men der kalles de baser. Hvis de kalles baser i andre NATO-land og er helt identiske med det vi får i Norge, er det baser. Jeg sa dette med «walks like a duck and quacks like a duck», da er det sannsynligvis en «duck» vi snakker om. Men det er ikke viktig – det er ikke viktig.

Norge har funnet sin egen vri og tilfredsstiller en usolidarisk venstreside i norsk politikk, som på inn- og utpust hevder at en 73 år gammel baseavtale har tjent oss godt, og at vi derfor må beholde den i minst 73 år til. Sikkerhetspolitiske skrivebordsøvelser har imidlertid gått av moten, og sikkerhetspolitiske realiteter har tatt over. Ikke minst har våre nordiske naboer sett dette. Men fremdeles sier noen at vi må satse på et nasjonalt forsvar, som vi verken har mannskap eller utstyr til. Andre sier at Norden er det naturlige og beste alternativet, som for øvrig de øvrige nordiske land ikke vil ha. Noen sier at vi skal reddes av EU, til tross for at NATOs ikke-EU-land finansierer 80 pst. av alliansen. Og noen hevder sågar at vi skal ha alt mulig på en gang. Vi skal ha et nasjonalt, sterkt forsvar som kan sikre oss mot Russland i nord, vi skal ha et nordisk samarbeid, og vi skal ha et EU-sikkerhetssamarbeid – det skal vi diskutere senere i dag – og vi skal ha et NATO-samarbeid. Det er altså Tordenskiolds soldater, det er ikke mulig å få til.

Vi bør satse på det som er viktig, og det er et NATO-samarbeid. Da vi besøkte NATO for to uker siden, advarte generalsekretær Stoltenberg nettopp mot dette, at man får parallelle strukturer i EU og NATO. Allikevel insisterer noen på at dette er en veldig, veldig god idé. Det tapper NATO for ressurser at vi skal holde på med denne dobbeltkommunikasjonen og dette dobbeltarbeidet. Jeg tror de fleste ser det, men allikevel insisterer man på det.

Og hvorfor vil man ha dette i EU-samarbeidet? Sannsynligvis fordi Frankrike har noen stormaktsambisjoner – ikke ambisjoner, men erfaringer og en historikk som gjør at de gjerne vil fortsette med dette. Innsatsen i Mali er et godt eksempel på akkurat det.

Og til denne motstanden mot USA som kommer fra venstresiden – Rødt har vært tydelig på det, de kaller jo NATO og USA for en morderbande: Det er jo interessant at det går an å si noe sånt om vår fremste allierte. Hvis USA er en morderbande, da kan det være interessant å finne ut av hva man mener at Russland og ikke minst Kina er. Hvilke ord skal man bruke på det?

Det har vært gjennomskuelig, men også et signal til USA, at landets militære nærvær er uvelkomment blant mange norske politikere. Det skal vi ta hensyn til, for amerikanerne merker det. For Fremskrittspartiet er dette en illojal opptreden, og vi fremmer derfor forslag om at vi skal være ærlige om hva vi inngår, og at det istedenfor å fortelle vår fremste allierte at de er heldige som får lov til å forsvare Norge, vil være naturlig at NATOs geografiske område er bedre med hensyn til potensielt militær aggresjon, i tråd med doktrinen i NATO.

Det er jo krevende å si at når artikkel 5 utløses, skal vi alle være solidariske. Men før artikkel 5 utløses, skal vi sitte på hver vår tue – og kanskje samles når det er krig. Hvis vi først har 30 eller 32 NATO-land, er det naturlig at vi samarbeider også i fredstid, og da er de ulike landene nødt til å ha militære styrker, slik at de er best forberedt på et eventuelt angrep.

Russlands brutale angrep på Ukraina har synliggjort trusselen regimet i Kreml utgjør for freden i vår del av verden og suvereniteten og integriteten til de stater som befinner seg innenfor det Russland definerer som sitt strategiske interesseområde. At vi har en uforutsigbar og aggressiv nabo, må få konsekvenser for både Forsvarets innretning og Norges forhold til våre allierte. Dersom Norge skal kunne forsvare seg ved et angrep, er vi helt avhengige av et troverdig norsk forsvar og samtidig støtte gjennom rask respons fra våre allierte. For å sikre alliert støtte og tilstrekkelig avskrekking må Norge gjøre det mulig for våre allierte å ha bedre tilgang til personell og utstyr på norsk jord. I praksis mener Fremskrittspartiet at vi bør gjøre dette på generelt grunnlag. Og som jeg nevnte i sted, fremmer vi forslag om dette, at vi kaller en spade en spade, og at vi alle aksepterer at dette vi gjør nå, at disse omforente områdene – som er et nytt ord som jeg aldri hørt om før – faktisk er baser, slik det er i alle andre NATO-land.

Det er positivt at mange NATO-land nå øker sin fokusering på utviklingen i nord, men vi bør være varsomme, som også generalsekretær Stoltenberg var opptatt av, for det er ikke slik at Norge er NATO i nord. Vi er en del av NATO i nord, men det er også andre land som er NATO i nord. Vi har Canada som er NATO i nord, Island er NATO i nord, Danmark utgjør NATO i nord, og man kan også si at USA er NATO i nord. Arktis er et område, men det er mye større enn at Norge er NATO i nord.

Nordområdene er strategisk stadig viktigere. Områdene er enorme og sikrer tilgang til store ressurser. At det militære har større mobilitet enn tidligere, gjør at alle stormakter har interesser i nord. Jeg kan komme tilbake til det senere.

Våre allierte gjennomfører trening og øving i Norge, også sammen med norske styrker, for å utvikle forsvarssamarbeidet. Lange forsyningslinjer for NATO-allierte kan dog utgjøre en vesentlig utfordring i en situasjon hvor en fiendtlig invasjonsstyrke søker lynkrigtaktikk, slik russerne opprinnelig forsøkte i Ukraina.

Dagens sikkerhetspolitiske situasjon krever at norsk sikkerhetspolitikk revurderes. NATO trenger tydeligere avtrykk i nordområdene, og Norge trenger raskt assistanse ved situasjoner dersom krise eller krig truer. Det får man dersom våre allierte har baser i Norge.

Så er det interessant at man sier at norsk sikkerhetspolitikk ligger fast. Det er flere som sier det. Nei, den gjør ikke det. Den kan ikke ligge fast når Finland og Sverige blir medlemmer av NATO, da må vi faktisk tenke nytt. Det er ingenting som tilsier, når to naboer kommer med

i NATO, i den samme alliansen som vi er i, at det ligger fast. Dette er slitte uttrykk som vi er nødt til å gå gjennom og se på når Finland og Sverige blir medlemmer av NATO. Et eksempel er f.eks. når de skal ha øvelser, som vi har stort sett i Norge. Det vil bli en konkurranse mellom Finland og Sverige om hvor disse øvelsene skal avholdes. Det vil ha en kostnadsside, USA vil presse prisen ned – kostnadene for disse øvelsene – og det kan bety at øvelsen som vi til nå har hatt i Norge, ikke vil bli avholdt i Norge. Det har konsekvenser for det norske forsvaret og vår beredskap, og det vil også koste oss penger hvis vi skal være med på dette.

Jeg avslutter med det og tar opp forslaget fra Fremskrittspartiet.

Presidenten: Da har representanten Christian Tybring-Gjedde tatt opp det forslaget han viste til.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:03:18]: Den saka me behandlar i dag, er ei sak som ikkje har fått den merksemda ho fortener. Det er synd, for avgjerande vegval i utanriks- og forsvarspolitikken bør ikkje gjerast utan ein brei offentleg debatt. Innbyggjarane bør ha moglegheit til å påverka, men dei fleste har nok knapt nok høyrt om avtalen. Det er i seg sjølv eit argument for ikkje å vedta samtykke til avtalen i dag.

Eg vil samtidig gje honnør til dei journalistane, dei innbyggjarane og dei organisasjonane som har prøvd å få merksemd om avtalen det siste året og særleg nå den siste tida. Og eg viser til dei mange sterkt kritiske høyringssvara som me har fått inn til denne saka.

Kjernen i saka er altså kven som skal ha råderett på norsk jord. Det handlar om vår suverenitet – sjølve føresetnaden for demokratiet – for avtalen inneber å gje frå seg råderett på fire utvalde område, Sola, Rygge, Ramsund og Evenes, men òg langt utanfor desse områda. Avtalen gjev ei anna makt uhindra tilgang, bruksrett og jurisdiksjon, inkludert fyrsteretten til etterforsking og straffeforfølging i tilfelle lovbrot mot norske borgarar.

Mest alvorleg er det at norske myndigheiter ikkje vil ha fullt innsyn i kva slags militært personell, våpentypar og kanskje fangar som oppheld seg på eit område, og med det risikerer me å bryta med den basepolitikken som har tent oss godt i over 70 år – med vårt nei til atomvåpen på norsk jord og med grunnleggjande menneskerettar.

Avtalen byggjer i staden på at me skal ha tillit til at stormakta til kvar tid respekterer norsk lov og norsk politikk, og det er etter mi meining ei godtruande haldning når me ser på erfaringane frå andre land. Eg viser der til høyringssvaret frå Amnesty International, som seier:

> «Det er dokumentert en rekke tilfeller hvor amerikansk tjenestepersonell og deres kontraktører har stått bak alvorlige brudd på menneskerettighetene, både at de har stått bak forsvinninger og tortur selv, og at de har anholdt og torturert folk på territoriet til Nato-partnere i Europa. USA er sterkt nølende til å etterforske denne typen forbrytelser, samtidig som de gjør alt de kan for å verne sine egne mot andre lands straffeforfølging.»

Nettopp fordi det handlar om å gje frå seg suverenitet, bør denne avgjerda bli tatt med tre fjerdedels kvalifisert fleirtal. Grunnlova § 115 er eigentleg ikkje meint for dette. Den er meint for tilfelle der me gjev frå oss suverenitet til organisasjonar me er medlem av. Men å gje frå seg suverenitet til ein annan stat er, etter vår meining, meir inngripande enn å gje frå seg suverenitet til ein organisasjon Noreg er medlem av, som f.eks. NATO.

Det denne saka ikkje handlar om, er NATO-medlemskapet. Dette er ein bilateral avtale som har kome i stand etter ønske frå Trump-administrasjonen i USA og svarar til andre bilaterale avtalar USA har med land som Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Romania og Ungarn.

Dette handlar heller ikkje om å ha gode system for mottak av allierte styrkar og førehandslagring av våpen som beredskap i tilfelle krise og krig, for det kunne ha vore organisert utan å gje frå seg suverenitet. Det er det norske forsvaret som bør drifta og kontrollera slike område.

Stortingsfleirtalets grenselause tillit til at stormakta USA skal opptre i tråd med norsk politikk, med menneskerettar og i respekt for norsk suverenitet og norske lover, er dårleg grunngjeve med tanke på dei konkrete erfaringane som finst med denne stormakta – frå ei rekkje krigar, frå tallause brot på menneskerettane og på manglande respekt for folkeretten. Det er òg veldig risikabelt med tanke på framtida.

SV går av desse grunnane imot avtalen. Me vil ikkje svekkja norsk suverenitet og råderett på norsk jord. Me har fremja ei rekkje forslag saman med Raudt, som me inviterer dei som er tilhengjarar av avtalen, til å stemma for. Så vil me òg støtta dei lause forslaga frå MDG som blir fremja her i dag.

Med det tek eg opp forslaga frå SV.

Presidenten: Representanten Ingrid Fiskaa har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Bjørnar Moxnes (R) [10:08:33]: Siden 1949 har basepolitikken vært en bærebjelke i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Erklæringen om at fremmede makter ikke skal ha militærbase på norsk jord i fredstid, var viktig både for å hindre at Norge ble et militært oppmarsjområde, for å sikre lav spenning i det høye nord og for å sikre Grunnlovens bestemmelser, at på norsk territorium er det norsk suverenitet som skal gjelde.

I dag behandler Stortinget en avtale der amerikanske styrker får «uhindret tilgang til og bruk av omforente

områder» til bl.a. å innkvartere personell, stille opp styrker, lagre våpen og materiell. Her kan amerikanske styrker se bort fra norske lover og regler, og de kan også nekte norske myndigheter innsyn.

Baseavtalen betyr en svekkelse av norsk suverenitet. Ved å samtykke til avtalen gir vi en stormakt – altså ikke en organisasjon eller en allianse vi er med i, men en stormakt – myndighet til å utøve fysisk makt over våre innbyggere. Vi får ikke rett til å definere hva som utgjør en sikkerhetstrussel, eller vetorett over hvordan USA vil besvare det som de oppfatter som sikkerhetstrusler på norsk jord. Avtalen gjør det vanskeligere å etterforske og straffe lovbrudd begått av amerikanske styrker og fritar amerikanske kontraktører fra lover og regler i norsk arbeidsliv.

Når Stortinget i dag stemmer over å gi fra seg såpass mye myndighet, er det litt synd at flertallet gjemmer seg bak semantikk – dvs. unntatt Fremskrittspartiet, som er befriende ærlig. Det heter ikke baser, men «omforente områder», et begrep som ikke fantes i det norske språk før denne avtalen ble skrevet. Den heter «tilleggsavtale», men den går altså mye lenger enn det vi har hatt av forsvarsavtaler fra tidligere. Det står gjentatte ganger at USA skal respektere norske lover, regler og suverenitet, og like etter står det at de kan se bort fra dette dersom de ikke finner det forenlig med sine tjenstlige behov.

Det står også at det er ingenting i avtalen som rokker ved den norske basepolitikken, altså Gerhardsen-regjeringens erklæring om at man ikke skal åpne baser for fremmede makters stridskrefter på vårt territorium.

Jeg vil da spørre utenriksministeren: Hvordan skiller de omforente områdene seg fra en fremmed stridsmakts baser på vår jord? Jeg har tidligere fått svar, fra daværende forsvarsminister, Frank Bakke-Jensen, som var med på å signere avtalen i Washington:

> «Avtalen er en rammeavtale som tilrettelegger for amerikansk militær aktivitet i Norge, men inneholder ikke reguleringer av antall eller oppholdstid.»

Avtalen setter altså ikke noe tak for hvor store amerikanske styrker som får komme, hvor lenge de kan være her, eller at deres aktivitet på norsk jord kun skal gjelde trening eller støtte i krisesituasjoner. På de såkalt omforente områdene skal de få bygge og lagre våpen og kunne se bort fra en hel rekke norske lover og bestemmelser. For meg ser dette til forveksling ut som en fremmed stridsmakts base.

Uttalelser fra både svensk og finsk hold tyder på at de har sett til norsk basepolitikk historisk og selv ønsker å gjennomføre en lignende politikk: ikke å tillate fremmede militærmakters baser på svensk og finsk territorium i framtiden. I en slik situasjon er det underlig at det norske storting tar store steg vekk fra den basepolitikken som altså pekes på fra både svensk og finsk hold.

Stortinget har bedt om, og regjeringen har nylig nedsatt, en forsvarskommisjon som skal streke opp de lange linjene og veivalgene for norsk forsvarspolitikk. Kommisjonens arbeid er ferdig om et års tid, og da vil også formatet på forsvarssamarbeidet i Norden være mye mer avklart enn det er per dags dato. Det er uklokt å foregripe disse valgene gjennom en bilateral forsvarsavtale med verdens eneste gjenværende supermakt om å opprette amerikanske militærbaser på norsk jord. Jeg vil derfor ta opp forslag om at Stortinget utsetter behandlingen av saken fram til vi har fått sluttført arbeidet fra Forsvarskommisjonen og kan se denne avtalen i lys av de analysene og de funnene og anbefalingene som Forsvarskommisjonen kommer med.

Presidenten: Representanten Bjørnar Moxnes har tatt opp det forslaget han refererte til.

André N. Skjelstad (V) [10:13:54]: I denne saken vil noen representanter be oss om å utsette eller aller helst reforhandle fordi de mener at avtalen ikke er god nok, at den ikke er moden nok for å vedtas. Til det vil jeg si at jeg forstår at de ønsker det, men jeg er uenig. Jeg mener at SV og Rødt her bærer på en ønskedrøm helt fjern fra det som er realiteten i Norge. Drømmen er for så vidt fornyet gjennom en litt annen innpakning enn det som har vært tidligere, men i en situasjon som definitivt er annerledes enn for bare noen få år siden.

Uansett om det finnes sider ved den avtalen som vi skulle ønske kunne vært annerledes, ville det være å lyve for det norske folk å hevde at dersom bare Stortinget utsetter behandlingen av saken eller ber om nye forhandlinger, vil bildet se annerledes ut. Sannheten er at dette er en gjennomforhandlet avtale, en del av et stort antall forsvarsavtaler som USA for tiden forhandler om og inngår med sine allierte. Ønsket om en mer standardisert og tilrettelagt avtale har vært et sentralt krav fra den amerikanske kongressen og en forutsetning for fortsatt amerikansk trening og tilstedeværelse i Europa.

Nettopp i den situasjonen vi befinner oss i, er det stor etterspørsel etter amerikanske styrker fordi de utgjør en snubletråd som ingen russisk infanterist eller noen andre vil ønske å trå i. Ikke bare det, men amerikanske soldater trener og er klare til å forsvare dette landet sammen med norske styrker i en krigssituasjon. Jeg kan ikke understreke nok behovet for den treningen sammen med våre allierte. Den samtreningen er utrolig nødvendig, spesielt i en tid da Russland fører en aggressiv angrepskrig i Ukraina. Derfor mener jeg vi skal være redelige om hvor vi står, og hva vi stemmer over i dag. Dette er et nei eller ja til avtalen, et nei eller ja til ameri-

kansk treningsaktivitet i Norge. Noen bedre avtale får vi ikke, heller ikke ved å utsette behandlingen med ett år.

Det finnes juridiske utfordringer med denne avtalen som gjør at det ikke er med hurrarop og glede min stortingsgruppe støtter avtalen i dag, for å avstå fra jurisdiksjon i eget land er ikke noe en skal ta lett på. Avtalen er også tillitsbasert. Uten gjensidig tillit vil ikke en sånn avtale fungere. Det hviler et stort ansvar på amerikanske myndigheter i forbindelse med den avtalen, det tror jeg de utmerket godt forstår. De forstår at avtalen vil henge i en tynn tråd dersom det viser seg at den tilliten misbrukes.

Det er to partigrupper som i dag går imot avtalen, og MDG har også signalisert et litt annet ståsted. SV og Rødt har ennå til gode å vise hva alternativet til forsvarssamarbeidet med USA skal være. SV fører prisverdig nok en diskusjon om sin egen NATO-holdning, men enn så lenge sier de nei til denne avtalen.

NATO er først og fremst sikkerhets- og forsvarssamarbeid med USA. Forsvarssamarbeid med EU og Norden kan vi trenge, men det er ikke noe alternativ til NATO og samarbeidet med USA. Det alternativet finnes ikke i dag. I dagens verden, der demokratier er kringsatt av autokrater med dårlige hensikter, kan vi ikke tillate oss å velge bort andre demokratier bare fordi de ikke er helt like oss.

Rasmus Hansson (MDG) [10:18:38]: Som allierte har USA og Norge har hatt et langt og godt samarbeid, også gjennom felles øvelser og kunnskapsdeling. De sikkerhetsgarantiene vi har overfor hverandre, er avgjørende for Norges sikkerhet. Russlands overfall på Ukraina har selvfølgelig gjort det klarere enn noensinne at vi trenger NATO-alliansen og USA for å ivareta sikkerheten vår i framtiden. Derfor er det selvsagt også viktig at Norge og USA har avtaler og ordninger som sikrer at amerikanske styrker kan være operative i Norge raskt når det trengs i en krise. Norsk basepolitikk har jo også tjent oss godt. Det betyr at Norge må være villig til å legge til rette for at amerikanske styrker kan være til stede og operere på norsk jord, og at de må gjøre det under egen kommando, med de avståelser av full politisk og juridisk kontroll som det innebærer.

Men en tilleggsavtale som vi nå diskuterer, må passe til den tiden den skal gjelde i og til de forholdene den skal gjelde under. USA, landet vi har kunnet stole ganske godt på som en forutsigbar alliert, er i endring. Det er et dypt splittet land. Etter fire år med Trump-styre vet vi ikke hva slags utenrikspolitikk som vil gjelde fra USAs side når Bidens presidentperiode er over, og vi får en ny og langt mindre forutsigbar presidentpolitikk enn vi har vært vant til å kunne se fram til.

En avtale som skal vare i ti år, basert på forutsetninger om at USA videreføre den politikken vi har vært vant til, kan vise seg å bli lite hensiktsmessig dersom vi står overfor et USA som fører en helt annen politikk. Det blir særlig viktig når vi altså vet og håper at Finland og Sverige vil tre inn i NATO forholdsvis fort. Det vil endre mange premisser i Norden. NATO vil bli en sterkere tilstedeværende makt i Norden i seg selv, og Sverige og Finland vil komme inn med sine erfaringer og sine oppfatninger om NATOs organisering i Norden. Men foreløpig vet vi lite om akkurat hvordan. Vi vet bare at med stor sannsynlighet vil det være nye forutsetninger og nye hensyn som bør tas i forbindelse med amerikansk tilstedeværelse på baser i Norge. Dette trenger vi oversikt over, og den må vi skaffe oss sammen med svenskene og finnene. Den tiden bør vi ta oss for å få gode baseavtaler som vil tjene oss og NATO i framtiden. Det er selvfølgelig ikke heldig å måtte utsette et arbeid som har pågått så lenge, men det var altså ingen av oss som forutså verken katastrofen i Ukraina eller den konsekvensen det fikk for Finlands og Sveriges synspunkter på NATO.

Dessuten er det altså dessverre godt kjent og dokumentert at USA mange ganger har brukt sine baser rundt om i verden til handlinger som bryter med menneskerettighetene, og at USA ikke alltid er like interessert i å bistå vertsland i å straffeforfølge eget personell som begår lovbrudd i andre land. Dette er for lite klart håndtert i det foreliggende avtaleforslaget og bør bli bedre.

Miljøpartiet De Grønne fremmer derfor tre forslag som adresserer disse spørsmålene, og vi mener altså at tilleggsavtalen ikke bør inngås før vi har samordnet oss med våre antatt nye NATO-naboer og har avklart forhold med dem.

Presidenten: Dermed har representanten Rasmus Hansson tatt opp de forslagene han refererte til.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:23:16]: Etter annen verdenskrig trakk Stortinget og regjeringa en viktig konklusjon: Vi kan ikke forsvare landet vårt alene. Hvis det blir krig, trenger vi venner som kan hjelpe oss. Derfor gikk Norge med i NATO, og derfor har vi bygd et tett og godt samarbeid med våre allierte. Det er ikke tomme ord. Det er dypt alvor – et alvor vi har fått illustrert denne våren, og må ta inn over oss. For det er forskjell på å være medlem og å være ikke-medlem. Det er forskjell på om man er innenfor eller utenfor dette fellesskapet. Når huset brenner, er det for sent å tegne forsikring.

Norges sikkerhet er bygd på at vi står sammen med andre, og det er jeg veldig komfortabel med. I arbeiderbevegelsen kaller vi det å stå sammen, vi kaller det solidaritet. Det er altså kjernen i NATO-samarbeidet – én for alle, alle for én. Men hvis vi skal kunne hjelpe hverandre i krig, må vi også forberede oss sammen i fred. Da trenger vi planer. Vi trenger infrastruktur, vi trenger for-

håndslagre, og vi må øve og trene sammen, også her i Norge. Derfor er jeg glad for at Stortinget har sluttet seg til dette, senest gjennom de to siste langtidsplanene for forsvarssektoren.

Det er dette som er bakteppet for tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid med USA. Avtalen tilrettelegger for at USA bedre kan støtte Norge i krise og krig. Blant annet er det en forutsetning at USA kan investere i relevante militære infrastrukturprosjekter her i landet. Det trenger vi, for etter 1990 ble det meste av alliert infrastruktur i Norge avviklet. Nå har vi igjen behov for å styrke evnen til å motta forsterkninger. Som krigen i Ukraina understreker: Vi er allerede på overtid.

Det har vært både sagt og skrevet mye i offentligheten om tilleggsavtalen. La meg gjøre det klart: Det er ingen baseavtale, det er en tilleggsavtale. Det står svart på hvitt i selve avtalen. Den baner ikke veien for noe nytt som vi ikke ønsker. Jeg er litt i stuss over at de som alltid har vært for NATO, sier at dette er i strid med det Gerhardsen inngikk, når det er partier her i denne salen som faktisk ble etablert mot det som var grunnlaget for Gerhardsens sikkerhetspolitikk.

Vi skal gjennom denne avtalen bygge videre på det vi allerede har, og det at vi har et forsterkningskonsept. Forsvaret av NATO forblir tuftet på at vi kan motta forsterkninger i krise og krig. Det er ikke basert på permanent utplassering av utenlandske kampstyrker i fredstid. Derfor har vi ikke hatt utenlandske baser her i landet før denne avtalen, og vi kommer heller ikke til å ha det etter at denne avtalen er inngått, verken innenfor eller utenfor de mye omtalte omforente områdene. Hvis noen lurer på hva som er forskjellen på dette og en utenlandsk base, kan man ta seg tid til å besøke en av dem i flere europeiske land, så får man se med egne øyne hva som er den konkrete forskjellen på det som er norsk sikkerhetspolitikk, hvor aktivitet foregår på norske baser, og en amerikansk base i et annet land, som man vil kunne se er nærmest et amerikansk samfunn i det aktuelle landet. Her er man på midlertidig basis for å trene seg til å motta forsterkninger i tilfelle krise og krig.

Tvert imot er avtalen helt klar: Norsk base- og atompolitikk gjelder fortsatt. Det er ikke tomme ord; det er tung erfaring. I 73 år har USA respektert disse viktige grensesteinene i vår sikkerhetspolitikk. Å trekke fram at det foregår tortur når amerikanerne er til stede i Europa, synes jeg er å trekke det litt vel langt. Dette handler om tillitsfullt samarbeid. Vi kjenner hverandre godt, og vi respekterer hverandre. Vi har endog lovet hverandre å sende unge menn og kvinner i krig for hverandre hvis det skulle være nødvendig. Så dette bygger på kontinuiteten i vår sikkerhetspolitikk.

Så er det noen som sier at vi ikke skal melde Norge ut av NATO akkurat nå, når vi altså ser at det foregår en krig i Ukraina, men man holder likevel fast ved standpunktet om at man skal melde Norge ut av NATO på sikt. Det får meg til å tenke at når nabohuset brenner, er det ingen som sier at akkurat da skal man si opp forsikringen, men det er litt selvmotsigende å si at man skal si opp denne forsikringen på sikt. Dette er ikke tida for å eksperimentere med vår sikkerhet. Dette er en tid for å holde fast ved det vi har, og det vi vet virker. Derfor er jeg glad for at et klart flertall i komiteen støtter denne viktige avtalen for Norge.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:28:29]: Vi har hørt gjennom debatten, jeg vil si fra hver kant, at dette virkelig er baser – både fra dem som ikke ønsker at det skal være baser, og fra dem som gjerne vil at det skal være baser.

I avtalen er det uttrykkelig fastslått flere ting, både at det er Norge som har hovedansvaret for sikkerheten, og at det er Norge som drifter basene. Det er en egen erklæring i artikkel 1 om at basepolitikken ikke endres. I artikkel 5 kan vi lese at eventuelle bygninger og infrastruktur USA skulle oppføre, tilfaller Norge kostnadsfritt, og det er Norge som skal stå for driften. De norske basene er også til felles bruk for norske allierte og amerikanske styrker.

Det ville vært veldig interessant hvis utenriksministeren kunne utdype det hun var inne på i sitt innlegg, om hvordan en utenlandsk base faktisk ser ut, og hvordan den skiller seg fra det som er på de omforente områdene, og det som gjelder i Norge.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:29:29]: Det blir jo sagt at «omforent» er et nytt begrep, men omforent betyr jo en avtale man er enig om. Det er det som er typisk ved denne avtalen. Hvis man besøker en utenlandsk base i et annet land, vil man se at det er amerikanere som har flyttet dit. De har flyttet dit med hele sin familie, de bor der over lengre tid, de er permanent til stede.

Det vi bygger på i Norge, er at folk er her midlertidig og øver og trener. Det er ikke noe nytt. Det er noe vi har drevet med helt siden vi ble medlem av NATO. Men det er et veldig sterkt behov for å utvikle den allierte infrastrukturen i Norge. I en tid da vi ser at en nabo angriper et annet naboland, er ikke dette lenger kun teori, men det er et reelt scenario vi er nødt til å forberede oss på.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:30:28]: Man kan også få inntrykk av gjennom diskusjonen, både her i salen og den som enkelte av partiene har forsøkt å reise, at vi nå i tillegg til amerikanske baser på norsk jord skal få store

mengder amerikanske soldater og avgi veldig mye suverenitet og råderett, noe som heller ikke følger av avtalen.

Vi har lang og god erfaring med amerikansk aktivitet i Norge, med forhåndslagring, med NATO-infrastruktur, og vi har veldig god og lang erfaring med både det bilaterale forsvarssamarbeidet med USA og selvfølgelig det å være medlem i NATO. Felles for dem som ser ut til å uttrykke seg mot avtalen, er at de også presenterer mer eller mindre realistiske alternativer for Norge, som kan ivareta vår sikkerhet. Ser utenriksministeren noen realistiske alternativer til et fortsatt NATO-medlemskap og et sterkt bilateralt forsterkningssamarbeid med USA?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:31:31]: Jeg ser vel nå at det ikke er noe alternativ til NATO i det som presenteres – dette såkalte skandinaviske forsvarssamarbeidet, som var det sikkerhetspolitiske alternativet til NATO som ble presentert i offentlighet i Norge fram til februar. Når de nå har bestemt seg for å bli medlem av NATO, snus dette argumentet på hodet og blir et argument for å utsette denne tilleggsavtalen.

Vi har et veldig nært samarbeid og en nær samtale med Finland og Sverige. Det er ingenting der som tilsier at det er noe behov for å utsette denne avtalen. Snarere tvert imot – de henter mye av sin inspirasjon i sikkerhetspolitikken fra måten vi har drevet dette samarbeidet på.

Det er interessant at det ikke er første gang det blir sagt at basepolitikken uthules, av dem som er NATO-motstandere. Det var akkurat de samme argumentene som i sin tid ble brukt om forhåndslagrene. At de som er mot NATO, mener at alt det vi gjør alliert, er i strid med norsk basepolitikk, får stå for deres egen regning, men vi som er for NATO, vet hva det innebærer.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [10:32:50]: En kort kommentar: Det er klart at når Norge insisterer på at den avtalen vi har med USA, ikke gjelder en base, er det et signal til USA: Alle andre land er glad for å ha en base, men Norge vil helst ikke ha en base – vi har oppfunnet et nytt ord. Det er klart at de registrerer det, at vi ikke er med på det som alle andre NATO-land aksepterer.

Jeg vil stille et litt annet spørsmål. Da komiteen var i Brussel og besøkte NATO, hadde vi et møte med generalsekretæren. Han var veldig entusiastisk, og han var veldig klar på ett punkt, nemlig at den alternative strukturen som det legges opp til i EU – altså EUs sikkerhetspolitikk, som en del ynder å være en del av – stjeler ressurser fra NATO, ikke minst når det gjelder organisasjon og hvordan man opererer i felt. Utenriksministeren har også vært en tydelig tilhenger av sterk integrering i Europa. Er hun enig med generalsekretæren, at dette er å stjele ressurser fra NATO, eller er hun uenig i det?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:33:50]: Det spørs litt hva slags europeisk sikkerhetssamarbeid det egentlig er representanten spør om. Jeg er sterk tilhenger av at vi skal være integrert og delta tett i alle mulige konstellasjoner og samarbeid med EU-land. Jeg mener det er positivt. Inntil nå har det vært slik at Norge faktisk har vært tettere integrert i dette enn EU-landet Danmark. Men når det gjelder det mer operative, det å bygge opp styrker i tilfelle krise og krig, mener jeg at generalsekretæren har viktige poenger, for det er viktig at vi driver styrkesamling og bygger opp en struktur som er sterk, og som kan stå imot i en eventuell krisesituasjon.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [10:34:35]: Det er for så vidt et klokt og avbalansert svar. Generalsekretæren var også veldig tydelig på at det ikke finnes en eneste krig eller konflikt hvor EU bør reagere alene. Det overrasket meg litt hvor tøff han var. Jeg har sitatene på kontoret – jeg bør kanskje henge dem opp på veggen. Han sa at det vil alltid være i NATOs interesse i en sånn krig at de ikke kan isolere ikke-EU-land fra den type form for samhandling. Han poengterte også at 80 pst. av all finansieringen i NATO gjøres av land som ikke er EU-medlemmer. Det er Norge, Tyrkia, Storbritannia, USA og Canada – så det er kanskje NATO man bør fokusere på. Er utenriksministeren enig i at det ikke finnes kriger, konflikter eller situasjoner ute hvor NATO kan stilles på siden, og EU alene skal gå ut – jeg holdt på å si – i krigen?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:35:33]: Jeg synes det er litt krevende å kommentere en påstand fra generalsekretæren som blir videreformidlet fra Stortingets talerstol, men jeg tror jeg er enig med ham i det grunnleggende, og det er at vi må ha en sterk operativ struktur innenfor NATO. Men det å ha et tett samarbeid i EU har jo ikke vist seg å være noe problem for NATO. I den krigen vi nå er inne i, har det vært en usedvanlig sterk evne til at NATO og EU har klart å samordne seg. Jeg mener det er det mest grunnleggende – at man har vist en veldig styrke og motstandsdyktighet som kanskje Russland i den aktuelle situasjonen hadde undervurdert. Men rent operativt mener jeg vi skal samle kreftene våre i én kurv, og det er NATO.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:36:30]: Utanriksministeren brukte store delar av innlegget sitt til å snakka om NATO, at me må leggja til rette for at allierte skal kunna støtta oss i tilfelle krise og krig, og at me skal ta imot forsterkingar. Av det kunne ein kanskje bli villeia til å tru at den avtalen me diskuterer i dag, er ein nødvendig eller naturleg del av det å vera med i NATO. Men bakgrunnen for denne avtalen er eit initiativ frå den då-

verande Trump-administrasjonen, som ønskte ein bilateral avtale med Noreg, i tråd med den uttalte politikken til Trump-administrasjonen, nemleg å erstatta multilateralt samarbeid med bilaterale avtalar.

Spørsmålet mitt er: Meiner utanriksministeren at denne avtalen er ein nødvendig del av vårt NATO-medlemskap?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:37:36]: Ja, det mener jeg. Og så mener jeg det er helt feil historieskriving å si at dette er noe Trump har funnet på. Vi har etter den kalde krigen bygget ned veldig mye av den allierte infrastrukturen, og vi er helt avhengige av støtte fra USA i en eventuell krisesituasjon. Det har også vært grunnlaget for samarbeidet med USA senere.

Hvis man snakker med representanter for demokratene i USA, er de også like opptatt av dette. Jeg mener det er en helt grunnleggende del av NATO-samarbeidet at vi må øve i tilfelle krise og krig, og at vi er nødt til å kunne motta forsterkninger, for det er i Norges interesse å kunne trene og øve og ha infrastrukturen på plass.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:38:30]: Eg utfordrar ikkje ideen om at me treng å kunna ha eit tett samarbeid med våre allierte. Det er etter mi meining ikkje det denne avtalen handlar om. Men når utanriksministeren svarer så klart ja på spørsmålet mitt om dette er ein nødvendig del av NATO-medlemskapet vårt, blir eg i stuss, for det er jo ikkje alle NATO-land som har ein slik avtale direkte med USA. Me kom altså med i ein klubb bestående av berre austeuropeiske land med ein heilt annan tradisjon, ei heilt anna historie, enn me har. Det er altså Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Romania og Ungarn. Dette er dei NATO-medlemene som per i dag har ein slik avtale med USA. Så eg gjentek spørsmålet: Er dette ein nødvendig del? Kunne me ikkje ha valt å inngå ein annan type avtale eller rett og slett seia nei til denne typen direkte avtale med USA?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:39:36]: Det som er forskjellen på Norge og en del andre NATO-land, er for det første at vi har enorme havområder, og for det andre at vi har grense mot Russland. Hvis vi sammenligner hva vi har av militære kapasiteter på norsk side av grensen, og hva som er på den russiske siden, er det en gigantisk asymmetri. Det er helt umulig å klare seg alene. Den realiteten har vi innsett siden vi ble medlem av NATO, så da trenger vi alliert støtte.

Derfor mener jeg det var riktig å inngå denne avtalen, for det er i norsk interesse. For meg er det en helt nødvendig del av NATO-samarbeidet at vi kan øve og trene på den måten vi gjør, og også en forutsetning for norsk basepolitikk. Den bygger nettopp på at fordi vi ikke har baser, må vi øve og trene desto mer. Dette er en del av å kunne øve og trene mer sammen med vår viktigste allierte.

Bjørnar Moxnes (R) [10:40:54]: Det er interessant hvis statsråden benekter at USA har brukt baser til sitt internasjonale torturnettverk, siden det jo er dokumentert i en dom fra EMD.

Mitt spørsmål handler om at Huitfeldt i spørretimen 18. mai uttalte at amerikanske styrker kun får myndighet til å bruke fysisk makt på de militære delene av de såkalte omforente områdene.

I artikkel 6 i avtalen står det at USA kan treffe sikkerhetstiltak også på de sivile delene i umiddelbar nærhet og til beskyttelse for sine operasjoner i Norge. Så hva gjelder? La oss si at et amerikansk fartøy er ute på et oppdrag, en operasjon, og en fiskebåt kommer for nær. Har USA myndighet til å treffe sikkerhetstiltakene som de finner forholdsmessige, eller ikke?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [10:41:46]: Jeg er litt i stuss over dette spørsmålet, for et skip er ikke en del av den omforente avtalen. Det vi behandler i dag, er den omforente avtalen. Da er spørsmålet om jurisdiksjon utenfor basen ikke gyldig i det tilfellet – i det eksempelet representanten Moxnes her kommer med. Så det mener jeg ikke er et relevant spørsmål knyttet til denne avtalen.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Statsråd Bjørn Arild Gram [10:42:33]: Forsvarssamarbeidet med USA har, som også saksordføreren innledet med, vært grunnleggende viktig for norsk sikkerhet i mer enn 70 år. I mange tiår har amerikansk trening, øving og forhåndslagring i Norge vært et uttrykk for transatlantisk solidaritet og interessefellesskap. Avtalen legger til rette for videreutvikling av forsvarssamarbeidet med USA og er først og fremst viktig for Norges sikkerhet.

De siste årenes utvikling i Europa, først Russlands folkerettsstridige anneksjon av Krym i 2014 og deretter Russlands invasjon av Ukraina i februar i år, understreker betydningen av tettere alliert samarbeid generelt. Det gjelder rammen til NATO, og det gjelder bilateralt samarbeid med våre nære allierte. Dette samarbeidet bidrar til å styrke norsk forsvarsevne, det styrker evnen til operativt samvirke mellom allierte, og det styrker NATOs evne til å kunne forsvare Norge og Europa.

Avtalen som vi nå behandler, strekker seg noe lenger enn tidligere avtaler når det gjelder amerikanske rettigheter i Norge, men samlet sett er resultatet godt. Avtalen ivaretar norske interesser. Samlet sett innebærer avtalen et balansert rammeverk som ivaretar begge parters behov og prioriteringer.

Det har vært uttrykt bekymring knyttet til etablering av såkalte omforente områder, som er et nytt element i samarbeidet med USA, gjerne ledsaget av påstander om at dette vil være amerikanske baser, i strid med norsk basepolitikk. Det er ikke tilfellet. Utenriks- og forsvarskomiteens flertall belyser dette på en meget god måte i sin innstilling, der man stiller spørsmål om avtalen innebærer en forpliktelse til å tillate permanent nærvær i fredstid av allierte stridskrefter, og dernest om formålet er noe annet enn forberedelser til forsvaret av Norge og NATO. Komiteens flertall understreker at svaret på begge spørsmålene er nei. Dette er sammenfallende med regjeringens vurdering.

Avtalens bestemmelse om overføring av strafferettslig primærjurisdiksjon har også vært gjenstand for en del oppmerksomhet. Det innebærer at Norge overfører førsteretten til å straffeforfølge handlinger det amerikanske personellet begår utenfor tjeneste, til USA. Dette er i samsvar med utbredt praksis både i Norge og mellom NATO-landene. Det er også i samsvar med den innretningen Norge selv ønsker når vi sender våre styrker utenlands. Samtidig åpner avtalen for at Norge i spesielle tilfeller kan trekke tilbake frafallet av jurisdiksjon for straffbare handlinger det amerikanske personellet eventuelt begår utenfor tjeneste, og straffeforfølge selv. Avtalen betyr ikke at amerikansk personell har immunitet, det dreier seg om hvordan land som er ansvarlige, straffeforfølger eventuelle lovbrudd. Straffbare handlinger det amerikanske personellet begår i Norge, vil bli straffeforfulgt, men hovedregelen blir nå at prosessen vil følge et amerikansk spor.

Hensynet til norsk sikkerhet er hovedgrunnen til at regjeringen legger fram tilleggsavtalen og forsvarssamarbeidsloven for Stortinget. Avtalen legger til rette for en ønsket videreutvikling av forsvarssamarbeidet med USA. Rent umiddelbart er avtalen et tydelig og viktig signal til omverdenen om at det mangeårige bilaterale samarbeidet mellom Norge og USA fortsatt står sterkt, og at det vil bli enda sterkere i årene som kommer. Amerikanske investeringer i infrastruktur vil styrke Norges, USAs og NATOs evne til å kunne håndtere krise og krig i våre nærområder. Den nye, krevende og mer foruroligende sikkerhetssituasjonen i Europa og i verden for øvrig aktualiserer og forsterker dette behovet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [10:46:27]: Jeg har lyst til å spørre ministeren om noe jeg nevnte i mitt innlegg, nemlig øvelsene som vi har hatt – om det er Cold Response, Trident Juncture eller andre øvelser – som gjør at norsk-amerikansk samarbeid har vært nært. Under slike øvelser er det mye militært-sivilt samarbeid. Det er veldig viktig for norsk industri, og det er veldig viktig for norsk beredskap. Det er helt åpenbart at USA vil presse prisene ned og kreve at disse øvelsene skal være billigere, og at det blir en konkurranse mellom Finland, Sverige og Norge om å avholde disse øvelsene. Har dette vært diskutert med USA, slik at vi ikke nå opplever at de øvelsene som naturlig nok bør være i Norge, blir presset ut og eventuelt avholdt andre steder?

Statsråd Bjørn Arild Gram [10:47:17]: Jeg kjenner ikke til en konkret diskusjon om det. Det kan likevel hende at det har foregått, men poenget med at vi må sikre god tilrettelegging for alliert øving i Norge, er særdeles viktig, og det er også viktig at prisen knyttet til dette er sånn at man ser seg tjent med øving og aktivitet i Norge. Så det poenget deler jeg, og det er viktig at vi passer på at kostnadsnivået er håndterbart og akseptabelt for dem som skal komme hit. Det er også en viktig del at vi tilrettelegger bedre for den type øvelser og forsterkninger, og det er også en del av det som ligger i tilleggspakken, knyttet til å styrke Forsvaret og fasilitetene for å kunne ta imot bl.a. amerikanske styrker.

Hårek Elvenes (H) [10:48:25]: Hvis – mot formodning – mindretallets politikk skulle være flertallspolitikk i denne saken, altså at vi ikke inngikk denne avtalen, er mine spørsmål til ministeren: Hvilke alternativ har vi da, og hvilke konsekvenser vil det i så fall ha?

Statsråd Bjørn Arild Gram [10:48:50]: Jeg mener at SDCA-avtalen er en veldig viktig videreutvikling og forsterkning av det bilaterale samarbeidet vi har med USA. Noe av det den nå legger til rette for – jeg må komme tilbake til hvordan det konkret blir fulgt opp – er muligheten for økt investering i viktig infrastruktur i Norge, for nettopp å tilrettelegge for mer alliert aktivitet og øving i Norge, og også tilrettelegge for bedre mottak av forsterkninger, hvis det skulle være nødvendig. Hvis vi ikke har en sånn avtale på plass, vil det bli vanskelig å få støtte og ressurser til den type viktig infrastruktur som vi trenger hvis Norge har behov for alliert forsterkning. Så jeg mener dette er en særdeles viktig del av det allierte samarbeidet.

Hårek Elvenes (H) [10:49:49]: Det er blitt hevdet i debatten i dag at dette er en avtale som vi er blitt påtvunget av USA, og som er i ensidig amerikansk interesse. Kjenner du deg igjen i en sånn tvangstrøye? Og hvilke tanker har du selv når du sitter og hører på slike ganske tøffe påstander?

Presidenten: Presidenten gjør oppmerksom på at all tale skal rettes til presidenten – ikke i du-form til statsråden.

Statsråd Bjørn Arild Gram [10:50:17]: Det som ligger til grunn for mindretallets syn i denne saken, er jo en annen tilnærming til Norges forsvars- og sikkerhetspolitiske behov. For det store flertallet, heldigvis, i denne salen er NATO-medlemskapet og samhandlingen med nære allierte en helt grunnleggende del av de forsvars- og sikkerhetspolitiske behovene vi har for å trygge vår egen situasjon. Utgangspunktet er at en avtale som styrker et sånt samarbeid, ikke minst er i Norges interesse, i tillegg til, selvfølgelig, at de som skal bistå og hjelpe oss i en alvorlig situasjon – i dette tilfellet USA – har forhold og fasiliteter som de også er komfortable med. Det er en gjensidig nytte i denne avtalen, og den er særdeles viktig for norsk sikkerhet.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:51:33]: Me høyrde av statsrådens innlegg at han i alle fall var inne på dette som – etter mitt syn – er problematisk med avtalen, at me i større grad gjev frå oss rett til jurisdiksjon og dermed òg råderett på norsk jord. Det er eit tema eg antek statsråden og hans parti òg er opptekne av. I og med at ikkje alle NATO-land har ein tilsvarande avtale som dette med USA, men har ordna seg på anna vis, antek eg det hadde vore mogleg å inngå ein avtale med USA som gjev moglegheit til å ta imot forsterkingar i tilfelle krise og krig med andre reglar (presidenten klubbar) som i mindre grad ...

Beklagar det, president. Spørsmålet mitt er: Vil det etter statsrådens meining framleis vera ein god idé å ha ein slik avtale med USA dersom Trump eller liknande blir president i USA?

Presidenten: Presidenten minner om at taletiden ikke er veiledende og ber om at representantene respekterer den.

Statsråd Bjørn Arild Gram [10:53:01]: Jeg skal ikke spekulere i framtidig amerikansk politisk regime. Jeg konstaterer at det norsk-amerikanske forholdet har stått seg godt gjennom skiftende tider og også med ulikt politisk styre i USA, om det er republikansk eller demokratisk.

Denne avtalen er viktig for USA, det er det ingen som helst tvil om, i tillegg til at den er viktig for oss. Det er ikke alle NATO-land som har en sånn avtale ennå. Når vi ser på hvilke land det er framforhandlet avtale med nå, registrerer jeg at det er land som har grense mot Russland i betydelig grad. Jeg er kjent med at det er startet arbeid med en avtale også for Danmark, og jeg vil ikke bli kjempeoverrasket hvis det temaet kommer på dagsordenen med hensyn til Sverige og kanskje særlig Finland, når de landene har blitt medlem av NATO.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:54:01]: Det er etter mi meining òg grunn til å ta omsyn til kva som kan skje i USA dei komande åra, i og med at den politiske situasjonen der er mykje meir ustabil enn han har vore før. Det var bakgrunnen for mitt fyrste spørsmål.

I ein situasjon med auka spenning og meir uføreseieleg leiing i USA, er ikkje statsråden bekymra over at Noreg blir meir avhengig av eit sånt USA ein gong i framtida, framfor sjølve å kunna ta meir ansvar for vår eiga sikkerheit?

Statsråd Bjørn Arild Gram [10:54:52]: Jeg registrerer at representanten er bekymret for utviklingen og situasjonen i USA, men det er også vår nærmeste allierte, et demokratisk land vi har hatt langvarig alliansesamarbeid med. Jeg må si at jeg er adskillig mer bekymret for utviklingen i Russland og andre autokratier og diktaturer vi ser rundt omkring i verden. Det er ikke minst derfor denne avtalen er så viktig, og at vi styrker relasjonene til nære allierte og til velutviklede demokratier i verden.

Bjørnar Moxnes (R) [10:55:47]: Skal vi tro Wikipedia, er en militærbase

«et område som er opprettet for å huse militært utstyr, soldater og andre personer som jobber for et militærvesen. Basene kan ha et eller flere formål, som eksempelvis fortifikasjon, lager, militær skipsbygging, militær utdanning, militær administrasjon, og strategisk ledelse».

Og siden vi snakker om USA, kan vi nevne dette uttrykket, som jo kommer fra USA: «If it looks like a duck, swims like a duck, and quacks like a duck, it is probably a duck.»

Spørsmålet er: Hva er helt konkret forskjellen på et militært omforent område og en militærbase? Eller sagt på en annen måte: Hva er det regjeringen ville tillatt på en militærbase som den ikke ville tillatt på et omforent militært område?

Statsråd Bjørn Arild Gram [10:56:34]: Vel så interessant som definisjoner i leksikon er hva norsk basepolitikk handler om. Den har vært i utvikling gjennom mange tiår og vært tolket inn i sin tid av skiftende regjeringer, f.eks. knyttet til spørsmål om forhåndslagring, infrastrukturinvesteringer i Norge, rotasjonsbasert tilstedeværelse, osv. Så også nå, med denne SDCA-avtalen; jeg mener den er helt i tråd med norsk basepolitikk. Det sies også eksplisitt i avtalen. Egentlig er hele denne politikken, som det ble sagt tidligere, en forutsetning for ikke å tillate baser fra utenlandske militære krefter i Norge, og da definert som knyttet til fast stasjonerte stridskrefter. Det ønsker vi ikke å ha i Norge, men vi legger til rette for god alliert trening og samhandling.

Bjørnar Moxnes (R) [10:57:48]: Det var overhodet ikke svar på spørsmålet, og det er det bare å registrere.

Grunnloven § 25 sier at

«Regjeringen har ikke rett til å bruke militær makt mot innbyggerne uten etter lov, med mindre en forsamling forstyrrer den offentlige ro og ikke øyeblikkelig oppløses etter at de lovbestemmelser som angår opprør, tre ganger høyt og tydelig er opplest for forsamlingen av den sivile øvrighet.»

Gjelder dette grunnlovfestede vernet befolkningen i Norge har mot militær maktbruk, kun mot norske soldater, eller gjelder det tilsvarende og på identisk vis mot amerikanske soldater?

Statsråd Bjørn Arild Gram [10:58:32]: Jeg vet ikke helt om jeg forsto spørsmålet. Altså: Det som er klart, er at denne avtalen er vurdert nøye, også de konstitusjonelle sidene av avtalen, og den behandles nå i tråd med Grunnloven § 26, knyttet til «saker som er av særlig stor viktighet». I tillegg er det knyttet vurderinger til at det som kommer gjennom denne avtalen, er definert som «lite inngripende». Denne avtalen er også nøye vurdert konstitusjonelt av Justisdepartementets lovavdeling og Utenriksdepartementets rettsavdeling og den juridiske kompetansen i Forsvarsdepartementet.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:59:36] (komiteens leder): Forsvaret av Norge skjer langs tre hovedlinjer: den nasjonale forsvarsevnen vår, det kollektive forsvaret i NATO og bilaterale forsterkningsplaner med nære allierte. I denne debatten føler jeg et visst behov for å kunne trekke opp noen av de lange linjene for å illustrere hvordan disse bitene henger sammen.

Siden 2014 har Norge gjennomført et betydelig løft i forsvarsbudsjettene, gjort investeringer i nytt og moderne materiell, redusert klartidene, styrket bl.a. Etterretningstjenesten og generelt forbedret den operative evnen. Vi har med andre ord styrket vår nasjonale forsvarsevne, men arbeidet er ikke ferdig. Det må fortsette, og det må intensiveres.

Siden 2014 har vi også styrket NATO. Styrkingen av den nasjonale forsvarsevnen er et veldig viktig bidrag til å styrke det kollektive forsvaret i NATO, men vi har også stilt oss i spissen for å gjøre NATO mer solid og tilpasset dagens og framtidas trusselbilde gjennom helt nødvendige militære satsinger og styrking av det politiske samholdet i alliansen.

Vi tok sammen med Tyskland og Nederland initiativ til å etablere pilotstyrken til den såkalte Very High Readiness Joint Task Force i 2014, og styrken er nå spydspissen i NATOs hurtige reaksjonsstyrker. Vi har vært svært aktive i utarbeidelsen av et nytt forsvarsplanverk og i den politiske refleksjonsprosessen som har ledet fram til et nytt strategisk konsept som skal vedtas på NATOs toppmøte senere i juni. Vi har med andre ord styrket det kollektive forsvaret i NATO.

I årene fra 2014 har vi også inngått bi- og trilaterale samarbeidsavtaler om forsvar av Norge og nærområdene våre. Det gjelder f.eks. en avtale mellom USA, Storbritannia og Norge om samarbeid i Nord-Atlanteren og avtalen mellom Norge, Sverige og Finland fra 2021 om tettere militært samarbeid. Selv om NATO helt åpenbart er ryggraden i vår sikkerhetspolitikk, har vi også knyttet oss til de delene av EUs forsvars- og sikkerhetspolitikk som har vært relevant og viktig, som f.eks. PESCO, EDA og EDF.

I 2018 begynte forhandlingene med USA om en tilleggsavtale om forsvarssamarbeid for å styrke den siste av de tre pilarene jeg nettopp har snakket om. Avtalen ble ferdigforhandlet i 2021. Den oppdaterer rammeverket for det bilaterale forsvarssamarbeidet vi har hatt med USA siden 1950-tallet, og den setter USA bedre i stand til å gi Norge militær forsterkning i krise og krig. Vi har et ønske om og en interesse av å videreutvikle det bilaterale forsvarssamarbeidet med USA, som er vår viktigste allierte. Denne avtalen muliggjør at samarbeidet både fordypes og forsterkes. For Norge er avtalen veldig viktig, og jeg er glad for at jeg kunne være med som del av den forrige regjeringa, som satte i gang forhandlingene og også sluttførte dem.

Gjennom det jeg nå har nevnt, har vi de siste åtte årene styrket forsvaret av Norge langs alle de tre hovedlinjene: den nasjonale forsvarsevnen, det kollektive forsvaret i NATO og bilaterale forsterkningsplaner med nære allierte.

Fra den ulovlige russiske anneksjonen av Krym i 2014 og til Russlands brutale angrep på Ukraina 24. februar i år har sikkerhetssituasjonen i Europa og våre nærområder blitt forverret. I tillegg til gjentatte russiske militære angrep på Ukraina har Russlands mer aggressive utenrikspolitikk og utvikling av nye kapasiteter bidratt til at situasjonen stadig har forverret seg. Varslingstida for et potensielt militært angrep er nå nærmest ikke-eksisterende. Russlands øvingsmønstre har blitt mer komplekse, og de har også de siste årene øvd angrepsprofiler mot norske mål.

Selv om man av og til kan få inntrykk av noe annet når man hører enkelte partier i debatten her, har det aldri vært realistisk at Norge skulle kunne forsvare seg alene. Til det er vi for få mennesker. Det finnes ikke en sum penger som kunne gjøre at vi hadde et forsvar som kunne stå helt på egne bein, uten å trenge hjelp fra andre. Sånn er det også for de aller fleste andre land. Dette var jo årsaken til at Norge var med på å grunnlegge NATO i 1949. Det er ingen alternativer for Norge til å være et aktivt og godt medlem i et sterkt NATO. Sikkerhetsgarantiene er viktige for Norge å få og å gi.

Norge har valgt en politikk der vi ikke har utenlandske baser i Norge, men da er det viktig å huske at forutsetningen for den politikken er at vi øver og trener i fredstid sammen med våre allierte, så de kan forsterke oss i en eventuell krisetid. Uten den forutsetningen faller grunnlaget for den basepolitikken Norge har valgt.

Dette er en ensidig erklæring Norge avga i 1949. Av og til framstilles den som en avtale med Russland, noe den ikke er. Det er heller ingen avtale med noe annet land, men en ensidig norsk erklæring som har blitt både presisert, fortolket og hatt en dynamisk utvikling i de årene som har gått siden 1949.

Det som også er et viktig poeng å presisere med basepolitikken, er at den aldri har blitt sett på som et hinder for forberedelser i fredstid når de er relevante for forsvaret av Norge og NATO eller mottak av forsterkninger. Vi har hatt forhåndslagring i Norge i svært mange år. For sjøstridskreftene kom de på plass i Sør-Norge allerede i 1950- og 1960-årene. Vi har hatt avtalefesting av amerikanske forhåndslagre som går helt tilbake til 1971, og vi hadde i lange perioder fram til godt ut på 1990-tallet hele ni flybaser som var såkalte Collocated Operating Bases med amerikanerne. Dette har vi altså gjort helt godt og trygt innenfor rammene av basepolitikken.

Særlig Rødt og SV her i salen har vært veldig uenige i inngåelsen av SDCA. Av og til kan man få inntrykk av at sinnet mot USA overskygger det meste, også evnen til faktisk å analysere hva avtalen innebærer. Det er helt greit og helt legitimt å være mot det avtalen innebærer, men det er ikke det som skjer her. Her er man mot noe avtalen ikke innebærer.

For å gi noen eksempler: Hvor i avtalen står det at den innebærer opprettelse av amerikanske baser i Norge? Hvor i avtalen står det at USA kan få gjøre akkurat som de vil? Hvor i avtalen står det at USA har ansvaret for sikkerheten ved de norske basene? Svaret på spørsmålene er: ingen steder.

Tvert imot, i artikkel I slås det uttrykkelig fast at avtalen ikke endrer norsk base-, anløps- og atompolitikk, og det er første gang dette slås fast i en avtale mellom Norge og USA. I artikkel III og IV står det at all amerikansk aktivitet på norske baser skal foretas med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser og etter konsultasjon med norske myndigheter. I artikkel VI står det at norske myndigheter har ansvaret for sikkerheten, med noen geografisk og saklig svært begrensede unntak og kun basert på sikkerhetsplaner koordinert med norske myndigheter.

Det er også på mange måter interessant å registrere en utvikling som for så vidt har gått over litt tid i dette stortinget, nemlig at Fremskrittspartiets Christian Tybring-Gjedde og Rødts Bjørnar Moxnes nærmer seg hverandre i stadig flere sammenhenger. Nå går det så langt at de til og med bruker hverandres bilder på ting, som «if it walks like a duck», osv.

Man kan godt si at utgangspunktet til de to er forskjellig: Den ene skulle gjerne ønske at det faktisk var amerikanske baser i Norge, den andre ønsker overhodet ikke amerikanske baser i Norge. De har en annen ting til felles, og det er at de stort sett ikke er til stede i salen annet enn omtrent akkurat når de selv ønsker å snakke, og ikke er så interessert i å høre hva andre har å si.

Sannheten er at dette er en veldig viktig avtale for forsvaret av Norge og vår evne til å ivareta norske interesser, og den følger et nært og tillitsfullt samarbeid vi har hatt med USA i over 70 år. Det betyr ikke at samarbeidet alltid vil være perfekt, men for et land som Norge, som nettopp bygger vårt forsvar på tre hovedlinjer – vår egen nasjonale forsvarsevne, den kollektive sikkerheten i NATO og nært samarbeid og forsterkningsplaner med allierte – er dette en helt nødvendig, helt riktig og veldig god videreutvikling. Det har tjent norsk sikkerhet svært godt i over 70 år og kommer til å gjøre det også med denne avtalen.

Åsmund Aukrust (A) [11:09:50]: I år har vi diskutert forsvars- og sikkerhetspolitikk mer enn før. Det er jo veldig bra, for politikkens kanskje viktigste oppgave er å sørge for at folk lever i sikkerhet og fred. I sikkerhets- og forsvarspolitikken vil det alltid være dilemmaer og ulike hensyn som veies opp mot hverandre. At vi får debatt om det, er veldig positivt. Men bakgrunnen for at vi diskuterer det, er alt annet enn bra. Det skyldes Russlands ulovlige krig mot Ukraina – at vårt naboland har gått til angrepskrig mot et annet naboland. I sikkerhetspolitikken vil det være et før og etter 24. februar. Vi har igjen lært at sikkerheten vår kan vi aldri ta for gitt. Det kjenner vi også fra vår egen historie. Nå ser vi det på tv hver eneste dag, fra Ukraina.

De færreste land i verden klarer å forsvare seg alene. De er avhengig av hjelp fra andre. Det gjelder ikke minst Norge – vårt langstrakte land, med vår geografi, men med bare fem millioner innbyggere. Selv om Norge hadde brukt hele statsbudsjettet vårt på forsvar, ville vi ikke klart å forsvare oss alene. Vi er avhengig av at andre land er med på å beskytte oss. I den solidariteten ligger det selvsagt at vi er med og forsvarer andre land. Det var det som var bakgrunnen for at Norge ble et av de landene som var med på å opprette i NATO i 1949. I 73 år har NATO vært hjørnesteinen i vår sikkerhetspolitikk.

De partiene som er imot NATO, klarer ikke å gi gode svar på hvordan vi skal beskytte oss. Jeg synes det er uansvarlig. Jeg synes også det er en mangel på solidaritet som ligger i svarene fra de partiene, for sikkerheten ligger i vårt felles forsvar. Det er den sikkerheten som vi nå ser at andre land også ønsker seg. Ikke minst gjelder det

våre naboer Sverige og Finland. Vi ser at de er svært interessert i norsk sikkerhetspolitikk og hvordan vi som NATO-medlemmer har klart å vise både avskrekking og beroligelse. Avskrekkingen ligger i at vi er NATO-medlemmer. Et angrep på oss er et angrep på 30 land, hvor alle sammen står klare til å beskytte oss. Beroligelse ligger i at vi selv har bestemt oss for å ha noen egne restriksjoner. Dem står vi selvsagt fritt til å endre når vi vil, for vi har laget dem selv. Jeg mener at de restriksjonene vi har hatt på oss selv gjennom 73 år, har stått seg svært godt: at vi ikke driver alliert trening i Øst-Finnmark, at vi ikke skal ha atomvåpen på norsk jord, og at vi ikke skal ha utenlandske baser i Norge.

Baseerklæringen kom fra regjeringen Gerhardsen før vi signerte Atlanterhavspakten. Jeg er uenig med Fremskrittspartiet, som nå sier at de vil endre basepolitikken, og jeg synes det er noe selvmotsigende i argumentasjonen til Fremskrittspartiet i dag. Under Fremskrittspartiets landsmøte vedtok de at de ville endre basepolitikken med begrunnelsen at forsvarsavtalen ikke var god nok, og det er det forslaget de fremmer i salen her i dag – som bare kommer til å få Fremskrittspartiets stemmer – selv om de i debatten i dag argumenterer med at det er egentlig det vi gjør i praksis.

Jeg mener at vi ikke skal ha utenlandske baser i Norge. Alternativet til å ha utenlandske baser er at vi har mye trening, øving og samarbeid, for skal vi ha beskyttelse i krig, så må vi øve i fred. Norge er et spesielt land. Vi har en spesiell geografi og et spesielt klima. Da må vi ha allierte som kan øve her. Derfor er det bra at vi nå får et enda tettere og bedre samarbeid med USA gjennom den avtalen som vi behandler i dag.

Så hører jeg at noen av motstanderne sier at dette er et brudd med basepolitikken. Det er en merkelig påstand, for det er jo ikke sånn at det er noen tvil rundt dette. Det står i artikkel I i avtalen, som er signert både av USA og Norge:

> «Det er ingenting i denne avtalen som endrer den norske basepolitikken eller norsk politikk med hensyn til lagring eller utplassering av kjernefysiske våpen på norsk territorium.»

Så det står tydelig i artikkel I, og det står fire ganger til i selve avtalen.

Trening, øving og samarbeid er ikke en utfordring for norsk basepolitikk, det er en forutsetning for norsk basepolitikk. SV og Rødt er etablert i motstanden mot politikken til Einar Gerhardsen og Jens Christian Hauge. Det er det lov å være, men det gjør dem til en ganske dårlig dommer – om det er den politikken som fortsatt er gjeldende.

I sikkerhetspolitikken vil det alltid være dilemmaer, og det vil alltid være avveininger. Slik er det selvsagt også med denne avtalen, men i sum er jeg overbevist om at dette er en avtale som er bra for Norge, og det er bra for vår sikkerhet.

Lubna Boby Jaffery (A) [11:15:04]: Det er kommet påstander om at omforente områder vil bli amerikanske baser i strid med basepolitikken. Det er feil. Tilleggsavtalen innebærer ikke etablering av baser for eller permanent stasjonering av utenlandske kampstyrker på norsk jord.

Det avtalen gjør, er å legge til rette for en videreutvikling av forsvarssamarbeidet med USA. Avtalen tydeliggjør rammene for dette samarbeidet, noe som bl.a. vil gjøre oss bedre skodd til å motta allierte forsterkninger i krise og krig. Det er viktig for Norge. Forsterkninger fra allierte er nemlig en grunnpilar i norsk forsvarspolitikk, og det har det vært i over 70 år. Vi erkjenner at dersom vi blir angrepet, vil vi etter all sannsynlighet ha behov for hjelp. Da må vi ha infrastruktur til å kunne motta denne hjelpen.

Siden NATO ble grunnlagt, har norske regjeringer derfor lagt til rette for alliert trening, øving, forhåndslagring og investering i Norge. Stortingsflertallet har gjentatte ganger slått fast at slike aktiviteter ligger trygt innenfor basepolitikken. Det er ikke noe rart ved det. Om vi blar i historiebøkene, ser man at ordvalget i den norske baseerklæringen av 1949 var nøye overveid. Dette ble gjort for å bevare norsk handlefrihet under skiftende sikkerhetspolitiske omstendigheter.

Norsk basepolitikk legger til grunn at det ikke vil bli åpnet baser for fremmede lands stridskrefter på norsk territorium så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trusler om angrep. Forutsetningen for at dette forsvarskonseptet er forsvarlig, er at vi forbereder forsterkninger av Norge i fredstid. Det er nettopp det tilleggsavtalen bidrar til.

La meg derfor gjenta at tilleggsavtalen slettes ikke innebærer permanent utplassering av utenlandske styrker på norsk jord. Tvert imot slår avtalen klart fast at norsk base-, anløps- og atompolitikk ligger fast. Det denne saken handler om, er å ivareta norsk sikkerhet og norske interesser gjennom videreføring og videreutvikling av alliert samarbeid i Norge.

Russlands angrep på Ukraina har tydeliggjort hvorfor dette er viktig, og at vi må være i stand til å kunne håndtere en negativ sikkerhetsutvikling på kort varsel. Det er derfor bra at avtalen om forsvarssamarbeid mellom Norge og USA vil legge til rette for at USA kan yte raskere og bedre militær forsterkning av Norge.

Helt avslutningsvis må jeg si meg uenig med representanten Fiskaa i at det ikke har vært mye oppmerksomhet og debatt om tilleggsavtalen i det siste. Dette har vært en lang prosess som har ført fram til at vi står her i dag og har denne debatten i Stortinget. Norge underteg-

net avtalen 16. april i 2021, så har man sendt avtalen på høring i høst, og så har også utenriks- og forsvarskomiteen hatt en åpen høring der mange har fått gi uttrykk for hva de mener. Det har vært stor debatt, og innboksene våre er fulle av argumenter både for og imot forsvarsavtalen.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Hårek Elvenes (H) [11:18:53]: Representanten Tybring-Gjedde setter et likhetstegn mellom amerikanske baser på kontinentet og omforente områder i Norge. For pedagogikkens skyld kan vi jo ta en sveip innom Ramstein-basen i Tyskland der 16 000 soldater og offiserer og ca. 5 000 sivile er stasjonert. Jeg vet ikke om Tybring-Gjedde ser spor av slike deployeringer i Norge, og hvis han gjør det, må han snarest si fra, for da er vi i brudd med basepolitikken.

Jeg merker meg representanten Fiskaas innlegg. Det går etter kjente spor. Uansett hvilken form denne avtalen hadde vært presentert i, så hadde argumentene fra SV vært de samme. Partiet er tuftet på en fundamental motstand mot NATO og forsøker å holde fast ved den, selv om det er visse lyspunkter i skogen. Man har satt i gang en debatt internt i SV og satt sitt NATO-standpunkt under en skjeppe.

Men det har vært en offentlig debatt rundt disse spørsmålene. Eller så har jeg befunnet meg i en annen debatt, for å si det sånn. Klassekampens spalter har vært fylt av denne saken i månedsvis. Det har også vært en debatt i NRK og andre riksmedier, og for så vidt i annen presse. Men til tross for motstandernes iherdige debattvilje i denne saken og Fiskaas for så vidt prisverdige engasjement har man ikke klart å bevege opinionen én millimeter i denne saken, og derfor er det et slikt sterkt flertall i salen for denne avtalen.

Til slutt: Den samme representanten Fiskaa påsto i sitt innlegg at Norge ikke vil ha kontroll med hvilket militært materiell som bringes til Norge. Det er jo feil. Hvis man går inn i avtalens artikkel IV, står det tydelig der at det amerikanske forsvaret skal varsle norske myndigheter om hvilket militært materiell som tas med til eventuell midlertidig oppbevaring eller permanent forhåndslagring.

Bjørnar Moxnes (R) [11:21:44]: Bakgrunnen for baseerklæringen var et ønske om å balansere avskrekking med beroligelse. Det tror jeg de fleste i salen er enige om. Så er det jo synd at man ikke kan få en ærlig og åpen debatt om hva det å tillate amerikanske baser på norsk jord betyr for nettopp beroligelsen, som har vært en sentral del av å sikre fred, sikkerhet og stabilitet i nord. Jeg tror veldig få i denne salen ønsker at vi skal bli et høyspenningsområde, i Norge. Men veldig få er åpne for å diskutere konkret om avtalen kan føre til dette fordi det kommer amerikanske militærbaser på norsk jord.

Det er vanskelig å få svar på hvor i avtalen det fastslås at den kun gjelder for å støtte oss i krise og for å få trening, hvor i avtalen det finnes kontrollmekanismer som sikrer at norsk råderett respekteres, at norske lover overholdes, og at norsk basepolitikk og norsk reservasjon mot atomvåpen faktisk overholdes. En avtale er kun verdt de vilkårene som avtalen skisserer opp, ikke utelukkende formålserklæringene i § 1. Dette er kanskje bakgrunnen for at det er vanskelig å få tydelige svar fra både forsvarsministeren og utenriksministeren på forholdsvis grunnleggende spørsmål. Til Huitfeldt gjaldt jo egentlig spørsmålet det vernet norske innbyggere skal ha mot militær maktbruk, og jeg spurte om hva som gjelder hvis amerikanske fartøy er ute på operasjon og en fiskebåt kommer for nær, om USAs myndigheter da kan treffe sikkerhetstiltakene de finner forholdsmessige eller ikke. Svaret var at skip ikke er en del av den omforente avtalen.

Jeg vil da minne om generaladvokatens uttalelse. Den viser til at hvis det finnes en amerikansk stående ordre som foreskriver bruk av skarp ammunisjon og rettet ild mot nærmere definerte krenkelser av en sikkerhetssone rundt et amerikansk fartøy, vil dette kunne foranledige behov for å opplyse også den norske befolkningen om farene ved angivelig å være til hinder for amerikanske operasjoner og deres fartøy og det å krenke de omforente områdene. Dette handler igjen om innbyggernes vern mot militær maktbruk. Her må vi kunne få klare svar fra statsråden.

Når det så gjelder Gram, var det interessant at det ikke er mulig å få et svar på hva regjeringen ville tillatt på en militærbase som den ikke ville tillatt på et omforent militært område. Og siden det er vanskelig å innrømme at det er snakk om militærbaser, er det rart at ikke regjeringen kan gi et tydelig svar på det. Så jeg forventer og ser egentlig fram til å få en oppklarende merknad fra statsråden på nettopp det spørsmålet.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:25:03]: Først en kommentar til saksordføreren, som kanskje har misforstått det jeg sa i mitt forrige innlegg. Det som saksordføreren sa – at den avtalen som er inngått, er den samme avtalen som er gjort med andre NATO-land, altså avtalen som vi har inngått, er identisk med avtalen andre NATO-land har inngått med USA – det var mitt utgangspunkt.

Det var ikke grunnen til at jeg tok ordet. Jeg tok ordet fordi jeg synes komitélederen burde be om unnskyldning fra talerstolen. Det kommer beskyldninger

om både meg og Moxnes, han får tale for seg selv. Men å si at jeg ikke er til stede i salen – er det én som har vært til stede i salen, så er det jeg. Det er faktisk lov til å spise en matbit innimellom. Jeg synes det er rimelig frekt og uforskammet å komme med sånne kommentarer.

Så enten går hun opp på talerstolen her uten å komme med noe mer rundt det eller bare ber om unnskyldning for det. Dette er veldig upassende og skaper et veldig dårlig arbeidsklima i komiteen. Dessuten er det en direkte løgn.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:26:17]: Det har visst irritert enkelte representantar at eg har påstått at det har vore for lite debatt om denne saka. Visst har det vore debatt nokre stader, og nokre har engasjert seg, og takk til dei som har gjort det. Men viss ein samanliknar med kor viktig denne avtalen er, og i kor stor grad han går ut over norsk suverenitet og råderett, meiner eg det har vore altfor lite debatt.

Eg har lytta til det fleire har sagt og påstått i denne debatten. Eg skulle ønskt at dei same representantane òg hadde lytta og faktisk teke inn over seg dei mange kritiske innspela, for det har jo stort sett vore berre kritiske kommentarar til denne avtalen frå dei som har engasjert seg i dei to høyringsrundane som har vore.

Men det har altså ikkje blitt teke til følgje. Ein har ikkje teke det inn over seg, og ein kan lura på om ein hadde bestemt seg før høyringa om at dette er ein avtale ein skal gå for som han er. Det vil i så fall vera i tråd med det som kanskje er realiteten, nemleg at denne avtalen blei forhandla ferdig for meir enn eit år sidan, og at ny regjering såg det som vanskeleg og kanskje heller ikkje ønskjeleg, for det eg veit, å prøva å gjera endringar.

Men ein ting har den nye regjeringa sagt at ein skal gjera, som den førre regjeringa ikkje sa, nemleg at om det er aktuelt å utvida denne avtalen til å gjelda fleire område, skal ein koma til Stortinget. Det synest eg er rett og rimeleg. Eg synest det er bra, og inviterer alle som støttar det, til faktisk å stemma for det forslaget i Stortinget. For sjølv om den noverande regjeringa seier at ein vil gjera det, kan det henda at regjeringa sjølv ombestemmer seg på dette punktet, eller at me på eit seinare tidspunkt får ei ny regjering som ikkje har dei same hensiktene. Då vil eit stortingsvedtak som slår fast at regjeringa skal koma til Stortinget i tilfelle det er aktuelt å utvida avtalen, vera ein garanti for at det faktisk skjer.

Det har vore til dels god debatt om i kva grad Noreg faktisk gjev frå seg suverenitet og råderett gjennom denne avtalen. Eg står fast på det eg seier, at det gjer me, og det er det som er det alvorlege med avtalen. Sjølv om det står erklæringar i avtaleteksten om at USA skal følgja norsk lov og norsk politikk, vil det altså, det står òg i avtalen, berre gjelda så langt USA sjølv meiner det er føremålstenleg, og i den grad det ikkje kjem i strid med USAs tenestlege behov slik dei definerer det.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [11:29:28]: Jeg må bare innrømme at jeg ble litt trigget av representanten Moxnes, som mente at vi alle var enige om hva norsk basepolitikk inneholdt. Det ble jo ganske godt lagt fram for Stortinget i den utvidete utenrikskomité, og i dag er disse referatene frigjort. Der står det helt klart. Daværende forsvarsminister Jens Christian Hauge sa at nettopp fordi vi ikke har baser på norsk jord, skal vi desto mer trene og øve sammen. De som var uenig i dette, fikk si fra der og da. Det var en helt klar forståelse for at dette hang sammen, og denne tilleggsavtalen bygger nettopp opp under det at vi skal trene og øve sammen i tilfelle krig.

Det som også er grunnlaget for denne tilleggsavtalen, er at hovedtyngdepunktet er i sør, langt unna den russiske grensa. Det er også grunnlaget for norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk – at den er beroligende og bygger opp under at vi kan ta imot forsterkninger, men at vi ikke tar allierte for nær den russiske grensa. Dermed er denne avtalen helt i overensstemmelse med de lange sikkerhetspolitiske tradisjonene i Norge.

Jeg synes det er litt rart at representanten Moxnes trekker inn nødrett til havs i denne sammenheng, for det er ikke en del av denne avtalen. Denne avtalen er en tilleggsavtale, og den handler om fire omforente områder. Omforente områder er områder vi skal være enige om, og det foregår på norske baser. Det er det som er så grunnleggende i denne avtalen, at man tar utgangspunkt i det som er norskbestemte baser. Dermed er det i tråd med det som har vært norsk tradisjon i alle de årene vi har vært medlem av NATO.

Åsmund Aukrust (A) [11:31:47]: Jeg er uenig med de som sier at det har vært mangel på debatt om denne saken. Det har vært ganske mye debatt, og den har ligget helt åpent i over et år. Avtalen er ganske kort. Den er ganske enkel å lese for alle som er interessert. Det har vært høring fra både den forrige regjeringens side og den nåværende, og vi har hatt åpen høring i Stortinget. Det jeg derimot egentlig er enig i, er at det har vært ganske lav temperatur, men jeg tror det er et signal om at denne avtalen treffer ganske godt det som er befolkningens ønske og vilje.

I sikkerhetspolitikken er SV og Rødt ikke bare på kollisjonskurs med de fleste andre partier, men de er på dundrende kollisjonskurs med sine egne velgere. Den retorikken som Moxnes og Fiskaa bruker i dag, bruker de også mot sine egne velgere, for vi vet at et stort flertall av deres velgere ønsker at Norge fortsatt skal være medlem av NATO, og mener at deres politikk er uansvarlig.

Det er alltid dilemmaer knyttet til sikkerhetspolitikken. Det er det også med denne avtalen, men jeg synes de motforestillingene som har kommet opp i debatten her, har vært ganske dårlige. De har først og fremst handlet om hva som hypotetisk sett kan skje i framtiden med en annen administrasjon. For det første har vi hatt et tillitsfullt samarbeid i over 70 år. Men uavhengig av hva slags administrasjon som kommer i framtiden, vil det helt sikkert være behov for kritikk fra norsk side på amerikansk politikk. Det er ikke til hinder for en forsvarsavtale at vi også har uenigheter og kritikk. Tyskland, som har permanente baser i sitt land, som jo er noe helt annet enn det vi snakker om i dag, var store motstandere av Irak-krigen. Det var ikke noe som var til hinder for at de valgte en helt annen linje i spørsmålet om Irak, selv om de har et helt annet samarbeid med amerikanerne enn det vi har her i Norge.

Så tenkte jeg at jeg skulle gi en stemmeforklaring på en del av de forslagene som kommer, for protokollens skyld. Det er et forslag fra mindretallet som SV og Rødt har fremmet – forslag nr. 2 – om at man ikke skal åpne militærbaser for andre stater, i tråd med baseerklæringen fra 1949. Det har vært godt redegjort for at det gjør ikke Stortinget i dag. Det samme gjelder forslag nr. 6, om at eventuelle nye utvidelser skal opp i Stortinget. Det sier regjeringen veldig tydelig fra om i sitt framlegg for Stortinget. Så vi stemmer mot begge de forslagene, av den grunn.

Så har MDG fremmet tre løse forslag. Vi kommer til å stemme mot alle, for alt sammen er å slå inn åpne dører. Forslag nr. 8 sier at vi skal ha samtaler med Sverige og Finland. Det har vi jo hver eneste dag. Det har vi i og for seg uavhengig av den situasjonen som vi er i nå, men det er klart at det akkurat nå er spesielt hver eneste dag. Det står at vi skal etterforske brudd på norsk lov og menneskerettigheter. Det er helt selvsagt. Det gjør vi alltid i Norge. Det siste er at vi skal ha muligheten til å straffeforfølge amerikansk personell som begår lovbrudd på norsk jord. Det står også veldig tydelig og klart, både i avtalen og i framlegget til regjeringen, at det har Norge alle muligheter til dersom situasjonen skulle tilsi det.

Bengt Fasteraune (Sp) [11:35:09]: Grunnen til at jeg i mitt innlegg gjentok både to og tre ganger at norsk basepolitikk ligger fast, er at jeg mener det er viktig. Så enkelt er det. I debatten – og delvis i den debatten som har foregått i media, som noen mener det er for lite av – blir det sagt at med denne avtalen kan man risikere at det vil etableres amerikanske fangeleirer der man torturerer fanger, det vil være atomvåpen, det vil være klasevåpen, det vil være våpensystemer, og at det ikke er mulig for norske myndigheter å kontrollere dette. Da tror jeg man må ta seg en tur ut. Så kan man reise inn på basen Evenes, for det er en base, men den er norsk – nemlig. Så kan man se for seg at det skal være en amerikansk fangeleir som norske myndigheter ikke har mulighet til å kontrollere, med bakgrunn i en tilleggsavtale. For å være helt ærlig regulerer mesteparten i den avtalen rent praktiske formål, hvis man leser avtalen godt.

Det slås gjentatte ganger fast at norsk sikkerhetspolitikk ligger fast. Jeg må kommentere det som da blir sagt fra bl.a. representanten Tybring-Gjedde, etter at man nå har gjort et vedtak om at de egentlig ønsker amerikanske baser på norsk jord. Det er sånn jeg har oppfattet det vedtaket som ble gjort på landsmøtet. Nå kamuflerer man det vel litt ved å si at det som er i denne avtalen, er baser, men det er uansett en utfordring at argumentet er at hvis Finland og Sverige kommer inn i NATO, kan vi risikere at vi må øve i Finland eller i Sverige. Å si at det endrer norsk sikkerhetspolitikk, er for meg en gåte. Det endrer ingenting. Det er med og supplerer det vi allerede har stått for og gått i bresjen for i årevis – der noen nå, med bakgrunn i den konflikten som er i Ukraina, har skjønt alvoret. Vi skal selvfølgelig ta imot dem med åpne armer og bruke alt det vi har lært.

Som forsvarsministeren – og jeg tror også utenriksministeren – var inne på, er bl.a. denne avtalen noe jeg er hundre prosent sikker på at våre venner vil se på, og at de vil lære av den praksisen vi har gjennomført, ikke minst at man har klart å holde hodet klart i 70 år. Jaggu tror jeg vi skal prøve å gjøre det i 70 år til.

Hårek Elvenes (H) [11:38:23]: Tre korte saksopplysninger etter representanten Fiskaas innlegg, for en debatt forutsetter at man har et debattgrunnlag: Denne avtalen har vært offentlig tilgjengelig i ett år, den har vært tre måneder ute på høring, og regjeringen Solberg konsulterte Stortinget under utarbeidelsen og forhandlingen av den. Det er også en del av debatten.

Denne avtalen er en konsekvens av at noe er viktigere enn noe annet i politikken. Knut Frydenlund, utenriksministeren fra Arbeiderpartiet på 1970- og delvis 1980-tallet, sa at Norge er et lite land i en farlig verden. Verden har ikke blitt mindre farlig i løpet av den siste tiden. Avtalen setter landets sikkerhet først. Et fritt, selvstendig demokratisk land er forutsetningen for å muliggjøre all annen politikk. Hadde jeg sagt dette for fire måneder siden, hadde det kanskje hørtes ut som en 17. mai-tale eller noe i den dur. I dag har vi fått syn for segn. Vi har sett i Europa at det er dette det dreier seg om. Årsaken til reorienteringen og samholdet i europeisk sikkerhet er nettopp at disse grunnleggende verdiene er under press og utfordret. Denne avtalen skal sørge for at det ikke skjer i vårt land.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:40:20]: Representanten Christian Tybring-Gjedde skal ha for at han normalt er

til stede i debatten, og jeg unner ham absolutt maten. Men dette er en debatt hvor jeg tenker at alle har godt av å være til stede under hele debatten for å høre hverandres synspunkter, for dette er en viktig debatt for Norge.

Så til spørsmålet om vedtak i Stortinget versus konsultasjoner. Fra Høyres side opplever vi det regjeringa har lagt inn i proposisjonen, som helt uproblematisk. Årsaken til det er veldig enkel. I høringsutkastet lå det også inne at det skulle være konsultasjoner med Stortinget. Kriteriene som skal til for eventuelt å innlemme nye omforente områder, ligger i proposisjonen, og de lå der også fra tidligere. Det er ingen praktisk forskjell i denne sammenheng på å konsultere med Stortinget eller om Stortinget fatter vedtak, fordi ingen regjering uansett sammensetning ville innlemmet nye omforente områder i en avtale dersom ikke Stortinget stilte seg bak det gjennom konsultasjoner. Så fra Høyres side har vi ingen problemer med denne endringen. Den er uproblematisk å støtte.

Så til samarbeidet vi har hatt med USA i godt og vel 70 år. Vi har i den perioden opplevd det som i hvert fall etter norsk målestokk har vært tidvis kontroversielle presidenter og administrasjoner. Men samarbeidet har likevel vært nært, tillitsfullt og godt. Jeg må si meg veldig enig med forsvarsministeren i at det er overraskende mye oppmerksomhet i denne debatten rundt hva som eventuelt kan skje med framtidig amerikansk administrasjon og styre, og forbløffende lite fokus på hva som skjer i det nabolandet vårt som nok en gang har gått til militært angrep på et annet naboland. Det er det som bekymrer de aller fleste som sitter i denne salen, og som er mye av bakteppet for endringene vi har gjort i norsk forsvarspolitikk, den styrkingen vi har gjort i NATO, og det at vi nå inngår en ny tilleggssamarbeidsavtale med USA.

Representanten Moxnes sier at vi må ha en ærlig og åpen debatt om hva det betyr å få amerikanske baser på norsk jord. Det kunne vi gjerne hatt dersom vi fikk amerikanske baser på norsk jord, men det gjør vi ikke. Det er klart at denne debatten aldri kan tilfredsstille Rødts ønsker, for Rødt ønsker å diskutere noe som faktisk ikke skjer. Nettopp derfor er det etter min oppfatning viktig at vi har hatt den åpne prosessen vi har hatt. Høringsutkastet fra den forrige regjeringa har ligget ute i over ett år. Den har ingen graderte sider ved seg, alt har ligget åpent ute. Det har vært en normal høring, og det har vært en åpen høring i Stortinget. Partiene har fått rikelig anledning til å få gi uttrykk for sine syn – det har også interessegrupper og andre med interesse for dette. Faktum er at det er bred enighet om avtalen. Det må ikke forveksles med at det er manglende debatt.

Presidenten: Representanten Bjørnar Moxnes har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Bjørnar Moxnes (R) [11:43:38]: En avtale er verdt vilkårene den inngås på, og det står i proposisjonen at det er en forpliktelse til å følge norsk regelverk og Norges folkerettslige forpliktelser, men «likevel slik at USA anser at forpliktelsene kun gjelder så lenge det er forenelig med amerikanske tjenstlige behov». Om dette sier Arbeiderpartiet, Høyre og liknende partier absolutt ingenting. Men dette står i avtalen som et forbehold når det gjelder å følge det som er gjeldende regelverk og lover på norsk jord.

Hvis Arbeiderpartiet mener at det ikke skal åpnes for militærbaser for andre stater på norsk jord i fredstid, og hvis Arbeiderpartiet mener at eventuelle utvidelser av avtalen til nye områder blir lagt fram som forslag for Stortinget, er det rart at Arbeiderpartiet ikke stemmer for disse forslagene. Men det er kanskje en erkjennelse av at det vil være vanskelig så lenge man stemmer for en avtale som åpner for nettopp amerikanske baser på norsk jord.

Presidenten: Representanten Christian Tybring-Gjedde har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:44:59]: Jeg tror det er få i denne salen som sitter mer på plassen sin enn det jeg gjør. At vi har en leder i komiteen som kommer med en løgn fra talerstolen og ikke engang er i stand til å beklage en så uforskammet opptreden, er en skam. Hvis du skal være leder, så skal du være leder. Det som Ine Eriksen Søreide sa fra denne talerstolen, bør hun beklage. Men jeg ser at det er veldig vanskelig for henne å beklage det. Selv om man ikke er i salen et øyeblikk, kan det jo være at man ser debatten når man er på kontoret, noe jeg gjorde – og derfor fikk jeg med meg den uforskammetheten fra lederen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 11 og 12.

Sak nr. 13 [11:45:58]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine Eriksen Søreide, Hårek Elvenes, Ingjerd Schou, Charlotte Spurkeland, Tage Pettersen, Erlend Larsen og Sveinung Stensland om å bekjempe falske nyheter og desinformasjon (Innst. 303 S (2021–2022), jf. Dokument 8:146 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Marit Arnstad (Sp) [11:46:49] (ordfører for saken): Representantforslaget som vi i dag behandler, tar opp en viktig problemstilling. Falske nyheter og desinformasjon er et økende fenomen, og sjøl om internett i seg sjøl har hatt en positiv betydning for folks mulighet til å utøve sin ytringsfrihet, er det samtidig sårbart for misbruk. Falske nyheter og desinformasjon gjennom sosiale medier har et større nedslagsfelt enn tidligere, og det har et potensial til å ramme den grunnleggende tilliten i samfunnet.

Komiteen viser i sin innstilling til en rekke prosesser som berører forholdet mellom falske nyheter, desinformasjon og generell ytringsfrihet. Det er en rekke prosesser som da har den problemstillingen under vurdering.

Forslag om endringer i straffelovgivningen og politiloven, med mål om å gi et mer helhetlig strafferettslig vern mot uønsket utenlandsk påvirkningsvirksomhet, har vært på høring og vil bli fulgt opp gjennom egen sak i Stortinget.

Ytringsfrihetskommisjonen er i sluttfasen av sitt arbeid og skal avgi sin innstilling i august. En viktig del av deres mandat er nettopp å gjennomgå hvordan internett har gjort det mulig å manipulere gjennom desinformasjon og falske nyheter. Gjennom Ytringsfrihetskommisjonen kan vi også håpe på en bred gjennomgang av ytringsfrihetens kår.

Komiteen deler forslagsstillernes bekymring knyttet til falske nyheter og desinformasjon, og komiteens flertall håper at de utredningene som er under arbeid, vil lede til en fornyet diskusjon om ulike sider ved arbeidet mot falske nyheter og desinformasjon. De ulike partiene har litt ulik holdning til de forslag som er framsatt, men et flertall i komiteen mener at å vedta spørsmål om en egen utredning om hvordan offentlige myndigheter skal samhandle, er overflødig, all den tid Justisdepartementet sitter med et koordineringsansvar og flere kommisjoner arbeider med disse problemstillingene.

Det bør heller ikke være slik at en nå foregriper de vurderingene som særlig Ytringsfrihetskommisjonen måtte komme med på dette området. Det er ikke mulig å ta stilling til spørsmålet om et systematisk og langsiktig nasjonalt arbeid mot falske nyheter og desinformasjon før en også ser de samlede anbefalingene fra Ytringsfrihetskommisjonen.

Jeg understreker dette fordi enhver regulering på dette området i bunn og grunn vil støte mot full ytringsfrihet. Det skal en ikke ta lett på i et samfunn med liberale instinkter. Ingen bør ønske seg kriminalisering av sjølve hensikten bak politisk aktivitet eller politisk påvirkning som sådan, og da blir spørsmålet: Hvor går grensa mellom legitim maktkritikk og undergraving av demokratiet?

I bunn for denne diskusjonen trenger vi Ytringsfrihetskommisjonens rapport, og vi trenger også en solid dose skepsis til lover med stort rom for skjønn og svært tolkbare begreper. Derfor vil vi også ta oss tid til å vente på de utredningene som vi sjøl har satt i gang og vedtatt, og til en grundig gjennomgang av de høringssvarene til lovforslag som nå er under vurdering.

Nils-Ole Foshaug (A) [11:50:07]: Desinformasjon er bevisst feilaktig eller villedende informasjon som spres med den hensikt å påvirke folks virkelighetsoppfatning, holdning og handlinger. Det er mange som driver med dette, og motivasjonen er sterkt varierende. Fenomenet er heller ikke nytt, men ny teknologi og sosiale medier har bidratt til at omfanget av desinformasjon som vi nå ser, må kunne sies å være på et helt nytt nivå sammenlignet med tidligere. I disse dager er det gjerne feilaktige opplysninger om krigen i Ukraina som treffer oss, og det er verdt å gjøre folk bevisst på at spredning av propaganda og desinformasjon også er en del av moderne krigføring.

I april kunne undersøkelser fra Medietilsynet avdekke at en av tre nordmenn hadde sett informasjon eller nyheter om Ukraina som de selv senere fant ut var falske, eller at informasjonen ikke stemte – en av tre. Det var de som oppdaget at de hadde blitt eksponert for usannheter. Det er all grunn til å tro at andelen som i realiteten har vært eksponert, er langt høyere, for vi må være så pass ærlige og si at det i mange tilfeller er svært vanskelig og krevende å skille sant fra usant.

Dette så vi også tydelig under pandemien. Desinformasjon og falske nyheter tok mange former og kom fra ulike hold. EU har f.eks. publisert en rapport som beskriver hvordan Russland og Kina aktivt har brukt desinformasjon for å så tvil om vaksiner produsert i Vesten. Det er liten tvil om at desinformasjon har ført til økt vaksineskepsis og lavere vaksinasjonsgrad og dermed også flere dødsfall. Konsekvensene er med andre ord særdeles alvorlige.

Oppsummert bidrar desinformasjon til å undergrave befolkningens tillit til demokrati og myndigheter, virker polariserende og nører opp under intoleranse, hat og usikkerhet. Dette tar vi på ytterste alvor. Jeg støtter derfor forslagsstillernes bekymring knyttet til falske nyheter og desinformasjon. Samtidig har både foregående og nåværende regjering nedsatt utvalg som vil

komme med anbefalinger knyttet til falske nyheter og desinformasjon, det være seg Ytringsfrihetskommisjonen, Forsvarskommisjonen eller Totalberedskapskommisjonen. Arbeiderpartiets syn i saken er således at det er viktig å avvente resultatet fra dette arbeidet og ikke foregripe utvalgenes konklusjoner før disse er lagt på bordet. Vi er imidlertid tydelige på at falske nyheter og desinformasjon utgjør en stor utfordring for samfunnet og demokratiet, og at det ikke finnes en enkel løsning på dette problemet.

Hårek Elvenes (H) [11:53:18]: Mengden av falske nyheter og desinformasjon er drastisk økende. Stater gjennomfører bevisst desinformasjonskampanjer. Åpne og liberale demokratier som Norge, der ytringsfriheten står særlig sterkt, kan i mange tilfeller være spesielt utsatt. Ytringsfriheten er vår styrke, men den gjør oss samtidig sårbare. De fleste ekspertene er enige om at det er Russland som er den største produsenten av desinformasjon. I Etterretningstjenestens åpne trusselvurdering påpekes det at hensikten med denne typen desinformasjon er å svekke tilliten til myndighetene, svekke tilliten mellom folk og i siste instans påvirke utfallet av politiske saker. Vi har også sett at Russlands løgnmaskineri har gått på høygir under invasjonen i Ukraina. Dette er farlig.

Ekkokammer og falske nyheter gir grobunn for konspirasjonsteorier, hets og splittelse i befolkningen. Problemstillingen vi som samfunn står overfor, er svært så kompleks, og den er stor. Vi kan ikke forby løgn, men behovet for å kunne avsløre desinformasjon er mer og mer påtrengende. En stadig større andel av befolkningen mottar nyheter gjennom sosiale medier, og redaktørstyrte medier blir svakere. Dermed øker også risikoen for spredning av falske nyheter. Beskyttelse mot falske nyheter, desinformasjon og påvirkningsaksjoner er i en liberal, demokratisk rettsstat som Norge utfordrende. Det er ingen tvil om det.

Den massive utfordringen knyttet til falske nyheter og desinformasjon kan best adresseres i fellesskap. Dette er også bakgrunnen for Høyres forslag. Regjeringen bør iverksette et systematisk og langsiktig nasjonalt arbeid mot falske nyheter og desinformasjon. Det bør utredes hvordan denne utfordringen kan tas opp på tvers av organisasjoner, bedrifter, publisister, teknologiselskaper, akademia og ikke minst internasjonale aktører. Kombinasjonen av denne pågående trusselen og befolkningens omfattende bruk av sosiale medier kan faktisk bidra til å bryte ned demokratiet, noe vi selvsagt har en felles interesse av at ikke skal skje. En slik utredning kan forhindre en slik uønsket utvikling.

Presidenten: Skal representanten ta opp forslag?

Hårek Elvenes (H) [11:56:04]: Naturligvis, jeg tar opp forslagene på vegne av Høyre.

Presidenten: Representanten Hårek Elvenes har tatt opp de forslagene han refererte til.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:56:23]: I forslaget står det at myndighetene skal igangsette et langsiktig og systematisk arbeid for å kontre falske nyheter og desinformasjon. Offentlig sektor skal samhandle og koordinere for å lage en mer effektiv respons. Disse falske nyhetene må kategoriseres og lagres. Detaljene er på plass, det skal gå over fem år med oppstart i år, og Media City Bergen skal stå for dette. Man skal øke kunnskapen og kompetansen om falske nyheter, legge til rette for utvikling av nye løsninger og teknologi som kan benyttes i kampen mot falske nyheter og desinformasjon. Dette er definisjonen av et sannhetsministerium.

Man snakker om de totale regimene og bruker Russland som eksempel. Det er jo akkurat disse metodene som vi ikke vil ha. Det er akkurat disse metodene som Russland bruker, ikke minst gjennom Putins agentlov. I teksten i representantforslaget sauser man sammen påstander om ekstreme miljøer, vaksinemotstandere, konspirasjonsteorier og det som beskrives som antistatlig tankegods. Hva er forskjellen mellom ytringer som er forbudt ved lov, og falske nyheter? Hva er egentlig dette? Hva er en falsk nyhet? Hvem skal definere hva som utgjør en falsk nyhet? Er krasse, udokumenterbare påstander en falsk nyhet? Kan en krass lederartikkel defineres som en falsk nyhet? Er valgløfter og propaganda falske nyheter? Og hva med fravær av samfunnskritiske ytringer – er det også en form for falskhet som dette koordinerte sannhetsministeriet skal ta tak i, eller er ikke det så viktig? Eller er det egentlig slik at vi alle skal lokkes inn i den samme formen for meninger, og at man ikke skal kunne ytre meninger som ligger på kanten – at man ikke kan hevde at jorden er flat fordi det er feil, man har ikke lov til det? Det mener jeg er en farlig utvikling. Forslaget er sånn sett et farlig forslag som ikke burde få støtte fra noen, i hvert fall ikke i et demokratisk land som Norge.

Det vi burde bli bedre på, er bedre kildekritikk. Skolene må fokusere mer på å utvikle elevenes kritiske sans, og vi må ha mer debatt og mer åpenhet. Det er slik vi beskytter demokratiet best. Det var jo Stoltenberg som innførte begrepet «mer åpenhet og mer demokrati». Skal vi lykkes som et demokratisk samfunn, må vi faktisk ha ytringsfrihet og ikke stemme den ned, om vi mener den består av falske nyheter. Falske nyheter er noe som bidrar, ikke noe som ødelegger samfunnet. Vi må bekjempe det med ærlighet, sannhet og kunnskap.

Jeg tar opp forslaget Fremskrittspartiet er en del av.

Presidenten: Representanten Christian Tybring-Gjedde har tatt opp det forslaget han refererte til.

Grunde Almeland (V) [11:59:33]: Dette er en sak som har blitt behandlet av utenriks- og forsvarskomiteen, men som kanskje vel så godt kunne ha blitt behandlet av den komiteen som jeg leder, nemlig familie- og kulturkomiteen. Grunnen til det er at dette er et spørsmål som i bunn og grunn handler om ytringsfrihet og medienes kår. Og det er ikke så lenge siden vi hadde en ganske stor debatt initiert av vår komité om ytringsfrihetens kår og medienes kår i Norge.

Siden vi debatterer dette forslaget bare et par dager etter at vi har behandlet en rekke grunnlovsforslag, er jeg fristet til å sitere Grunnloven § 100, men den regner jeg med at representantene i salen kjenner ganske godt. Desinformasjon, spesielt drevet fram av fremmede makter, er en utfordring, og den beste luten mot dette er ikke først og fremst en større statlig rolle i å definere og kontre falske nyheter og desinformasjon, men den frie debatten. Det er det frie ordskiftet som først og fremst må få trollet ut i lyset, der det kan sprekke.

Jeg vil også understreke at utfordringen med falske nyheter har blitt forsterket gjennom sosiale medieplattformer med en forretningsmodell basert på engasjement knyttet til polariserende budskap. Ansvaret for å endre dette ligger først og fremst hos selskapene bak plattformene, og de mest effektive tiltakene for å motvirke falske nyheter ligger i å skape markedsbaserte insentiver som fører til lavere spredning av slike falske nyheter. Dette kan omfatte tiltak som sikrer mer åpenhet rundt algoritmebeslutninger og også forbud mot såkalt overvåkningsbasert reklame. Dette er alle viktige temaer der det er gode løsninger som kan bidra til å forhindre spredningen av nettopp falske nyheter – uten at det skjer ved at staten blir en form for overdommer over hva som er desinformasjon og hva som er ikke er desinformasjon.

Sammen med flere andre representanter har jeg fremmet et forslag om å bedre personvernet på sosiale medier. Dette forslaget ligger for tiden til behandling i justiskomiteen, og det tar opp flere av de utfordringene jeg nå har pekt på.

Avslutningsvis vil jeg likevel gi honnør til forslagsstillerne, for intensjonene er gode. Men vi må ikke bli så redde for desinformasjon og påvirkning utenfra at vi plutselig gir staten en rolle som potensielt skader ytringsfriheten i landet. For ytringsfrihet er også en beskyttelse mot falske nyheter. Det er samholdet og tilliten mellom nordmenn, men også mellom landets innbyggere og staten, som gjør at vi kan motstå desinformasjonskampanjer bedre enn de fleste andre land. Ved å gi staten en større rolle som dommer over hva som er propaganda og hva som er ytringsfrihet, er jeg redd for at det kan svekke de båndene som holder oss sammen.

Dette er grunnen til at Venstres representanter i dag stemmer for at dette forslaget ikke bare skal vedlegges protokollen, men regelrett avvises.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [12:02:52]: Dette er et representantforslag som er betimelig. Dessverre er det langt mer omfattende og gjennomgripende enn vi aner, selv om vi liker å tro at vi både er oppdaterte og oppmerksomme. Det er ikke nok. Vi trenger mer kunnskap og forståelse om den typen påvirkningsarbeid og manipulering. Derfor trenger vi en slik utredning for å få bedre samhandling på tvers av ulike samfunnssektorer. Vi trenger altså handling, og vi trenger en forutsigbar satsing gjennom den langsiktigheten som det nå legges opp til her i representantforslaget, med de fem årene.

Den systematikken som trengs, mener vi også vil bli veldig godt ivaretatt gjennom det fagmiljøet som Media City Bergen, MCB, representerer – tverrfagligheten med AI, matematikk og andre naturlige disipliner. Når det er sagt, er det umulig å ikke trekke fram og nevne her fra talerstolen den dessverre avdøde, høyt respekterte og inntil nylig lederen av MCB, Anne Jacobsen, og hennes enormt sterke engasjement og dedikasjon på nettopp dette området. Det har betydd og kommer også til å bety mye i fortsettelsen. Nettopp en slik verdidreven bruk av ny teknologi og å finne nye løsninger er avgjørende i denne kampen.

Som flere allerede har nevnt: Et åpent og demokratisk internett gir muligheter, men har også et enormt potensial for å ramme og undergrave tillit – en katalysator nettopp for polarisering, og det store nedslagsfeltet som også er der potensielt sett, om man får algoritmene på lag. Derfor er åpenhet og kunnskap så avgjørende. Vi mener altså at det ikke er nok, slik svaret var i regjeringens uttalelse i saken. Dette er ikke overflødig. Vi trenger en mer aktiv handling her. Derfor fremmer Kristelig Folkeparti, sammen med Høyre, mindretallsforslagene nr. 1 og 2.

Statsråd Emilie Mehl [12:05:13]: Spredning av falske nyheter og desinformasjon er en utfordring som krever bred involvering av hele samfunnet. Regjeringen er bevisst på det, og det er mye koordinert innsats på området. Justis- og beredskapsdepartementet jobber sammen med Forsvarsdepartementet og andre departementer ut fra temaer mot sammensatte trusler, og i februar etablerte regjeringen et samarbeid mellom PST og politiet for å forsterke analyse og overvåkning av sammensatte trusler. Spredning av falske nyheter og

desinformasjon kan brukes i kombinasjon med andre av fremmede staters påvirkningsvirkemidler og er derfor et område vi samarbeider særlig med bl.a. Kultur- og likestillingsdepartementet om.

En rekke initiativer, møteplasser og pågående prosesser er igangsatt i arbeidet med å bekjempe falske nyheter og desinformasjon, og i dette arbeidet kan det være aktuelt både med endringer i lovverket og tiltak på andre områder. Innenfor Kultur- og likestillingsdepartementets ansvarsområde er det iverksatt flere tiltak. På vegne av regjeringen vil jeg særlig trekke fram samarbeidsnettverket som er ledet av Medietilsynet. Nettverket skal bidra til kunnskapsutveksling, samarbeid og tiltak for å øke den kritiske medieforståelsen i ulike deler av befolkningen. Sentralt er også mediebransjenes initiativ Faktisk.no, som bidrar til faktasjekk av samfunnsdebatten og det offentlige ordskiftet.

I tillegg vil nedsatte kommisjoner, som Forsvarskommisjonen og Totalberedskapskommisjonen, kunne gi viktige bidrag inn i arbeidet med hvordan vi skal bekjempe falske nyheter og desinformasjon. Ytringsfrihetskommisjonen skal levere sin anbefaling allerede til høsten.

Regjeringen mener vi må være offensive i disse spørsmålene. Når Ytringsfrihetskommisjonen har levert sin anbefaling, vil vi få et enda bedre grunnlag for å kunne jobbe med desinformasjon i bredere sammenheng. Jobben med å bekjempe falske nyheter og desinformasjon krever en felles innsats. Jeg skal bidra til at vi også framover får gode og viktige diskusjoner om dette temaet i Stortinget og i befolkningen.

Også utenfor statsforvaltningen gjøres det mye viktig arbeid for å avdekke og motvirke desinformasjon og falske nyheter. I tilknytning til krigen i Ukraina vil jeg f.eks. trekke fram prosjektet «Faktisk verifiserbar» på Pressens hus, hvor en rekke mediehus samarbeider om å faktasjekke nyheter, bilder, videoer og informasjon knyttet til krigshandlingene. Faktisk.no er ansvarlig for prosjektet, hvor bl.a. NRK, VG, Aftenposten, NTB og Forsvarets forum deltar. Vi må stå sammen om å kjempe mot desinformasjon. Det handler om å sikre tilliten til demokratiet, fortsatt tillit til sterke redaktørstyrte medier og et fritt offentlig ordskifte. Jeg vil hylle dette initiativet, som både har bidratt til sannhet i pressedekningen av den russiske invasjonen, og som også har vist oss hva samarbeid og felles innsats kan utrette i kampen mot usanne nyheter og ord.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Hårek Elvenes (H) [12:08:23]: Svenske myndigheter har utgitt en brosjyre som heter «Om krisen eller kriget kommer». Der er det listet opp en del eksempler på åpenbar falsk informasjon som kan ramme et samfunn, f.eks. om at man skal gi opp kampen hvis Sverige er angrepet – hvilket aldri vil være aktuelt, kampen skal opprettholdes. Det er også en del andre eksempler. Kan en slik brosjyre, eller en slik tilnærming, være aktuell også i Norge? Og hvilke forventninger har justisministeren til Ytringsfrihetskommisjonens arbeid akkurat på dette området, med hensyn til å være konkret og komme med anbefalinger på samme måte, i samme gate, som Sverige har grepet dette an på?

Statsråd Emilie Mehl [12:09:17]: Jeg vil takke for spørsmålet. Representanten tar opp et viktig tema, nemlig det å ikke bare kjempe mot falske nyheter, men også å nå ut til befolkningen med informasjon om hvordan de selv kan være kildekritiske og være en del av den felles innsatsen mot dette. Jeg legger til grunn at Ytringsfrihetskommisjonen også vil berøre dette området.

Når det gjelder spørsmålet om en helt konkret brosjyre, vil jeg ikke avvise at det også kunne vært fornuftig i Norge, men det må jeg nesten henvise til Forsvarsdepartementet å svare på.

Hårek Elvenes (H) [12:10:04]: Jeg la merke til representanten Arnstads innlegg. Hun nevnte at dette på sett og vis var litt unødvendig fordi Justisdepartementet hadde et koordineringsansvar for dette. Men Justisdepartementet har jo koordineringsansvar for så mangt. Jeg vil tro at departementet har store oppgaver hva gjelder å koordinere diverse tiltak knyttet til sivil beredskap. Så da er mitt spørsmål til ministeren: Hvordan vurderer ministeren Justisdepartementets kapasitet – kanskje kompetanse også – til å ta et koordineringsansvar på dette området, hvor man f.eks. kan gå mer konkret til verks, som jeg eksemplifiserte i min forrige replikk?

Statsråd Emilie Mehl [12:10:53]: Som jeg redegjorde for også i svarbrevet til komiteen, har Justis- og beredskapsdepartementet samordningsansvar på dette området, slik som vi har på en rekke områder i samfunnet. Jeg vurderer at kapasiteten er god og kompetansen er høy.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Erlend Larsen (H) [12:11:31]: Det var soldater uten nasjonalitetssymboler, distinksjoner og avdelingsmerker som invaderte Krym i 2014. Putin ville skape usikkerhet om hvilket land som invaderte den ukrainske halvøya. Løgn, falske nyheter og propaganda virket. I to uker holdt vestlige medier det åpent at det kunne være andre enn Putin som sto bak invasjonen. Forvirring og

usikkerhet skapte et pusterom, et handlingsrom for okkupasjonsstyrken, og Putin unngikk å bli satt under press fra resten av verden, slik han blir nå.

Det første som taper i krig, er sannhet. En fiende vil bruke et vidt spekter av psykologiske operasjoner for å knekke motstandsevnen vår. De psykologiske operasjonene baseres på løgn og falske nyheter.

Vi har alle et ansvar for å stå imot falske nyheter og løgn. Forsvaret mot falske nyheter er en del av totalforsvarsbegrepet. Selv for et åpent og liberalt demokrati som vårt er det nødvendig å forberede seg på psykologiske operasjoner fra fremmede aktører. Psykologiske operasjoner har størst effekt mot nettopp liberale, åpne demokratier som vårt. Men hva er sannhet? Din og min sannhet er ikke alltid den samme. Det ser vi etter skilsmisser og konflikter i hverdagen. Det er et vanskelig skille mellom åpenbar løgn og ulik oppfatning av en hendelse. Det skal vi alltid være ydmyke for.

Skulle vårt forslag bli vedtatt, vil det fortsatt være lov å kalle Israel for en apartheidstat, palestinerne for terrorister, statsministeren for svak, Erna for globalist og Russlands angrep på Ukraina som legitimt. Men det skal ikke være lov for en fremmed makt å drive med hybrid krigføring mot landet vårt. Forsvaret skal stå imot et fysisk og synlig angrep. Like naturlig som at vi skal stå imot et fysisk angrep, er det at vi skal stå imot psykologiske operasjoner hvor formålet er å destabilisere landet vårt.

Det er et rom mellom krig og fred. Det er et rom hvor landet verken er i krig eller fullstendig fred. Innenfor dette rommet kan vi bli utsatt for hybrid krigføring. Et annet land eller en ikke-statlig aktør som har som mål å skade oss, vil bruke en rekke virkemidler i det hybride spektret. En stat skal beskytte nasjonal sikkerhet mot fremmedstatlig påvirkning, også mot løgn og falske nyheter. En nasjon som ikke har en plan for å møte løgn, påvirkningsoperasjoner og falske nyheter, ivaretar ikke landets sikkerhetsinteresser.

Vi mener derfor at det er behov for å ta en gjennomgang av hvordan offentlige myndigheter kan bli bedre på å samarbeide, og at det er et behov for å se på de ulike etatenes mandater, organisering og ressurser, slik at vi sikrer oss et godt forsvar mot falske nyheter og desinformasjon, som spres eller forsterkes av fremmede trusselaktører. I bunn for det hele hviler vår ytringsfrihet, slik Grunnloven beskriver den: Ytringsfriheten er hellig.

Ine Eriksen Søreide (H) [12:14:35] (komiteens leder): Jeg opplever at falske nyheter er en stor bekymring – ikke bare i Norge, men også internasjonalt. Det forsterker og fordyper narrativer og politiske motsetninger, det bidrar til sterk polarisering, og det er en betydelig utfordring mot demokratiet. Det vil også si at det er en utfordring mot alle de verdiene som henger så tett sammen med demokratiet, som ytringsfriheten.

Vi har i vårt forslag kommet med noen tanker til hvordan vi kan forsterke det hjemlige arbeidet mot falske nyheter, det å bidra til at kunnskapen om, oppmerksomheten rundt og ikke minst evnen til å oppdage falske nyheter forsterkes. Som representanten Ulstein vil jeg også sende en varm takk til nå dessverre avdøde Anne Jacobsen ved Media City Bergen, som var en av de ildsjelene som har jobbet mye med dette, og som har bidratt til å bygge opp et veldig sterkt miljø med aktører fra ulike sider, altså både private og offentlige, som ønsker å gå sammen for å bidra konstruktivt i samfunnsdebatten.

Dette er selvfølgelig ikke ment som et sannhetsministerium, og det er heller ikke noen som helst kobling til det jeg hørte tidligere i debatten, fremmed agentloven i Russland – snarere tvert imot. Det er selvfølgelig heller ikke sånn at samhandling mellom norske etater for å kunne detektere og kontre falske nyheter og gjøre oss bedre i stand til det, er det samme som å si at det ikke er lov å si at jorda er flat. Det er det selvfølgelig lov å si. Det er også lov å mene det hvis man skulle ønske det, men det er altså langt fra det dette handler om.

Politisk diskusjon og politisk propaganda vil man alltid ha, og det vil være politiske uenigheter f.eks. i en valgkamp, om et representantforslag eller hva det måtte være. Men det er ikke det dette forslaget er ment å ramme, og det tror jeg de aller fleste i salen også ser, men det er et uttrykk for den veldig sterke bekymringen som jeg har – og mange med meg – og som også er en sterk bekymring internasjonalt for at hvis man ikke evner å få bukt med falske nyheter, vil man også komme i en situasjon hvor selve demokratiet og ytringsfriheten vår utfordres.

Det er stadig vanskeligere å skille sant fra usant, og det betyr også at den politiske debatten mange steder polariseres kraftig. Jeg syns representanten Erlend Larsen hadde mange gode eksempler på hva dette representantforslaget er ment å favne, og dette er altså ett av flere mulige forslag til virkemidler for at vi som samfunn kan bli bedre rustet til å håndtere det vi alle mener er en felles utfordring.

Statsråd Emilie Mehl [12:17:41]: Jeg vil legge til noe etter mitt siste innlegg, hvor jeg gikk tom for taletid.

Som vi alle er enige om, krever falske nyheter en felles innsats, og jeg synes dette har vært en fin runde, for det viser at oppmerksomheten på dette er høy i alle partier. Og som i alt annet sikkerhetsarbeid er det veldig godt å vite at man har Stortinget i ryggen i det arbeidet som regjeringen gjør på dette området. Jeg vil også rose

forrige regjering for å ha satt ned Ytringsfrihetskommisjonen, som blir viktig i det videre arbeidet.

Kampen mot falske nyheter er også noe av bakgrunnen for at regjeringen er opptatt av at vi må støtte opp under og legge til rette for seriøse redaktørstyrte medier i Norge, noe vi mener er viktig, bl.a. gjennom å styrke pressestøtten. Da sørger vi for viktig medisin mot falske nyheter ved at våre gode og gravende norske medier, både nasjonale og ikke minst lokale, oppleves som relevante og viktige for befolkningen, og dermed også står sterkt i konkurransen mot falske nyheter og useriøse alternative medier. Regjeringen styrket dette området bl.a. i tilleggsproposisjonen, hvor lokalavisene og Senter for undersøkende journalistikk på Media City fikk til sammen 10 mill. kr som ledd i dette viktige arbeidet.

Så vil jeg bare gjøre noe klart, for jeg er noe usikker på hvordan jeg skal tolke antydningene i representanten Elvenes' replikker, om Justisdepartementets koordineringsansvar. Da regjeringen Støre tok over i høst, var det viktig for oss umiddelbart å sette i gang med en styrking av beredskapsarbeidet og en gjennomgang av departementenes arbeid med sikkerhet, særlig knyttet til sammensatte trusler. Temaet i dag er falske nyheter og desinformasjon spesielt, men det er også andre typer utradisjonelle virkemidler som vi ser mer og mer av, f.eks. er økonomiske virkemidler for å sikre seg innflytelse i Norge viktig.

Som også forrige taler, representanten Søreide, var inne på, er sikkerhetsforståelsen – altså forståelsen av alvoret i disse truslene – helt avgjørende for at man skal klare å håndtere det og gjøre noe med dem. Derfor har regjeringen fulgt opp vedtak som ble gjort i Stortinget i vår, blant annet, og har jobbet mye med å gå gjennom sikkerhetsforståelsen i departementene og å etablere, forsterke og gå igjennom samarbeidet mellom de ulike departementene. Det er et viktig ansvar Justis- og beredskapsdepartementet har som koordinerende departement i sikkerhets- og beredskapsarbeidet.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:20:56]: Det alle i salen her er enige om, er hva falske nyheter ikke er. Man sier at det skal man skal få lov til i en valgkamp, man skal få lov til å ha retorikk, man skal få lov til å ha krasse meninger, man kan få lov til å si at jorda er flat – ja, det er vel ingenting som sier hva man ikke kan. Så skal man da sette ned et statlig utvalg som koordinerer mellom ulike direktorater for å finne frem til en eneste konklusjon om hva som er falske nyheter. At det ikke er flere som stusser over det i denne salen, over hvor umusikalsk det høres ut i et demokrati!

Hvordan skal vi finne ut av dette? Hvordan skulle vi finne ut av hva som er en falsk nyhet? Hvordan skal vi definere det? Det kan jo være sånn at en falsk nyhet for noen ikke er en falsk nyhet for en annen. Noen som er konspirasjonsteoretikere, er jo overbevist om at det de mener, er riktig. De mener ikke at det er en falsk nyhet.

Det som kommer til å bli konsekvensen her, er at det blir mistillit til myndighetene. Hvis myndighetene skal bestemme hva du kan si, eller hva som er en falsk nyhet, og definerer deg ut av samfunnet – ja, da vil selvsagt mistilliten til myndighetene bli stor. Dette er ikke noe som et demokrati skal gjøre. Dette skal vi gjøre gjennom en kunnskapsbasert skole, dette skal vi gjøre i kritiske analyser. Sånn skal vi finne ut av det.

Så skal vi ha medier som er relativt frie på alle måter, og det har vi tross alt i Norge. De skal også drive med dette, og det gjør de. Det er det vi skal gjøre. Vi skal ikke ha noe statlig organ som kan sette seg ned og definere hva som er hva, og hvis man da uttaler seg utenfor det som denne Media City Bergen har funnet ut, er det en falsk nyhet. Et sånt samfunn vil ikke jeg ha. Jeg vil ha et samfunn der vi faktisk kan debattere åpent og si ting som både er feil og galt, og stå for det man mener. Uansett må man ha det, og hvis man faktisk mener det er feil, så kan man prøve å dokumentere at det faktisk er feil – ikke at det er definert av myndighetene gjennom direktorater og samarbeid. Jeg synes det er veldig underlig at man faktisk har noe sånt.

Putins agentlov er å si at alle som jobber i multinasjonale selskaper, i utgangspunktet er agenter for den vestlige verden og vestlig etterretning. Da får man også det tilsvarende svaret når man har det som utgangspunkt i den debatten man skal inn i. Jeg synes dette forslaget er veldig unorsk, veldig umusikalsk, veldig udemokratisk og anti-ytringsfrihet.

Hårek Elvenes (H) [12:23:30]: Først til justisminister Mehl: Det er helt klart at det er Justisdepartementet som sitter med ansvaret på området, derom hersker det ingen tvil. Men det kan jo være en fornuftig idé å trekke på kompetansen vi har i samfunnet for å få analysert denne problemstillingen til bunns og komme med gode anbefalinger. Det er i ethvert departements interesse.

Når jeg hører på representanten Tybring-Gjedde, begynner jeg å lure på om han enten misforstår eller ikke har forstått forslaget, for det var noe middelaldersk over hans innlegg. Det er ikke snakk om å gå tilbake til år 1616, da Galileo Galilei måtte møte i et dominikanerkloster og avsverge at jorda var rund. Det er ikke slike institusjoner man skal etablere her.

Men det er et faktum at spredning av falsk informasjon i dag er så mye, mye mer kraftfullt og enklere å få til gjennom den nye teknologien som finnes. Vi vet jo at det finnes trollfabrikker som sprer denne type informasjon i et veldig stort omfang, og som er veldig vanskelig

å håndtere og kontre gjennom f.eks. redaktørstyrte medier, for det blir så massivt. Tanken her er også å tenke gjennom hvordan man rent teknologisk kan forsøke å fendre opp for denne skumle utviklingen som faktisk kan sette demokratiet vårt og sannheten i fare.

Fortsatt er det slik at enkelte ting er sant, og enkelte ting er løgn, at enkelte ting er riktig, og enkelte ting er galt. Det er akkurat det vi må forsøke å få til å komme under huden på.

Marit Arnstad (Sp) [12:25:43]: Jeg takker for debatten. Jeg synes nok debatten i bunn og grunn viser at det er riktig at en i dag ikke får et flertall for disse to forslagene, for forslagene foregriper bredere debatter som kommer til å være viktig i tida framover; den debatten vi må ha om ytringsfrihet i etterkant av Ytringsfrihetskommisjonens arbeid, og også en debatt om uønsket utenlandsk påvirkning, som bør komme i form av et gjennomarbeidet lovarbeid mer enn et representantforslag i salen.

Det er klart at her er det antagelig mer samstemthet på en del områder enn det innleggene kanskje gir inntrykk av, men det er også klare skillelinjer mellom partiene på disse områdene, og det gjør at jeg tror det er nødvendig å ikke foregripe de brede prosessene vi har foran oss. Jeg håper i stedet at vi kan se fram til en god og fornyet debatt om ytringsfriheten og også hvordan vi skal bekjempe desinformasjon og falske nyheter i framtida.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 13.

Sak nr. 14 [12:27:02]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Guri Melby, Ola Elvestuen og Sveinung Rotevatn om å sikre Norge fullverdig deltakelse i EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP) (Innst. 314 S (2021–2022), jf. Dokument 8:151 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Ingjerd Schou (H) [12:28:04] (ordfører for saken): Jeg skal som saksordfører redegjøre for komiteens flertall.

Det foreliggende representantforslaget ber regjeringen

«innlede forhandlinger med EU for å sikre full norsk deltakelse i EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP)».

Norge følger generelt EUs utenrikspolitikk nøye, da den på svært mange områder får konsekvenser for oss. Slik har det også vært under den pågående folkerettsstridige russiske krigføringen mot Ukraina. Norge har for det meste implementert EUs sanksjonspakker i vår nasjonale lovgivning, med unntak av havneforbudet for russiske fartøy samt forbud mot russiske nyhetsformidlere. Disse nyhetsformidlerne er for øvrig svært notoriske til å spre statlig russisk rikspropaganda, men det er en annen sak.

På tross av at Norge heldigvis har fulgt EUs linje relativt tett under den pågående krigen, forholder det seg likevel slik at EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk ikke omfattes av EØS-avtalen. Norge står dermed utenfor denne.

Jeg deler forslagsstillernes oppfatning av at Russlands angrep på Ukraina vil ha langtrekkende konsekvenser for Europas sikkerhetsarkitektur, også utenom NATO-strukturen og bilateralt sikkerhetssamarbeid mellom USA og europeiske land.

Ukraina, Georgia og Moldova har alle levert formelle søknader om EU-medlemskap som direkte resultat av denne folkerettsstridige invasjonen. Danmark avholdt denne uken folkeavstemning om avskaffelse av sitt forsvarsforbehold innen unionen, og et betydelig flertall stemte for at dette nå avskaffes.

For både Sverige og Finlands del foregår det en svært aktiv debatt omkring begge lands mulighet til å søke medlemskap i NATO.

Jeg tror ingen kan benekte at det nå skjer en rivende utvikling innen den europeiske sikkerhetsarkitekturen, der både Sverige, Finland og Danmark på ulike vis gjør betydelige grep for å integreres tettere både i den transatlantiske og i den europeiske sikkerhetsarkitekturen i NATO og EU.

Og så til slutt en liten visitt, med utgangspunkt i Høyre: På denne bakgrunn har jeg lyst til å bemerke at det at regjeringen nå vil vurdere alt annet enn fullt EU-medlemskap i den pågående utredningen om alternativer til EØS-avtalen, er underlig. På tross av utviklingen vi nå ser rundt oss i Europa, og på tross av gjentatte oppfordringer fra flere partier i Stortinget, holder altså regjeringen fast på at dette ikke skal vurderes – underlig nok, sett i lys av alle andre land som vurderer det som en sikkerhet.

Åsmund Aukrust (A) [12:31:25]: Takk til saksordføreren for godt levert i denne saken og for det jeg vil si i

hovedsak var et godt innlegg, selv om jeg ikke helt deler analysen på slutten. Jeg skal gjøre innlegget mitt kort, for dette synes jeg egentlig er et litt rart forslag.

Venstre er altså eneste parti som foreslår at Norge skal melde seg inn i EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk. Problemet til Venstre er at det ikke er mulig. Skal vi gjøre det, må vi være EU-medlem, og det står veldig tydelig, svart på hvitt, i brevet fra Utenriksdepartementet, som alle andre partier – men ikke Venstre – forholder seg til. Vi er som kjent ikke EU-medlem, og vi vil i alle fall ikke bli det basert på et Dokument 8-forslag.

Jeg ville på mange måter tenkt at det ville vært bedre for Venstre dersom de hadde trukket forslaget sitt og heller reist en debatt her i Stortinget, hatt interpellasjon, stilt spørsmål – tatt det opp i andre saker – for det å diskutere hvordan vi skal jobbe med EU i utenriks- og sikkerhetspolitikken, er et veldig viktig spørsmål som hele tiden må diskuteres, ikke minst den tiden vi lever i nå.

Regjeringen har en veldig aktiv Europa-politikk på alle sektorer, også i utenrikspolitikken, hvor våre posisjoner er nært samkjørt med EU. Det viser bl.a. vår respons på krigen i Ukraina. Der blir også våre posisjoner lyttet veldig godt til. Et bilde på det var vel at utenriksministeren vår var den første utenriksministeren på svært mange år som var invitert på EUs utenriksministermøte, i april.

Til slutt vil jeg si at det at EU ønsker å bruke mer tid på å diskutere sikkerhetspolitikk, på mange måter er bra dersom en gjør det på rett måte og ikke bygger opp parallelle strukturer til NATO – for i sikkerhetspolitikken er det jo NATO som er hovedsvaret; det gjelder ikke bare for Norge, det gjelder også for EU-landene. Det viser seg bl.a. når EU-landene Sverige og Finland nå søker NATO-medlemskap nettopp fordi EU ikke er nok, og EU ikke er den viktigste aktøren i å forsvare vår sikkerhet.

Marit Arnstad (Sp) [12:33:52]: Senterpartiet kommer, kanskje ikke så overraskende, til å stemme imot dette forslaget fra Venstre. Vi kunne også si at det er fordi dette er et forslag som forutsetter norsk EU-medlemskap – full deltakelse i utenriks- og sikkerhetspolitikken til EU forutsetter at en er regulert inn i traktatene og tiltrer dem, og dermed blir medlem av EU. Dermed er dette fra vårt synspunkt uaktuelt.

Men det er også en annen grunn som jeg har lyst til å påpeke, og det er at vi er opptatt av samarbeid i NATO. Vi mener at EU og NATO til dels har ulike roller, men det er NATO som er den rendyrkede kollektive forsvarsalliansen. De har blitt betydelig styrket i lys av Russlands angrepskrig, og det er de som er vår sikkerhetsgaranti. Det er medlemskapet i NATO som er bærebjelken i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Det har den vært i over 70 år.

Jeg må si at jeg synes det er grunn til å reflektere over at Finland og Sveriges politiske skifte mot et tettere samarbeid med NATO viser at EU-medlemskap ikke er tilstrekkelig. Det viser at de trenger NATOs sikkerhetsgaranti, og det er en av grunnene til at de nå søker medlemskap i NATO.

Jeg er bekymret dersom det er slik at oppbyggingen av en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk i EU skal bli konkurrerende til NATO. Det synes jeg ville vært veldig uheldig, ressursødende og vanskelig for Europas del. Det å skulle ha konkurrerende kommandostrukturer, styrkeoppsetninger og operasjoner vil ikke være en fornuftig situasjon.

Senterpartiet går imot dette. Det betyr ikke at Senterpartiet ikke ser at en kan ha gode løsninger på samarbeid med EU om enkelte saker knyttet til utenriks- og sikkerhetspolitikk. Vi har en god dialog på utenriks- og sikkerhetspolitikkens område – det er bra – og Norge har tatt del i sanksjonspolitikken, som kanskje er den delen av EUs utenriks- og sikkerhetspolitikk som har fungert best de siste månedene. Her har det vært viktig for oss å stå sammen med europeiske land og med EU for å ta del i det kollektive presset som Russland bør få føle på i forbindelse med krigen i Ukraina. Men også på dette området har det vært riktig av Norge å gjøre noen egne vurderinger. Det har vært riktig for oss ikke å forby Russia Today og Sputnik, fordi vi mener at det vil støte mot forbudet mot sensur i Grunnloven. Det har også vært viktig for oss å ta vare på den felles forvaltningen vi har med Russland av den ytterst viktige torskestammen i Barentshavet.

Senterpartiets holdning er i tråd med resten av komiteen, utenom Venstre, i denne saken i dag. Slik er det ikke bestandig i EU-saker, men det er hyggelig at vi har et bredt flertall i komiteen.

Sveinung Rotevatn (V) [12:37:17]: Finland og Sverige søkjer medlemskap i NATO. Denne veka stemte 66,8 pst. av danskane for at dei skal gå fullt inn i EUs felles sikkerheits- og utanrikspolitiske samarbeid. I Noreg skjer det absolutt ingenting. Til tross for eit vegskil i Noregs og Europas forhold til Russland ser ikkje eg eller Venstre nokon grep som vert tekne for å knyte Noreg tettare til Europas viktigaste freds- og samarbeidsprosjekt, og det er EU.

Krigen i Ukraina har vist oss noko vi eigentleg har sett i mange år. Klimakrisa, pandemien, flyktningkrisa og no krig er felles utfordringar for land i Europa, og enkeltland kan ikkje løyse dei aleine. Det som trengst, ser vi gong på gong, er felleseuropeiske løysingar.

Det er vel grunn til å påstå, trur eg, at Vladimir Putin har klart å foreine EU-landa på ein måte dei neppe hadde klart sjølve, og resultatet kan verte eit meir handle-

kraftig EU, som forhåpentlegvis no vil bry seg minst like mykje om forsvars-, utanriks- og sikkerheitspolitikk som om jordbrukssubsidiar.

Krigen viser oss sjølvsagt verdien av NATO, som fleire har understreka – og som eg også understrekar frå Venstre – men han viser også at europeiske land klarer å samarbeide som EU. Sikkerheits- og forsvarssamarbeid i EU er ikkje ein trugsel mot NATO, som fleire her antydar. Tvert imot er det ein måte å styrkje samhaldet i NATO og i Europa på.

Dessverre handlar den norske EU-debatten mykje om marknadstilgang, fiskeri og jordbruk, men samarbeid i Europa handlar om mykje meir enn det. Debatten kretsar som regel om eit ja eller nei til eit EU-medlemskap; det er ikkje det vi diskuterer her i dag – det finst ei enkel løysing på den diskusjonen, men det er ein annan diskusjon. I den situasjonen verda er i no, kan vi ikkje fortsetje å diskutere ja eller nei til fullt medlemskap. Vi må også klare å diskutere korleis vi kan fordjupe det samarbeidet vi har, gjennom EØS og alle dei andre avtalane vi har med EU.

Krigen synleggjer behovet for ei nærmare sikkerheits- og utanrikspolitisk kopling til EU for Noreg. Det er ikkje NATO som har innført sanksjonar mot Russland. Det er ikkje NATO som har oppretta eit militært støttefond for Ukraina. Det er EU som gjorde det. Noreg er delvis med på sanksjonane. Vi er ikkje med på støttefondet. Vi burde vere med på meir av denne fellespolitikken i EU.

Det er fleire som seier at det å verte med på dette føreset EU-medlemskap. Svaret på det veit vi ikkje, for det vi føreslår, er å be regjeringa om å gå i dialog med EU for å sjå kva moglegheitene er. Det er masse europeisk samarbeid Noreg er med i som vanlegvis er reservert for EU-medlemer. Det skal vi vere glade for. Dette burde verte det neste.

Eg vil ta opp forslaget frå Venstre.

Presidenten: Representanten Sveinung Rotevatn har tatt opp det forslaget han refererte til.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [12:40:36]: Jeg synes vel representanten Rotevatns innlegg i salen her understreker at representanten Aukrust egentlig har rett. Det er i og for seg prisverdig å reise en diskusjon om sikkerhetspolitisk samarbeid etter Ukrainakrigen, og da kan man gjøre det på en klok måte. Men dette spørsmålet handler faktisk om det representanten Rotevatn sa i sitt innlegg – det handler om ja eller nei til EU.

Regjeringa deler representantene fra Venstres syn på at Norge bør fortsette å søke nært samarbeid med EU innenfor utenriks- og sikkerhetspolitikken, for EU spiller en stadig viktigere rolle på dette feltet. Etter Russlands angrep på Ukraina har EU tatt i bruk både utenrikspolitiske og sikkerhetspolitiske virkemidler raskere og mer omfattende enn noensinne. Sanksjoner er blitt raskt iverksatt, og fra norsk side har vi sluttet oss til EUs sanksjoner.

For første gang i historien yter EU våpenhjelp til et annet land, og EU er samtidig en stor humanitær giver og koordinerer sivil bistand til Ukraina. Flere millioner ukrainske flyktninger har reist til EU-land, og EU bidrar til samordning av hvordan denne flyktningstrømmen håndteres. EU vil også være sentral i den framtidige gjenoppbyggingen av Ukraina.

Regjeringa har tett dialog med EU på alle disse feltene. EUs nye handlingsplan for sikkerhet og forsvar, EUs strategiske kompass, bærer bud om et tettere og mer ambisiøst samarbeid, og medlemslandene har her vedtatt felles trusselvurdering og konkrete planer for å styrke EUs felles forsvars- og sikkerhetspolitikk. Norge omtales som EUs nærmeste partner. EU vil etablere et eget forum for partnerne, og dette ønsker vi velkommen.

Norges eksisterende avtaler og samarbeidsordninger med EU får i større grad enn før nå en sikkerhetspolitisk betydning. Under både pandemien og krigen har EØS-avtalen og Schengen-avtalen sikret oss mulighet til å delta i sentrale deler av EUs krisehåndtering. Gjennom EØS-avtalen deltar vi på like fot med EUs medlemsland i Det europeiske forsvarsfondet, og fondet er viktig når europeiske land nå øker sine forsvarsinvesteringer. Det samme gjelder den mangeårige deltakelsen i Det europeiske forsvarsbyrået. Vi deltar også i prosjekter om militær mobilitet under EUs forsvarssamarbeid.

Det representanten her tar til orde for, er å innlede forhandlinger om full norsk deltakelse i EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det er det som står her. Full deltakelse forutsetter at Norge omfattes av de rettighetene og pliktene EU-traktaten etablerer. Disse rettighetene og pliktene gjelder kun for land som er medlem av EU. Det er derfor ikke mulig å innlede forhandlinger med EU for å sikre full norsk deltakelse i EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitikk.

Ingen andre land samarbeider likevel like nært med EU om sikkerhet og forsvar som Norge. Det er en linje regjeringa vil videreføre.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Sveinung Rotevatn (V) [12:43:52]: Noreg er som kjent ikkje EU-medlem, men Noreg er tett integrert i ei rekkje av EUs samarbeidsprogram som vanlegvis er reservert EU-medlemer. Det vi diskuterer her i dag, er eigentleg eit godt eksempel, for der har Noreg faktisk vore tettare integrert i EUs forsvars- og sikkerheitspoli-

tikk fram til no enn det vårt naboland og EU-medlem Danmark har vore.

Då synest eg det er litt underleg at utanriksministeren er så kontant i si avvising, at det visstnok skal vere heilt umogleg å verte tettare integrert enn det vi er i dag i den felles utanriks- og sikkerheitspolitikken. Ho brukte vel formuleringa at det ikkje eingong er mogleg å diskutere dette eller forhandle med EU om det.

Spørsmålet mitt er: Er det regjeringa si haldning at det ikkje finst nokon tenkeleg måte for Noreg å verte tettare integrert i forsvars- og utanrikspolitikken på, og at dei dermed heller ikkje – som vi føreslår – i det heile vil inngå ein dialog med EU om å sjå på kva moglegheitene er her for at Noreg kan verte tettare integrert enn det vi er i dag?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [12:44:51]: Det er mulig å samarbeide tettere enn i dag på flere områder, og det handler om enkeltinitiativer osv., men det er ikke det dette forslaget handler om, og det er ikke den debatten representanten fra Venstre reiser her heller.

Full deltakelse forutsetter at Norge omfattes av de rettighetene og pliktene som EU-traktaten etablerer, og det er det som er det vesentlige her. Det representanten foreslår, er i grunnen ganske godt belyst. Jeg synes det er helt ok å starte en diskusjon om hvordan vi i økende grad kan delta i samarbeidet, men det som er spesielt med EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk, er at det er et område vi ikke kan slutte oss til, slik det f.eks. er med EU-samarbeid når det gjelder helse osv.

Det hadde kanskje vært klokt av representanten den gangen han satt i regjering, å lytte til de ekspertene jeg lytter til i denne sammenhengen. Det er altså ikke mulig å gjøre det på den måten representanten her anfører.

Sveinung Rotevatn (V) [12:45:52]: Då denne representanten sat i regjering, utvida vi vårt samarbeid inn mot EU på ei rekkje område, bl.a. klimaområdet, som underteikna hadde ansvaret for, men også på dette området, der vi gikk inn i EUs felles forsvarsfond, i PESCO og andre samarbeidsområde. Vår regjering jobba nettopp for at ein skulle verte tettare integrert, ikkje mindre integrert, som jo er målet til denne regjeringa, som akkurat no har sett ned eit utval som greier ut ulike måtar å seie opp EØS-avtalen på.

Det er for så vidt ikkje det som er oppfølgingsspørsmålet mitt. La gå at utanriksministeren ikkje eingong ønskjer å diskutere med EU om det er mogleg med endringar som gjer at vi kan delta fullt ut. Men vil utanriksministeren ta ein dialog med EU for i det minste å kunne verte tettare integrert i utanriks- og forsvarspolitikken der det er mogleg, eller vil ein halde dette på det nivået der det er i dag?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [12:46:42]: Jeg vil bare rette opp i en feil. Når det gjelder EUs forsvarsfond, var det Stortinget som måtte tvinge den regjeringa representanten var en del av, til å inngå i det samarbeidet. Den forrige regjeringa anbefalte ikke dette, så i forbindelse med langtidsplanen for Forsvaret var det flere partier her på Stortinget, bl.a. Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet, som måtte tvinge regjeringa på dette området. Det stemmer faktisk ikke, det representanten står her og sier.

Jeg er interessert i å inngå mer samarbeid med EU omkring enkeltprosjekter, og det vil vi selvfølgelig ha en løpende dialog om, men det er altså ikke riktig slik representanten sier, at alt gikk i retning av mer samarbeid med EU den gangen han satt i regjering, mens nå går det motsatt vei. Det er beviselig feil.

Sveinung Rotevatn (V) [12:47:30]: Det er fleire som i løpet av debatten her har åtvara mot at ein no skal ha eit tettare forsvars- og utanrikspolitisk samarbeid i EU for då å stå i fare for å byggje opp parallelle strukturar til NATO. Blant anna representanten Åsmund Aukrust frå utanriksministeren sitt eige parti har åtvara mot det, og eg oppfattar vel representanten Marit Arnstad i same retning.

Det synest eg er litt underleg å høyre, for NATOs eigen generalsekretær, Jens Stoltenberg – som var i Danmark i førre veke, trur eg, og opptredde saman med statsminister Mette Frederiksen i forkant av folkeavstemminga der om dei skulle gå inn som full deltakar i felles utanrikspolitikk – sa tvert imot at NATOs forsvarssamarbeid og EUs forsvarssamarbeid kan gjensidig styrkje kvarandre.

Då vert spørsmålet mitt: Kva er regjeringa si haldning her? Meiner ein at det felles utanriks- og sikkerheitspolitiske samarbeidet i EU er ein trugsel mot NATO-samarbeidet, eller meiner ein at dette er ein styrke, der ein kan komplettere kvarandre, og at det er bra at Noreg er så tett integrert i det som mogleg?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [12:48:34]: Nå tror jeg kanskje representanten Rotevatn blander sammen to forhold her. Det ene er det som handler om det politiske samarbeidet, som den danske regjeringen har ønsket å ta del i, og hvor Norge – som representanten helt riktig sier – har vært tettere integrert i EU-samarbeidet enn det Danmark har vært. Det andre gjelder det operative, hvor man skal bygge opp styrker. Der har veldig mange vært veldig klare. Det var også noe representanten Tybring-Gjedde var innom tidligere i debatten. Det handler om stående styrker, og der har NATOs generalsekretær vært usedvanlig klar. Det å opprettholdt

de to typer operative styrker, noen i EU og noen i NATO, er ikke en fordel for NATO. Her tror jeg faktisk representanten blander sammen to forhold.

Sveinung Rotevatn (V) [12:49:26]: Det må gjerne utanriksministeren tru, men det gjer representanten aldeles ikkje. Vi snakkar om det som er dagens forsvars- og sikkerheitspolitiske samarbeid i EU, som Danmark skulle ta stilling til om ein skulle gå fullt inn i eller ikkje. Vi snakkar ikkje om eit hypotetisk forsvars- og sikkerheitspolitisk samarbeid i EU, som – for å ta ein idé – skulle vore bygd opp på nøyaktig same måte som NATO. Det er jo ein hypotetisk diskusjon, det er ikkje det vi diskuterer.

For å avslutte den siste replikken: Det ville iallfall vore fint for meg å høyre utanriksministeren seie tydeleg no frå talarstolen det eg håpar ho antyder, og det er at regjeringa ønskjer at Noreg skal vere så tett integrert i felles utanriks- og sikkerheitspolitisk samarbeid i EU som i det heile mogleg, og vil jobbe for å vere med der ein kan og ha dialogar med EU om det. Det håpar eg er haldninga til utanriksministeren, og eg håpar ho vil seie det her i dag.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [12:50:18]: Bare for å komme tilbake til det representanten tidligere var inne på: Det å bygge opp militære styrker under en EU-kontroll versus en NATO-kontroll, det er det som handler om å bygge opp to parallelle strukturer. Det er ikke slik at man, selv om Danmark nå har tatt stilling til å delta fullt ut i EUs forsvars- og sikkerhetspolitikk, har en intensjon om at man skal bygge opp flere styrker under EU-kontroll. Jeg tror det er viktig at representanten skiller mellom disse forholdene; hva som gjelder det militære operasjonelle, og hva som er det politiske samarbeidet.

Vi vil ta stilling til enkeltinitiativer og konsultere med Stortinget når vi får spørsmål om det, så det spørs jo på hvilke typer initiativer representanten ønsker at Norge skal delta i. Det kan vi komme tilbake til i hvert enkelt tilfelle.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Heidi Nordby Lunde (H) [12:51:29]: Selvsagt burde Norge koble seg nærmere på EU i viktige spørsmål som omhandler utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikk, og som ikke handler om å bygge opp parallelle styrker. Det virker nesten ikke som om vi i Norge tar inn over oss hvilket paradigmeskifte i Europa den russiske invasjonen av Ukraina har ført til, fra Tysklands u-sving i forsvarspolitikken til Sverige og Finlands søknad om fullt medlemskap i NATO og onsdagens folkeavstemning i Danmark om å fjerne forbeholdet mot deltagelse i det europeiske forsvarssamarbeidet. De innser også at NATO faktisk ikke er nok.

Det europeiske kartet er i ferd med å tegnes på nytt, mens vi til stadighet står langt fra tegnebrettet. Men NATO er bærebjelken i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Hvis vi ser snevert på forsvars- og sikkerhetspolitikk, er det helt riktig. Deltagelse i NATO svekker ikke forsvarsevnen vår, selv om vi forplikter oss til å gjøre andre prioriteringer og investeringer enn om vi sto alene. NATO forutsetter nasjonal forsvarsevne, som styrkes av at vi kan gjøre andre prioriteringer enn om vi måtte sørge for full kapasitet på alle områder selv. Samarbeidet utfyller og forsterker det vi har, og sammen blir vi sterkere enn vi er hver for oss.

Slik er det også med det europeiske fellesskapet. Vi står sterkere sammen. Ukraina, Georgia og Moldova har ikke sendt søknad til EU for å svekke sin nasjonale selvråderett – tvert imot. De ser at samråderetten i EU, der land kommer sammen for å bli enige om hvordan de best mulig kan løse felles utfordringer, er den beste garantisten for å fremme nasjonal selvråderett. Vår nasjonale selvråderett rammes til enhver tid inn av situasjonen i landene og verden rundt oss, noe vi i dag ser tydelig.

Nettopp derfor har EUs fremste virkemiddel for å styrke nasjonal selvråderett vært å fremme fred, frihet og demokratiutvikling gjennom handel og samhandel i sju tiår. Det er ingen selvfølge at vi har hatt et så fredelig Europa som vi har vært så heldige å leve i fram til nå. Vårt fremste forsvar har vært dette samarbeidet, og da EU fikk fredsprisen i 2012, begrunnet Nobelkomiteen tildelingen med nettopp at unionen og dens forløpere har bidratt til å fremme fred og forsoning, demokrati og menneskerettigheter i Europa.

Regjeringspartiene påpeker at full deltagelse i FUSP, EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk, forutsetter at Norge omfattes av EU-traktaten, underforstått at vi må være med i EU. EØS-avtalen gir oss friksjonsfri adgang til EUs indre marked. Men for å sikre andre nasjonale interesser må vi på alle andre områder forhandle, spørre og be om å få være med i et samarbeid som helt opplagt er et gode for Norge, som bl.a. handler om forskning og utvikling, utdanning og helse og ikke minst om å løse et av våre største globale problemer – klimakrisen.

Så når jeg sier at selvsagt burde Norge koble seg nærmere på EU i viktige spørsmål som omhandler utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikk, er det fordi jeg mener at Norge burde være et fullverdig medlem av det europeiske fellesskapet.

NATO og EU utfyller hverandre. Siden EØS-avtalens fordeler er så usynlige og blir tatt for gitt, er det kanskje fint å se hva ulempene er når vi ikke er fullt ut medlem.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:54:49]: Jeg føler at man diskuterer pavens skjegg, for hva er det egentlig man etterlyser her? Hva skal dette europeiske forsvars- og sikkerhetssamarbeidet bidra med, hva gjør de? Man sier at vi ikke skal ha parallelle strukturer, og at de ikke skal være med i væpnet kamp – men hva er igjen da? At man vil være EU-medlem, er jo noe annet – det har jeg forståelse for at noen mener. Men å ha dette FUSP uten at man vil være med på aksjoner eller kamper ute, gjør at det blir veldig lite igjen. Det som er igjen, er jo det som vi allerede er en del av. Det er EDF, Det europeiske forsvarsfondet, og PESCO, det permanente, strukturerte samarbeidet, og så får vi se om vi også kan bli med på romfartsutviklingsprogrammet i EU gjennom EØS-avtalen. Da har vi sikret næringslivet, og så har vi EØS-avtalen på siden, som gjelder handel med EU. Da har vi det som er viktigst.

Så sier man at man ønsker å ha dialog og tettere og mer integrert samarbeid, fordi Europa er sånn og sånn. Jeg føler at man da er ute og leter etter noe. Det var ikke sånn at da Ukraina-krigen dukket opp, reagerte EU. Det var USA som reagerte med våpenhjelp, og som presset de andre nasjonene. Det var også USA, sammen med Storbritannia, Frankrike og Tyskland, som var tydeligst når det gjaldt sanksjoner. Det var ikke slik at et samlet EU var først ute. Det tar litt tid å koordinere EU for å gjøre dette. Det skjer ikke over natten. Jeg tror man skal være litt mer ærlig på hva som faktisk skjedde da denne krigen ble igangsatt. Det var ikke et kollektivt EU som sa: Nå kjører vi i gang med sanksjoner. Det var helt andre påvirkningskrefter som var der ute – store nasjoner i Europa, og USA, var fremtredende. I tillegg var Sør-Korea og Australia aktive.

Og hvis man mener at man skal kutte klimagassutslipp, går det an å gjøre det uten EU. Dette kan man jo samarbeide med andre om. Vi samarbeider om dette i FN. Det virker som om man er veldig opptatt av å samarbeide med EU, men uvisst av hvilken grunn. Jeg etterlyser hva det er man konkret, når det gjelder forsvars- og sikkerhetssamarbeidet, ønsker å være en del av, og som vi ikke er en del av i dag. Det skulle ikke være parallelle strukturer, det skulle ikke være oppgaver ute, det er ikke EDF eller PESCO, det er ikke samarbeid om romfartsindustri, men det er noe der ute som det er viktig å være med på – visstnok. Jeg vil gjerne vite hva det er.

Dette går også imot råd fra generalsekretæren i NATO, som sa at EU ikke måtte bygge opp denne typen strukturer. Jeg tror det er viktig at vi nå samarbeider i NATO og konsentrerer oss om det. Det er uansett nesten alle EU-landene, pluss fem–seks andre land. Vi kan samarbeide på den måten.

Kom gjerne opp på talerstolen og fortell konkret hva det er man savner og ikke har i dag, og som man ønsker å få ved å være en del av EUs forsvars- og sikkerhetssamarbeid.

Presidenten: Representanten Christian Tybring-Gjedde får neppe svar på sine spørsmål, for ingen flere har bedt om ordet til sak nr. 14.

Sak nr. 15 [12:57:48]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Vervik Bollestad og Kjell Ingolf Ropstad om å legge Norges forhandlinger om en frihandelsavtale med Kina på is umiddelbart dersom Kina støtter Russland militært i invasjonen i Ukraina (Innst. 315 S (2021–2022), jf. Dokument 8:164 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Ingjerd Schou (H) [12:58:51] (ordfører for saken): Representantforslaget vi har til behandling i dag, etterspør en reaksjon fra Norge dersom en internasjonal utvikling skulle inntreffe. Nærmere bestemt er det snakk om å formidle til kinesiske myndigheter at Norge vil legge de pågående forhandlingene om en norsk-kinesisk frihandelsavtale på is dersom Kina skulle støtte Russland militært i krigen i Ukraina.

Det er helt avgjørende at det internasjonale samfunnet utøver et stort og samlet press på Russland for å bidra til at den folkerettsstridige og brutale invasjonen av Ukraina stanses. Norge har sammen med våre allierte, våre europeiske partnere, innført historisk sterke sanksjoner mot Russland, i tillegg til at vi bidrar med humanitær hjelp, mottak av flyktninger og donasjoner av våpen og militært materiell til det ukrainske forsvaret. Dette er innsats vi skal være forberedt på å videreføre og tilpasse situasjonen.

Selv om den heroiske ukrainske motstanden møter bred støtte internasjonalt, har den ikke vært unison. Vi ser at verden ikke er så samstemt som vi skulle ønske. Selv om det ble et stort flertall for resolusjoner i FNs generalforsamling om avslutning av den russiske inva-

sjonen og om humanitære bidrag til Ukraina, valgte en del land å stemme avholdende, og fem land stemte mot. Andre land har vist svak støtte til deler av sanksjonene mot Putins regime. Dette gjelder beklageligvis også europeiske land.

På det sikkerhetspolitiske og utenrikspolitiske området har Kina og Russland, tidligere Sovjetunionen, en lang og spesiell historie for samarbeid. Før den siste invasjonen Russland igangsatte mot Ukraina 24. februar, utstedte Kina og Russland 4. februar en felleserklæring som har en tydelig brodd mot NATO i den europeiske sikkerhetsarkitekturen. I erklæringen tilkjennegis det også en intensjon om et styrket strategisk samarbeid mellom Kina og Russland som gir grunn til bekymring, spesielt med tanke på den pågående krigen i Ukraina. Vi forstår motivasjonen bak representantforslaget, men det får like fullt ikke flertall i komiteen.

Som utenriksministeren gjør rede for i sin vurdering av representantforslaget, har det vært framgang i forhandlingene med Kina om en frihandelsavtale, men kritiske momenter gjenstår. Vi forventer at regjeringen forholder seg til utviklingen i både Russland og Ukraina når den foretar sine vurderinger om de videre forhandlingene. Det er derimot mindre hensiktsmessig å fatte vedtak med utgangspunkt i et hypotetisk scenario.

Åsmund Aukrust (A) [13:02:08]: Takk til saksordføreren for nok et godt innlegg. Denne gangen delte jeg hennes analyse gjennom hele innlegget.

Kina er verdens mest folkerike land og spiller en avgjørende rolle i nær sagt enhver situasjon internasjonalt, om det er klima, sikkerhet, teknologi, politikk – på alle typer områder. Derfor er det så viktig at Norge snakker med Kina, at vi fremmer våre interesser og våre verdier, både i de internasjonale foraene hvor vi sitter sammen, og direkte med dem. Vi må jobbe sammen der vi kan jobbe sammen, og så må vi ta opp forhold det er grunn til å kritisere.

Det er mye ved menneskerettighetssituasjonen i Kina det er grunn til å kritisere, for på mange områder går det dessverre i gal retning. Flere medier har avdekket totalt uakseptable forhold den siste tiden. Det er ikke noe nytt, men det er likevel bra at det kommer fram i offentligheten igjen. Derfor er det bra og viktig at Norge formidler vår kritikk direkte til kinesiske myndigheter.

Kina kan ta en viktig rolle i Russlands krig mot Ukraina. En kraftig fordømmelse fra Kina ville kunne hatt stor betydning, og det har Norge gjort veldig klart, både i Sikkerhetsrådet og direkte til Kina. Det er liten tvil om at Kina i stor grad deler Russlands verdensbilde, som saksordføreren var inne på i sitt gode innlegg. Det fortjener de kritikk for og motstand på.

Så til de forslagene vi diskuterer i dag. Det ene er fra Kristelig Folkeparti, som vil vedta et hypotetisk forslag, ved at de skriver «dersom Kina støtter Russland militært». Det er en litt underlig måte å drive utenrikspolitikk på i stortingssalen – å fremme hypotetiske forslag. Skulle det bli situasjonen, er det selvsagt noe som hadde blitt diskutert veldig høylytt, uavhengig av hva Kristelig Folkeparti først hadde foreslått. Når Kristelig Folkeparti først åpner opp for hypotetiske forslag, er det egentlig bare fantasien som setter grenser for hva man kan fremme. Dersom det ene landet gjør det og det, får det den og den konsekvensen. Jeg synes det er en veldig underlig måte å bruke stortingssalen på for å diskutere politikk.

Venstre har et forslag hvor de ber om en ny sikkerhetsvurdering dersom en frihandelsavtale skulle vurderes. Det synes jeg også er et helt unødvendig forslag. Det er helt åpenbart at når det gjelder Kina, må vi uansett gjøre sikkerhetsvurderinger. Det er noe vi må gjøre helt uavhengig av en frihandelsavtale.

Vi merker oss Kristelig Folkepartis og Venstres standpunkt i denne saken og hvordan de oppfører seg i media. Det er litt klassisk hvordan de to partiene gjør én ting i regjering og noe annet i opposisjon. Det er ikke så lenge siden Dag-Inge Ulstein selv satt som statsråd i Utenriksdepartementet, og en eventuell frihandelsavtale med Kina er framforhandlet av en Venstre-statsråd, som satt der sammen med bl.a. Guri Melby. Det er ikke sånn at menneskerettighetssituasjonen i Kina er noe helt annet nå enn det den var i oktober. Jeg synes ikke det er særlig modig å drive utenrikspolitikk hvor man er veldig tøff i opposisjon, men gjør noe helt annet når man faktisk har makt til å gjøre noe med det.

Bengt Fasteraune (Sp) [13:05:28]: Russlands invasjon av Ukraina har skapt et nytt sikkerhetspolitisk bilde. Dette kommer tydelig fram i relasjonene internt i Europa, der vi samler oss om strenge sanksjoner og ønsker våre nordiske naboer velkommen inn i NATO. Russlands angrep påvirker selvfølgelig også forholdet mellom Russland og Kina. De to statene har et strategisk partnerskap med gjensidig avhengighet. Begge statslederne ser også en samlet fiende i USA. Det er det vel heller ikke noen tvil om.

Kina hevder å være nøytral til krigen i Ukraina og benekter sannsynligheten for å støtte Russland militært, men Kina har verken fordømt eller tatt avstand fra angrepet. Dette understreker det strategiske partnerskapet mellom de to landene i øst. Som Russland er også Kina fast medlem i FNs sikkerhetsråd. Regjeringen har gjennom ulike kanaler oppfordret Kina til å forsvare folkeretten og FN-pakten og å stå opp for Ukrainas suverenitet og territorielle integritet. Vi har også bedt Kina om å

bruke sin innflytelse overfor Russland til å få slutt på krigshandlingene.

Det tette partnerskapet mellom Moskva og Beijing vil også prege vårt bilaterale forhold til Kina. Sammen med våre partnere og allierte i NATO og Europa har vi uttrykt vår bekymring for hvordan Kina understøtter Russlands framstilling av krigen og Kinas kritikk av NATO. Forslagsstillerne ønsker å bruke frihandelsavtalen som et verktøy for å ytre misnøye dersom Kina skulle støtte Russland militært. Dersom Kina involverer seg militært i konflikten, vil ikke en stans i denne prosessen være nok. Andre og mye sterkere virkemidler må da vurderes.

Arbeidet med frihandelsavtalen er en pågående prosess. Kinas holdning til Russlands folkerettsstridige krig i Ukraina vil selvfølgelig påvirke framdriften i avtalearbeidet. Det er heller ingen grunn til å forhaste seg. Det er likevel viktig å merke seg skillet mellom det diplomatiske arbeidet med avtalen og en eventuell samlet reaksjon på Kinas involvering i krigen i Ukraina. Her vil sannsynligvis økonomiske sanksjoner være et mer riktig verktøy, uten at jeg skal være for bastant på det.

Hva er Kinas ønsker og prioriteringer? Det er tydelig at Kina ønsker å opprettholde et strategisk partnerskap med Russland. Russland er en av mange brikker i Kinas globale og økonomiske puslespill. Russland har også viktige naturressurser, inkludert LNG fra russisk Arktis, som er essensielt for at landet skal møte standardene for renere energi. Samtidig er Kinas enorme økonomiske framgang et resultat av en bred økonomisk globalisering. Dette vitner om en politikk langs to spor, hvor Kina ønsker å opprettholde sine økonomiske bånd til den vestlige verden, samtidig som de ønsker å verne om egen vareproduksjon og sin politiske og militære posisjon.

Sveinung Rotevatn (V) [13:08:48]: Vi er inne i ei krevjande tid og ein krevjande verdssituasjon. Dette er ikkje tida for å knyte oss endå nærmare til ei autoritær stormakt som Kina. Vi ser dei utfordringane Tyskland no har med å lausrive seg frå russiske importvarer. Vi veit kor dårleg Kina behandla Australia etter at dei inngjekk ein frihandelsavtale. Vi har også fram til no sett kva vi har å halde oss til. Kinas brot på den britisk-kinesiske felleserklæringa som garanterte iallfall ein viss grad av demokrati og rettsstat i Hongkong, var ein ganske tidleg indikator på at det kommunistregimet som sit i Beijing, er villig til å bryte internasjonale avtalar for å styrkje sin eigen maktposisjon innanlands.

Venstre er grunnleggjande positiv til frihandel og til at Noreg inngår nye handelsavtalar – men ikkje for kvar pris. Tida no er ikkje inne for å gjere oss meir avhengige av Kina, rett og slett fordi den typen handel og avhengigheit avgrensar alternativa våre når det gjeld å svare ut forsøk frå den kinesiske sida på å undergrave menneskerettane. Ein vil gje dei større påverknad over norsk økonomi, og dermed vil dei potensielt kunne bruke dette som pressmiddel for å mildne norsk kritikk, slik vi ser Kina har gjort i forholdet til Australia.

Det har skjedd mykje på kort tid. Krigen i Ukraina trur eg ein gong for alle har synleggjort utfordringane som ligg i at land gjer seg avhengige av handel med store og autoritære regime, anten dei er Russland eller Folkerepublikken Kina.

Eg har ingen illusjonar om at Noreg skal kunne kople seg heilt av alt samkvem og all handel med Kina, men det eg meiner, er at det vil vere uklokt no aktivt å søkje å binde seg endå tettare til dette landet, som altså braut den internasjonale avtalen som garanterte Hongkongs demokrati og sikkerheit.

Det er fremja litt ulike forslag her. Til det vil eg seie: Stortinget har ei viktig rolle i både å fremje eigne forslag og å respondere på regjeringas initiativ, også på utanriksfeltet. Det slo ein samla kontroll- og konstitusjonskomité fast seinast i vår. Når det er sagt, ønskjer ikkje Venstre å tvinge fram ei votering om det vi diskuterer her i dag. Det viktige er at Stortinget kan bidra til utanrikspolitikken, og at ein ikkje alltid må tvingast inn i voteringar i ulike spørsmål.

På bakgrunn av dette vil eg gjere om forslaget som Venstres representant i komiteen har fremja, til eit oversendingsforslag. Så vil eg understreke at eg for all del håpar at det representanten Åsmund Aukrust sa, stemmer, nemleg at regjeringa no er i full gang med – får vi håpe – for alvor å revurdere denne prosessen når det gjeld den sikkerheitspolitiske utviklinga dei siste månadene, for ho er alvorleg. Eg håpar at ei sånn vurdering vil konkludere med at dette ikkje er tida for å gå vidare med denne prosessen.

Presidenten: Representanten Sveinung Rotevatn har gjort Venstres mindretallsforslag i saken om til et oversendelsesforslag.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [13:12:16]: Denne saken gir anledning for regjeringen til å tydeliggjøre politikken overfor Kina og samtidig vise solidaritet med Ukrainas kamp for demokrati, selvstendighet og grunnleggende frihetsverdier. Russlands groteske angrep på Ukraina er nettopp et angrep på dette og kommer til å prege utenrikspolitikken i lang tid. Kina kunne med sin innflytelse overfor Putin vært en viktig bidragsyter for å få slutt på krigen, og det er langt mer enn bare hvilken som helst hypotese. Den posisjonen Kina har, har de i liten grad benyttet. Tvert imot har Kina i stor grad støttet opp om Putins forvridde narrativ om krigen og hjulpet Russland til å omgå sanksjonsregimet gjennom handel og avtaler. Felleserklæringen fra februar vekker, som saks-

ordføreren innledet med, og som utenriksministeren også skriver i sin uttalelse, bekymring, med en klar brodd til NATO.

Det er liten grunn til å ha noen illusjoner når det gjelder Kinas utenrikspolitikk. De vil handle ut fra egne interesser, interessene til regimet i Beijing. Derfor er det bra å ha gitt klar beskjed om kostnadene ved skadelige handlinger, som en eventuell støtte til Russland i dagens situasjon. Det er ikke på noen måte til hinder for å fortsette det diplomatiske arbeidet for å få Kina til å påvirke Russland i riktig retning. De burde ha brukt sin innflytelse og stått opp for Ukrainas suverenitet og territorielle integritet. At de etablerer kontakt på høyeste hold med Ukrainas president, ville vært veldig naturlig og viktig i en sånn situasjon.

Selv om det i dag virker som om Kina ikke vil bistå Russland militært, ville det vært nyttig å ha nettopp en sånn avklaring, at militær bistand til Russlands krigføring ville bety en endelig stopp for en eventuell frihandelsavtale. Igjen: Kina har verken fordømt eller tatt avstand fra angrepet. Nettopp derfor mener Kristelig Folkeparti at regjeringen burde ha en enda tydeligere linje her. Generelt sett ønsker Kristelig Folkeparti, og har alltid ønsket, at det skal være en tydelig linje i de sakene som omhandler Kina. Uhyrlighetene overfor uigurene, langvarig undertrykking av Tibet, politikken overfor befolkningen i Hongkong, forfølgelsen av kristne og andre religiøse minoriteter og innskrenkingen av ytringsfrihet, forsamlingsfrihet og pressefrihet krever tydelige protester og ikke overdrevet diplomatisk bruk av innestemme.

Med det er Kristelig Folkepartis forslag tatt opp.

Presidenten: Representanten Dag-Inge Ulstein har tatt opp det forslaget han refererte til.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [13:15:09]: Det er et før og etter 24. februar for Ukraina og for Russland, for europeisk sikkerhet og for Norge som nabo av Russland og NATO-alliert. Vi fordømmer på det sterkeste Russlands militære angrep på Ukraina og krever at Russland avslutter ødeleggelsene og trekker sine styrker tilbake.

Vår sikkerhets- og utenrikspolitiske tilnærming ligger fast. Den er forankret i det nordatlantiske og europeiske fellesskap av likesinnede demokratier. Vi skal sammen hegne om den globale rettsordenen, som nå har kommet under sterkt press. Felleserklæringen mellom Russland og Kina etter toppmøtet 4. februar vakte bekymring. Den har klar brodd mot NATO. Selv om Kina hevder å være nøytral hva gjelder krigen i Ukraina, har Beijing verken fordømt eller tatt avstand fra angrepet.

Regjeringa har senest i en telefonsamtale mellom statsminister Støre og Kinas statsminister 29. april oppfordret Kina, som permanent medlem av Sikkerhetsrådet, til å forsvare folkeretten og FN-pakten og stå opp for Ukrainas suverenitet og territorielle integritet. Vi har også bedt Kina bruke sin innflytelse overfor Russland til å få slutt på krigshandlingene og oppfordret til at Kina etablerer kontakt på høyeste hold med Ukrainas president. Vi har, på linje med EU og andre nærstående land, gjort det klart at måten Kina forholder seg til Moskva på, vil kunne påvirke forholdet mellom Kina og Europa. NATO har tydelig oppfordret Kina til å avstå fra å støtte Russlands krigsinnsats og hjelpe Russland til å omgå sanksjonene. NATO har også uttrykt bekymring for hvordan Kina understøtter Russlands narrativ om krigen og kritiserer NATO.

Arbeidet med en handelsavtale med Kina startet allerede i 2008. Mye har skjedd i verden siden den tid. Når det gjelder forhandlingene, har det vært framgang det siste året, men regjeringa er opptatt av å vurdere dette bredt og bruke den tida vi trenger for å ivareta våre interesser. Russlands folkerettsstridige krig i Ukraina vil selvsagt kunne påvirke framdriften i arbeidet og de generelle vurderingene vi gjør.

Når det gjelder mindretallsforslaget fra representanten fra Venstre, vil jeg påpeke at det er en selvfølge at regjeringa som en del av frihandelsforhandlingene foretar grundige vurderinger av sikkerhetsutfordringer rundt å inngå en frihandelsavtale med Kina. Men man må også være klar over at sårbarheten knyttet til avhengighet av forsyningskjeder fra Kina er en utfordring vi må håndtere helt uavhengig av frihandelsforhandlingene. Disse utfordringene består jo også uten en avtale. Representanten fra Venstre hevder at en frihandelsavtale vil binde oss tettere til Kina og gi Kina økt innflytelse over norsk økonomi. Jeg håper representanten har større tillit til det norske demokratiet enn det dette utsagnet tilsier. Kinesiske handelstiltak mot ulike vestlige land har snarere økt oppmerksomheten rundt menneskerettsutfordringene i Kina.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 15.

Sak nr. 16 [13:18:24]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om ratifikasjon av tillegg til Roma-vedtektene om straffeforfølgelse av folkerettsstridig angrepskrig og kriminalisering av folkerettsstridig angrepskrig i norsk straffelov (Innst. 407 S (2021–2022), jf. Dokument 8:122 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Odd Harald Hovland (A) [13:19:22] (ordførar for saka): Først vil eg takke komiteen for godt samarbeid under behandlinga av saka.

Forslagsstillaren fremjar dei følgjande forslaga i saka:

> «Stortinget ber regjeringen fremme en sak for Stortinget om ratifikasjon av Roma-vedtektenes tillegg om aggresjonsforbrytelse (Kampala-tillegget).»

Og:

> «Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en ny bestemmelse i straffeloven kapittel 16 som kriminaliserer angrepskrig, i tråd med Kampala-tillegget til Roma-vedtektene.»

Veldig kort forklart inneber tillegget til Roma-vedtektene, som kalles Kampala-tillegget, at ICC, Den internasjonale straffedomstolen i Haag, vert gjeven jurisdiksjon til å straffeforfølgje aggresjonsbrotsverk.

Hensikten til forslagsstillaren er å sikre at Noreg får ein betre nasjonal og internasjonal juridisk beskyttelse mot angrep frå framande makter, og at leiarar som står bak folkerettsstridig angrepskrig, kan verte stilte til ansvar og verte straffeforfølgde.

Forslaget vart fremja i 2020 utan at det fekk fleirtal, og det vert no fremja på nytt i lys av Russlands grovt folkerettsstridige invasjon av Ukraina og med sikte på at dei ansvarlege for dette brotsverket vert stilte til ansvar, og at Noreg får eit best mogleg rettsvern mot angrep frå framande land.

Forslagsstillaren viser til at norsk ratifikasjon av tillegget til Roma-vedtektene og kriminalisering av angrepskrig i norsk rett kan opne for at Noreg straffeforfølgjer personar i det russiske leiarskapet for det folkerettsstridige angrepet dersom invasjonen eller okkupasjonen framleis går for seg når lovendringa trer i kraft.

Utanriksdepartementet ved utanriksministeren har gjeve si vurdering av forslaget i brev til komiteen.

Forslaget vart som nemnd fremja i 2020 og behandla våren 2021. Vurderingane no er i hovudsak samanfallande med vurderingane som vart gjorde den gongen. Aggresjonsbrotsverket har vore ei vanskeleg og splittande sak for ICCs statspartar i fleire tiår. Noreg har, frå Roma-vedtektene vart forhandla fram og gjennom skiftande regjeringar, vore skeptisk til å inkludere aggresjonsbrotsverket i Roma-vedtektene. Det har vist seg vanskeleg å gje ein tilstrekkeleg presis definisjon av brotsverket, og det vert vist til at dette utfordrar krava til føreseielegheit og klarheit som følgjer av legalitetsprinsippet i strafferetten.

Usikkerheita om fortolkinga av straffebodet var eit tungtvegande omsyn for regjeringa Stoltenberg II. Då Noreg slutta seg til konsensus om Kampala-tillegget i 2010, påpeika Noreg i ei stemmeforklaring at ein i vurderinga av ein eventuell ratifikasjon ville vurdere om ytterlegare klargjering er nødvendig for at tillegget skal kunne tre i kraft for Noreg. Dette var også sentralt for regjeringa Solberg i 2021. Vurderinga den gongen er den same som i dag.

Utanriksdepartementet meiner at norsk ratifikasjon på dette stadiet vil ha avgrensa preventiv eller avskrekkande verknad. Vidare er det sånn at spørsmålet om å kriminalisere aggresjonsbrotsverket i norsk rett heng nært saman med spørsmålet om ratifikasjon og er noko ein vil måtte vurdere i den samanhengen.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Høgre, Framstegspartiet og Senterpartiet, viser til at vurderingane til departementet er dei same som under regjeringa Stoltenberg II og regjeringa Solberg, og tiltrer vurderingane frå departementet. Vidare viser fleirtalet til at Stortinget behandla Dokument 8:63 S for 2019–2020 om ratifikasjon av tillegg til Roma-vedtektene om straffeforfølging av folkerettsstridig angrepskrig og kriminalisering av folkerettsstridig angrepskrig i norsk straffelov i 2020. Fleirtalet støttar ikkje representantforslaget og viser til grunngjevinga frå fleirtalet i Innst. 164 S for 2020–2021. Den er i hovudsak samanfallande med vurderingane til departementet.

Justiskomiteen sende førebels innstilling til utanriks- og forsvarskomiteen til uttale 3. mai 2022. Medlemene i utanriks- og forsvarskomiteen viste i svarbrevet til merknadene frå sine respektive parti i justiskomiteens utkast til innstilling og hadde ingen ytterlegare merknader.

Eg går vidare ut frå at mindretalet i komiteen, bestående av Sosialistisk Venstreparti og Venstre, vil fremje og argumentere for sine mindretalsforslag, som ligg føre i to punkt.

Tilrådinga frå komiteen vert altså fremja av medlemene frå Arbeidarpartiet, Høgre, Senterpartiet og Framstegspartiet. Eg tilrår innstillinga, som er at representantforslaget ikkje vert vedteke.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [13:24:00]: Jeg vil starte med å skryte av Rødt, som løfter dette viktige forslaget, et forslag som er blitt løftet flere ganger på Stortinget.

Ratifikasjon av Kampala-tillegget til Roma-vedtektene vil gjøre at Norge får en bedre nasjonal og internasjonal juridisk beskyttelse mot angrep fra fremmede makter. Det er en type beskyttelse Norge ikke hadde i

f.eks. 1940. Vi ser at dersom ICC får myndighet til å avgjøre om det har skjedd en ulovlig aggresjon, kan det virke avskrekkende ved en eventuell trussel mot Norge. Blant annet har Forsvarets høgskole Stabsskolen påpekt ved behandling av Dokument 8:63 S for 2019–2020 at en mulig straffeforfølgelse av slike forbrytelser mot Norge forhåpentligvis kan ha en avskrekkende effekt.

Russlands grovt folkerettsstridige invasjon av Ukraina illustrerer viktigheten av å ha internasjonale systemer for å holde en angriper ansvarlig for forbrytelser mot fred. Ratifikasjon av Kampala-tillegget til Roma-vedtektene vil heller ikke komme i konflikt med Norges forpliktelser i NATO. Faktisk har et flertall av NATOs medlemsland allerede ratifisert – inkludert Tyskland, Spania, Island, Estland og Belgia. Etter at forslaget ble fremmet i 2020, har fire nye stater ratifisert tillegget om aggresjonsforbrytelsen, deriblant Sverige og Italia.

Ratifikasjonen av Kampala-tillegget til Roma-vedtektene er i tråd med norsk tradisjon for å slutte seg til avtaler som styrker folkeretten og internasjonal rett. Gjennom høringsrunden for Dokument 8:63 S for 2019–2020 kom det fram bred støtte til saken. Blant dem som støtter saken, er International Commission of Jurists, ICJ, en kommisjon som består av 60 framtredende jurister fra hele verden med hovedkontor i Genève. Den norske avdelingen av ICJ påpeker bl.a. at det er særlige forventninger knyttet til medlemmer av Sikkerhetsrådet om å gi sin tilslutning til Kampala-tillegget, og at det vil sende et uheldig internasjonalt signal dersom Stortinget avviser forslaget uten grundig behandling.

Nå er Norge en del av FNs sikkerhetsråd, og det hviler et særskilt ansvar på oss nettopp for å ratifisere Kampala-tillegget. Vi vil understreke betydningen av at Norge ikke har et tilstrekkelig rettsvern mot angrepskrig. Norge, i motsetning til mange andre europeiske land, har ikke ratifisert Kampala-tillegget, og det er nå nødvendig. En slik ratifikasjon vil også bidra til å styrke et globalt folkerettslig forbud ved å forby og straffeforfølge angrepskrig.

Vi i SV slutter oss til forslagsstillernes øvrige begrunnelse for forslaget.

Med dette tar jeg opp forslagene fra SV og Venstre i saken.

Presidenten: Da har representanten Andreas Sjalg Unneland tatt opp de forslagene han refererte til.

Bjørnar Moxnes (R) [13:27:21]: Rødt foreslår at Norge ratifiserer tillegget til Roma-avtalen, det såkalte Kampala-tillegget, som innebærer at Den internasjonale straffedomstolen, ICC, kan dømme og straffe ledere for folkerettsstridig angrepskrig, og at vi innfører en tilsvarende bestemmelse i den norske straffeloven, slik Norge gjorde da vi tilsluttet oss Roma-vedtektene om krigsforbrytelser, folkemord og forbrytelser mot menneskeheten.

Russlands president, Vladimir Putin, står bak en brutal folkerettsstridig krig mot Ukraina. Vi ønsker at Putin skal stilles til ansvar i en internasjonal domstol og kunne straffes for den forbrytelsen. Siden slutten av annen verdenskrig har de som ledet rettsoppgjøret mot nazistene, kjempet for å få lovfestet at statsledere som står bak en folkerettsstridig angrepskrig, skal kunne etterforskes og dømmes for dette av en internasjonal domstol. Siktemålet var å hindre at de enorme lidelsene som ble forårsaket av både første og annen verdenskrig, aldri skulle skje igjen. Verden fikk endelig en sånn ordning på plass i 2018 da ICC i Haag – gjennom det såkalte Kampala-tillegget til Roma-vedtektene – fikk jurisdiksjon til å straffeforfølge staters ledere for nettopp folkerettsstridig angrepskrig.

For at Norge skal kunne være med på å dømme og straffe ledere som Putin for angrepskrig, må vi selv ratifisere Kampala-tillegget, noe som Rødt har foreslått, og som også ledende nasjonale og internasjonale jurister har bedt oss om å gjøre, deriblant Den internasjonale juristkommisjonen, Dommerforeningen, Advokatforeningen, Juristforbundet og Den norske Helsingforskomité. Det bør være Norges plikt å støtte opp om denne ordningen – og ikke stille seg sammen med land som Russland, USA og andre stormakter som vil skjerme egne ledere og gi dem et fripass til å kunne bryte folkeretten og invadere andre land uten å stilles til ansvar og dømmes for det.

Norge er en småstat som trenger et sterkest mulig nasjonalt og internasjonalt rettsvern mot angrepskrig, men det mangler vi i dag. Det betyr at et folkerettsstridig angrep mot Norge vil kunne skje uten at norske domstoler kan etterforske og dømme denne forbrytelsen, og uten at Norge kan gå til en internasjonal domstol for å få de ansvarlige dømt der. Det er dette Rødts forslag vil rette på. Da vi foreslo det for første gang, i 2020, viste vi til at flertallet av Russlands europeiske naboland hadde ratifisert Kampala-tillegget nettopp for å styrke sitt vern mot russisk aggresjon. En ting er at flertallet som da stemte mot forslaget, den gangen ikke så hvor viktig det var å sikre Norge et rettsvern mot angrepskrig, men at regjeringen og høyrepartiene heller ikke i dag vil bidra til at Den internasjonale straffedomstolen, ICC, skal kunne dømme statsledere for folkerettsstridig angrepskrig, synes vi er litt underlig.

Organisasjonene som har spisskompetanse på folkerett, på juss og på menneskerettigheter, er i sine høringsinnspill krystallklare på at nettopp invasjonen av Ukraina krever at Norge ratifiserer avtalen, og at det å stemme mot forslaget nå – med invasjonen som baktep-

pe – sender et uforståelig signal både til norsk befolkning og til omverdenen.

Vi er glade for at partiet Venstre denne gangen støtter forslaget vårt. Det er heller ikke for sent for regjeringspartiene og partiene på høyresiden å gjøre det samme, sånn at Norge kan bidra til å få slutt på straffefriheten som gir stormakters ledere et fripass til å starte de mest brutale angrepskriger uten å bli stilt til ansvar for forbrytelsen.

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Grunde Almeland (V) [13:31:54]: Russlands annektering av Krym-halvøya markerte startskuddet for en endret sikkerhetspolitisk situasjon for Norge og Vesten. Russland har i sin angrepskrig mot Ukraina utvist en brutalitet vi ikke har sett maken til siden annen verdenskrig. Bruken av tunge våpen i tett befolkede områder har resultert i at tusenvis av ukrainere har måttet bøte med livet i en meningsløs krig som truer felleseuropeiske verdier og frie, liberale demokratier. Dette er nye sikkerhetspolitiske utfordringer Norge må møte.

Norge har altså ikke ratifisert Roma-vedtektenes tillegg om aggresjonsforbrytelse, det såkalte Kampala-tillegget. Dette innebærer at Norge ikke har adgang til å be ICC om å etterforske et eventuelt angrep på Norge som en aggresjonsforbrytelse, og Norge har heller ikke vedtatt en bestemmelse om straffbar angrepskrig som vil kunne håndheves i norsk rett. Norsk strafferett har i dag et lovtomt rom som fremmede statsledere kan utnytte. Utfordringene vi står overfor i dag, er for store til at vi kan løse dem nasjonalt. Vi må ta alle tilgjengelige virkemidler i bruk for å stå opp mot Putins regime, og det inkluderer en ratifikasjon av Kampala-tillegget.

Da Roma-vedtektene ble vedtatt i 1998, ble det bestemt at domstolen skulle ha en jurisdiksjon over fire forbrytelseskategorier: folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og aggresjonsforbrytelser. Domstolens jurisdiksjon over aggresjonsforbrytelser ble utsatt fordi man ikke klarte å bli enige om en definisjon av hva som skulle anses som en aggresjonsforbrytelse, og hvilken rolle FNs sikkerhetsråd skulle ha i slike saker.

Først etter krevende forhandlinger i 2010 ble det vedtatt en definisjon av aggresjonsforbrytelsen. Aggresjonsforbrytelsen nedfeller etter Kampala-tillegget et individuelt straffeansvar for planlegging, forberedelse, igangsetting eller gjennomføring av en aggresjon som ved sin karakter, alvorlighet og sitt omfang utgjør et åpenbart brudd på FN-pakten. Per i dag er det 43 stater som har ratifisert Kampala-tillegget, og Sverige ratifiserte tillegget så sent som i januar i år.

Utenriksdepartementet har i sitt svarbrev til justiskomiteen vist til at det har vist seg vanskelig å gi en tilstrekkelig definisjon av aggresjonsforbrytelsen, og har framholdt at ratifikasjonen av Kampala-tillegget innebærer en risiko for at Den internasjonale straffedomstolen blir en aktør i et storpolitisk spill om opprettelse av internasjonal fred og sikkerhet.

Flere juridiske eksperter i Norge har de siste årene tatt til orde for å ratifisere tillegget. De viser til at de motforestillinger som en gang ga mening, ikke lenger gjelder. Flere eksperter peker på at definisjonen av en aggresjonsforbrytelse følger folkerettslig sedvane og inneholder viktige avgrensninger. Definisjonen legger terskelen høyt for å kategorisere noe som en aggresjonsforbrytelse. For at definisjonen skal anses oppfylt, må det foreligge et klart brudd på det maktforbudet som alle medlemsstater er enige om. Mindre alvorlige aggresjonshandlinger faller utenfor ICCs jurisdiksjon.

Til bekymringen om fare for politisering av ICC vil jeg påpeke at allerede i 2017 hadde et tilstrekkelig antall statsparter gitt sin tilslutning til at domstolen kan pådømme saker om aggresjonsforbrytelser, til at nettopp dette tillegget ble operasjonelt. Jeg kan derfor heller ikke se at denne innvendingen fortsatt skulle være aktuell. Dermed ser jeg heller ingen grunn til at vi ikke i dag kan starte prosessen med å få tillegget ratifisert.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [13:36:30]: Bekjempelse av straffrihet for de mest alvorlige internasjonale forbrytelsene er sentralt i norsk utenrikspolitikk. Den internasjonale straffedomstolen, ICC, er en viktig aktør i kampen mot straffrihet. Siden opprettelsen har Norge arbeidet for en sterk, effektiv og uavhengig domstol, med universell oppslutning. Disse hensynene gjør seg også gjeldende i regjeringas vurdering av representantforslaget om ratifikasjon av aggresjonsforbrytelser. Norge har, fra Roma-vedtektene ble framforhandlet og gjennom skiftende regjeringer, vært skeptiske til å inkludere aggresjonsforbrytelsen i vedtektene. Et forslag om å ratifisere aggresjonsforbrytelser ble fremmet i 2020 uten at det fikk flertall.

Jeg mener, i likhet med flertallet i komiteen, at Norge ikke bør ratifisere aggresjonsforbrytelsen nå, og det er flere grunner til det. For det første har det vist seg vanskelig å gi en tilstrekkelig presis definisjon av aggresjonsforbrytelsen. Dette utfordrer kravet til presisjon og forutberegnelighet, som er helt sentralt i strafferettspleien. I motsetning til de andre forbrytelseskategoriene under ICCs jurisdiksjon bygger aggresjonsforbrytelsen på en lite utviklet folkerett. Det er usikkert hvordan domstolen vil fortolke og praktisere straffebudet, og det vil gjenstå tvilsspørsmål som må finne sin avklaring.

For det andre vil aggresjonsforbrytelsen kunne bidra til en politisering av domstolen. Det spesielle med aggresjonsforbrytelsen er at domstolen må fastslå

statsansvar, at en stat har foretatt en aggresjonshandling i strid med FN-pakten. Videre må domstolen etterforske statsledere, regjering og forsvarsledelse. Alt dette vil skje i en situasjon der Sikkerhetsrådet sannsynligvis ikke har besluttet å karakterisere statens handling som en aggresjonshandling i strid med FN-pakten. Dette innebærer en betydelig risiko for at domstolen vil bli en aktør i et storpolitisk spill om opprettholdelsen av internasjonal fred og sikkerhet, og det vil være uheldig for en domstol som i hele sin levetid har vært gjenstand for politiske angrep og trusler, og også tiltak.

For det tredje vil bevisinnsamling for aggresjonsforbrytelser være meget utfordrende i en situasjon der verken hjemstaten eller Sikkerhetsrådet støtter opp under etterforskning. Det er fare for at en etterforskning vil legge beslag på alle ICCs ressurser, og ikke kommer noen vei uten at seierherrene i en krig kan bidra med avgjørende bevis. Dette er utfordrende – og enda mer utfordrende nå – for en domstol med begrensede ressurser og store behov for å prioritere det som er det aller, aller viktigste.

Russlands folkerettsstridige invasjon av Ukraina endrer ikke regjeringas syn. ICCs jurisdiksjon til å etterforske og straffeforfølge individer for aggresjonsforbrytelser er begrenset. Den omfatter ikke aggresjonsforbrytelser som er blitt begått av borgere fra en stat som ikke er statspart til Roma-vedtektene, eller som ikke har ratifisert Kampala-tillegget. At Norge ratifiserer Kampala-tillegget, innebærer således ikke nødvendigvis at vi vil være bedre beskyttet mot aggresjonshandlinger. En norsk ratifikasjon vil også ha begrenset preventiv og avskrekkende effekt.

På den bakgrunn mener jeg at Norge ikke bør ratifisere Kampala-tillegget om aggresjonsforbrytelse nå. Vi er tjent med å se ICCs anvendelse og tolkning av straffebudet før Norge ratifiserer, og det vil sette oss bedre i stand til å utrede konsekvensene for Norge ved ratifikasjon.

Det som er viktig når ICC ikke har de ressursene som de burde ha til rådighet – det er de opptatt av å få, og Norge skal gjøre sitt for å bidra til at de ansvarlige i Ukraina stilles til ansvar – er at det blir en skikkelig etterforskning av krigsforbrytelser. Men å utvide mandatet på den måten i en tid da det er store problemer med å konsentrere seg om kjerneoppgavene, mener jeg rett og slett ville være feil prioritering. Og det ville ikke bringe oss nærmere det å hindre det som er det store problemet i det internasjonale samfunn, at altfor mange går fri fra alvorlige krigsforbrytelser.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [13:41:05]: Ved tidligere behandling av ratifikasjon av Kampala-tillegget til Roma-vedtektene uttalte den norske avdelingen av International Commission of Jurists at det er en særlig forventning knyttet til medlemmer av Sikkerhetsrådet om å gi sin tilslutning til Kampala-tillegget. Da vil jeg spørre ministeren: Nå som Norge *er*et medlem av Sikkerhetsrådet, føler regjeringen på en særlig forventning om å gi sin tilslutning til Kampala-tillegget?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [13:41:36]: Svaret på det er nei. Det er fordi jeg mener at nå er det usedvanlig viktig at vi bidrar til at det kommer etterforskningskapasitet, at FN også får tilstrekkelige ressurser til å bidra til å innhente bevis når det gjelder krigsforbrytelser, og at vi får fokus på det som er kjerneoppgavene til ICC. Det å utvide mandatet i en tid hvor det er mange som ikke anerkjenner denne domstolen – og Russland er ikke med på dette, så vi kan jo heller ikke stille dem til ansvar – mener jeg ville være feil prioritering. Så svaret er egentlig nei.

Bjørnar Moxnes (R) [13:42:31]: Nürnberg-tribunalet kalte angrepskrig for den største av alle krigsforbrytelser. Målet var å få etablert en permanent internasjonal domstol som kunne dømme ledere for nettopp denne største av alle krigsforbrytelser.

Det kan være jeg hørte feil, men det kunne virke som om utenriksministeren mente at det ikke var en del av kjerneoppgavene til ICC å skulle etterforske og kunne dømme dem som var ansvarlige for nettopp folkerettsstridig angrepskrig. Det ble henvist til manglende ressurser som et argument mot å ta et prinsipielt standpunkt for å ratifisere Kampala-tillegget.

Jeg vil bare la utenriksministeren få klargjøre om hun er enig i at dette naturligvis ligger i kjernen av ICCs arbeid, nemlig å bekjempe og kunne pådømme folkerettsstridig angrepskrig.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [13:43:33]: Det som er kjernen i Den internasjonale straffedomstolen, er å sørge for at de som er ansvarlig for krigsforbrytelser, dømmes og stilles til ansvar, og at det også er tilstrekkelige ressurser til etterforskning. Det er det som er det vanskelige akkurat nå, at det foreligger en rekke anklager, at det ikke er tilstrekkelige ressurser, og at en del land heller ikke har sluttet seg til ICCs arbeid. Det er store praktiske utfordringer knyttet til ICC i dag.

Jeg har selv hatt møte med mange av dem som er ansvarlig for å gjennomgå dette etter den brutale krigen i Ukraina, og det arbeides for å samle inn bevis for å stille de ansvarlige til ansvar. Det er det vi skal ha fokus på nå i tida som kommer, ikke nødvendigvis å utvide det som er grunnlaget, når det ikke er mulig å få samling om de kjerneoppgavene som tilligger domstolen i dag.

Bjørnar Moxnes (R) [13:44:37]: Det virker da som at regjeringens kronargument mot ratifikasjon av Kampala-tillegget er ressurssituasjonen i ICC – ikke at man prinsipielt har noe imot forslaget. Da blir spørsmålet om Stortinget og Norge bør unnlate å fatte de riktige prinsipielle vedtakene med henvisning til at praktisk oppfølging av vedtakene vil kreve ressurser. Er dette et slags prinsipp for norsk utenrikspolitikk framover, at vi skal unnlate å støtte opp om forslag som har som hensikt å få dømt ledere for folkerettsstridig angrepskrig med henvisning til ressurssituasjonen? Eller kan vi ha to tanker i hodet på en gang, nemlig både fatte de vedtakene jeg mener er riktig prinsipielt, og også jobbe for at det tilføres nødvendige ressurser for å få fulgt dem opp i praksis?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [13:45:40]: Nå er det vel ikke første gang representanten Moxnes slår fast en del elementer av det jeg har svart, og presenterer dem på en feilaktig måte. Det gjelder også nå.

Det som jeg mener er usedvanlig viktig i en tid hvor flere går fri fra krigsforbrytelser – det handler om noe av det samme når vi diskuterer menneskerettigheter, som også stadig er under press – er at vi får fokus på det som er kjerneoppgavene. Det gjelder i spørsmålet om Den internasjonale straffedomstolen, og det gjelder også i spørsmålet om menneskerettigheter – at vi gir tilstrekkelige ressurser til det som er kjerneoppgavene. Det som er hovedproblemet i dette spørsmålet, er at Russland ikke kan stilles til ansvar, rett og slett fordi de ikke er en del av avtalen slik den ligger i dag. Det er det som er hovedproblemet knyttet til krigen i Ukraina og Russlands situasjon, så Kampala-tillegget innebærer således ikke noe tillegg når det gjelder arbeidet med å få idømt krigsforbrytelser i Ukraina.

Bjørnar Moxnes (R) [13:46:50]: Da fikk vi et interessant skifte i argumentasjonen, nemlig at Russland ikke har tilsluttet seg ICC. Hvis det er slik at det at russerne ikke har gitt sin tilslutning til ICC, skal legge føringer for hvordan Norge agerer, er det litt underlig. Jeg mener at selv om ikke stormakter har gjort det rette når det gjelder å kunne bekjempe angrepskriger, bør småstater ta en selvstendig vurdering av om de ønsker å styrke arbeidet for å få straffet de ansvarlige for folkerettsstridig angrepskrig eller ikke.

Så kommer man tilbake til begrepet «kjerneoppgavene til ICC». Sånn jeg har forstått det, anser mange angrepskrig som en av de største av alle krigsforbrytelser. Det er vel enighet også i regjeringen og med Stortinget om at angrepskrig er en alvorlig krigsforbrytelse og derfor omfattes av kjerneoppgavene til ICC.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [13:47:56]: Det som er noe av min kjerneargumentasjon, er at en norsk ratifikasjon på dette stadiet vil ha svært begrenset preventiv effekt og heller ikke avskrekkende effekt. Til gjengjeld vil aggresjonsforbrytelsen sjelden forekomme alene, ettersom den vil være ledsaget av andre internasjonale forbrytelser, som f.eks. krigsforbrytelser. Det faller inn under domstolens jurisdiksjon og bygger på det som er hevdvunne og objektive definisjoner. Slike handlinger vil således etter omstendighetene kunne straffeforfølges av ICC. Det er det som er det viktige her, at vi får fokus på disse oppgavene nå, og at vi ikke utvider området til områder som er mer kontroversielt internasjonalt.

Så jeg mener det er viktig at Norge skal gå i front her, vi er et av de landene som går i front når det gjelder å få etterforsket krigsforbrytelser, og også gir ressurser til det. Men det å tilslutte seg Kampala-tillegget nå, vil ikke styrke arbeidet.

Grunde Almeland (V) [13:49:12]: Den 28. april i år vedtok Europarådets parlamentarikerforsamling, PACE, en resolusjon hvor de oppfordrer alle medlemsstater og observatørstater til å signere og ratifisere Kampala-tillegget, som et av flere foreslåtte tiltak som skal sørge for at Russland kan holdes ansvarlig for krigsforbrytelsene de har begått og fortsatt begår i Ukraina. I PACE stemte Arbeiderpartiets delegater for resolusjon, i Stortinget stemmer de imot. I regjering jobber Arbeiderpartiets representanter også imot.

Derfor er mitt spørsmål: Er regjeringen kritisk til PACEs resolusjon? Og hva tenker utenriksministeren om det signalet Norge sender ved at man med Arbeiderpartiet i spissen sier én ting i internasjonale fora og noe annet nasjonalt?

Utenriksminister Anniken Huitfeldt [13:50:08]: Vel, nå var representanten medlem av en regjering som fram til oktober 2021 sa nei til å bli med på Kampala-tillegget, så han er vel en representant som sa nei fram til oktober og nå sier ja. Det er klart at dette er noe alle stater fortløpende vurderer, og Danmarks regjering besluttet senest i januar 2021 at tidspunktet ikke var riktig for dansk ratifikasjon. Det er tidspunktet som også er viktig for oss. En rekke forhold lå til grunn for denne beslutningen, og det slutter jeg meg til. Samlet sett var det en vurdering at det ikke var tilstrekkelig grad av sikkerhet og forutsigbarhet om ICCs forståelse av reglene om aggresjonsforbrytelse – som var påkrevd for dansk ratifikasjon. Det er de samme vurderingene jeg gjør.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 16.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da ser det ut til at vi kan begynne på voteringen. Men før vi kommer så langt, vil utenriksminister Anniken Huitfeldt overbringe 8 kgl. proposisjoner.

Utenriksminister Anniken Huitfeldt overbrakte 8 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Stortinget voterer først over sakene nr. 12–21 på gårsdagens kart, dagsorden nr. 86.

Votering i sak nr. 12, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Ingvild Wetrhus Thorsvik og Guri Melby om å styrke retten til selvbestemt abort (Innst. 341 S (2021–2022), jf. Dokument 8:119 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt sju forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Marian Hussein på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus
- forslagene nr. 2–6, fra Marian Hussein på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 7, fra André N. Skjelstad på vegne av Venstre

Det voteres over forslag nr. 7, fra Venstre. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å utvide grensen for selvbestemt svangerskapsavbrudd til 18. svangerskapsuke.»

Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 83 mot 18 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.16)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak om å sikre kvinnens selvbestemmelse ved abort, der nemndene avvikles og dagens yttergrense for lovlig abort beholdes, og der kvinnen sikres nødvendig veiledning og oppfølging.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 87 mot 14 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.37)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen sikre at det regjeringsoppnevnte utvalget som skal settes ned for å se på abortlovens bestemmelser, utreder og foreslår hvordan nemndene kan avvikles, også etter uke 18, med vekt på at kvinnens selvbestemmelse og behov for støtte og veiledning ivaretas.»

Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 83 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.56)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 4–6, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 4 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendring der § 2a i lov om svangerskapsavbrudd oppheves og at reglene om at svangerskapsavbrudd også gjelder for fosterantallsreduksjon, blir tydeliggjort.»

Forslag nr. 5 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen sikre at det i det regjeringsoppnevnte utvalget som skal settes ned, foreslås hvordan nemndene kan avvikles, og hvordan kvinnens selvbestemmelse og behov for støtte og veiledning ivaretas.»

Forslag nr. 6 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen sikre at alle kvinner som skal ta abort, har reell mulighet til å få uført det på sykehuset om de ønsker det, og at de som velger å gjøre det hjemme, er sikret tett oppfølging av helsepersonell i hele forløpet.»

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 82 mot 19 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.16)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen styrke retten til oppfølging etter svangerskapsavbrudd, og styrke tilbudene som gir kvalifisert støtte, rådgivning og oppfølging til kvinner som vurderer, skal ta eller har gjennomført et svangerskapsavbrudd.»

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus ble med 81 mot 20 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.02.37)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:119 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Ingvild Wetrhus Thorsvik og Guri Melby om å styrke retten til selvbestemt abort – vedtas ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 80 mot 19 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 14.03.11)

Votering i sak nr. 13, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelser av: Sak 1: Helse- og omsorgsdepartementets styring av arbeidet med Én innbygger – én journal Sak 2: Anskaffelser av konsulenttjenester i Direktoratet for e-helse (Innst. 406 S (2021–2022), jf. Dokument 3:14 (2020–2021))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 3:14 (2020–2021) – om Riksrevisjonens undersøkelser av Sak 1: Helse- og omsorgsdepartementets styring av arbeidet med Én innbygger – én journal; og Sak 2: Anskaffelser av konsulenttjenester i Direktoratet for e-helse – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 14, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i forvaltningsloven (skyldkrav ved administrativ foretakssanksjon og habilitetsreglenes anvendelse for statsråder) (Innst. 386 L (2021–2022), jf. Prop. 81 L (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

lov

om endringer i forvaltningsloven (skyldkrav ved administrativ foretakssanksjon og habilitetsreglenes anvendelse for statsråder)

I

I lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker gjøres følgende endringer:

§ 10 andre punktum oppheves.

§ 46 første ledd skal lyde:

Når det er fastsatt i lov at det kan ilegges administrativ sanksjon overfor et foretak, *er skyldkravet uaktsomhet med mindre noe annet er bestemt.* Med foretak menes selskap, samvirkeforetak, forening eller annen sammenslutning, enkeltpersonforetak, stiftelse, bo eller offentlig virksomhet.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 15, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeprosessloven og tvisteloven mv. (fjernmøter og fjernavhør i domstolene mv.) (Innst. 384 L (2021–2022), jf. Prop. 97 L (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i straffeprosessloven og tvisteloven mv.
(fjernmøter og fjernavhør i domstolene mv.)

I

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene skal ny § 124 a lyde:

§ 124 a

Retten kan beslutte offentlig overføring av lyd og bilde fra et rettsmøte (strømming) så langt det ikke gjelder begrensninger i offentligheten for rettsmøtet og hensynet til personvern eller andre hensyn ikke taler avgjørende imot.

Partene skal ha anledning til å uttale seg før retten treffer sin beslutning. Er det oppnevnt bistandsadvokat i saken, skal også bistandsadvokaten få uttale seg om spørsmålet.

Personopplysningsloven gjelder for domstolens behandling av personopplysninger i forbindelse med strømming etter første ledd. Domstolen kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, når det er nødvendig for å utføre oppgaver i forbindelse med strømming etter første ledd. Domstolen kan blant annet lagre opptak av overføringen.

Departementet kan gi forskrift om strømming etter første ledd, blant annet om behandling av personopplysninger.

II

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

Kapittel 4 overskriften skal lyde:

Kap 4. Rettsbøker og rettsmøter.

Ny § 29 a skal lyde:

§ 29 a

Hovedforhandling og ankeforhandling ved anke over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet skal gjennomføres med deltakerne fysisk til stede. Retten kan likevel beslutte at rettsmøtet helt eller delvis holdes som fjernmøte dersom det er ubetenkelig og tiltalte og påtalemyndigheten samtykker. Er det oppnevnt bistandsadvokat i saken, skal bistandsadvokaten få uttale seg om spørsmålet. Fjernmøtet skal skje ved bildeoverføring. Dersom vilkårene i § 281 er oppfylt og hovedforhandlingen kan gjennomføres uten at tiltalte er til stede, stilles det ikke krav om bildeoverføring ved fjernmøtet.

Rettsmøte for å behandle førstegangsfengsling skal gjennomføres med deltakerne fysisk til stede. Retten kan likevel beslutte at rettsmøtet helt eller delvis holdes som fjernmøte dersom det er ubetenkelig og siktede og påtalemyndigheten samtykker. Er det oppnevnt bistandsadvokat i saken, skal bistandsadvokaten få uttale seg om spørsmålet. Fjernmøtet skal skje ved bildeoverføring.

Andre rettsmøter kan helt eller delvis holdes som fjernmøter når

a. det er særskilt bestemt, eller

b. retten finner det ubetenkelig.

Før retten treffer beslutning om fjernmøte etter tredje ledd bokstav b, skal siktede, påtalemyndigheten og bistandsadvokaten gis anledning til å uttale seg.

Kongen kan gi forskrift om fjernmøter.

Ny § 29 b skal lyde:

§ 29 b

Når det av hensyn til å avhjelpe konsekvenser av covid-19 er nødvendig for å sikre en forsvarlig og rettssikker virksomhet i domstolene, kan Kongen gi forskrift om at retten kan beslutte at rettsmøter helt eller delvis skal holdes som fjernmøter når det i den enkelte saken er nødvendig og ubetenkelig. Partene skal gis anledning til å uttale seg før retten treffer slik beslutning. Beslutningen om fjernmøte kan ikke ankes.

Forskrift etter første ledd skal være tidsbegrenset og kan ikke gjelde lenger enn fire måneder.

Dersom fjernmøte er besluttet eller påbegynt før forskriftens opphevingstidspunkt, skal forskriften gjelde ved behandlingen inntil saken er avsluttet i instansen. Det samme gjelder dersom fjernmøte er besluttet eller påbegynt før denne paragrafens opphevingstidspunkt.

§ 32 tredje ledd skal lyde:

I Høyesterett foregår stemmegivningen offentlig i den orden rettens *leder* bestemmer. *Stemmegivningen kan skje i fjernmøte. Leder* stemmer alltid sist. Hver av dommerne grunngir den avgjørelsen han stemmer for.

§ 43 første ledd første punktum skal lyde:

Dommen avsies i rettsmøte*, som kan være et fjernmøte.*

§ 109 a første ledd skal lyde:

Vitner kan avhøres for retten ved fjernavhør dersom *det er ubetenkelig*. Før beslutning *tas*, skal *siktede, påtalemyndigheten og bistandsadvokaten* gis anledning til å uttale seg.

III

I lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister gjøres følgende endringer:

§ 12-1 andre ledd femte punktum skal lyde:
§ 21-10 *tredje* ledd gjelder tilsvarende.

§ 13-1 andre til sjette ledd skal lyde:

(2) Med fjernmøte menes et møte der ikke alle deltakerne er *til stede*, men deltar ved hjelp av fjernmøteteknikk.

(3) Rettsmøter kan helt eller delvis holdes som fjernmøter når

a. det er særskilt bestemt, eller
b. *det er hensiktsmessig og forsvarlig.*

(4) Før retten treffer avgjørelse om fjernmøte etter tredje ledd bokstav b, skal partene gis anledning til å uttale seg. Partene bør gis anledning til å uttale seg før retten treffer avgjørelse om fjernmøte etter tredje ledd bokstav a.

(5) Avgjørelse om å holde fjernmøte etter tredje ledd bokstav b skal avsies ved kjennelse når noen av partene motsetter seg fjernmøte.

(6) Kongen kan gi nærmere forskrift om fjernmøter.

§ 19-3 første ledd andre punktum skal lyde:

Når meddommere deltar, skal det alltid holdes *rådslagning.*

§ 19-4 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Når en sak er behandlet muntlig i Høyesterett, avsies avgjørelsen ved muntlig *avstemning, som kan skje i fjernmøte*.

§ 21-10 skal lyde:
§ 21-10 *Fjernavhør*

(1) Parter, vitner og sakkyndige kan avhøres for den dømmende rett ved fjernavhør *når det er hensiktsmessig og forsvarlig.*

(2) Før retten treffer avgjørelse om fjernavhør etter første ledd, skal partene gis anledning til å uttale seg.

(3) Fjernavhør foretas ved bildeavhør. Er utstyr for bildeavhør ikke tilgjengelig, kan lydavhør brukes hvis vilkårene etter første ledd likevel er oppfylt. Retten bestemmer hvor avhøret skal foretas. Kongen kan gi nærmere forskrift om fjernavhør.

IV

I lov 21. juni 2013 nr. 100 om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. gjøres følgende endringer:

§ 6-1 andre ledd skal lyde:

Desse delane, kapitla og paragrafane i tvisteloven gjeld slik det går fram av paragrafane i lova her, og elles så langt dei høver: *kapittel* 2, 3 og 8, § 9-6 første og andre ledd, tredje ledd første og andre punktum og fjerde ledd, §§ 9-10 og 9-13 til 9-17, § 10-5 første og andre ledd, kapittel 11, § 12-1 første til tredje ledd, § 13-1 *andre til sjette ledd*, §§ 13-3 og 13-4, kapittel 13 II, kapittel 14, § 15-2 første ledd bokstav b, §§ 15-6 til 15-8, kapittel 16 I, II og III, § 16-18, kapittel 17, §§ 18-1 og 18-2, kapittel 19 og 20, femte del og sjette del.

§ 6-12 første ledd tredje punktum skal lyde:

Rettsmøte kan haldast som fjernmøte etter tvisteloven § *13-1*.

V

I lov 20. juni 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling gjøres følgende endringer:

§ 6-7 første ledd skal lyde:

Jordskifteretten kan kalle partane inn til saksførebuande rettsmøte på alle steg i saka. Slike rettsmøte kan vere fjernmøte, jf. tvisteloven § *13-1*.

§ 21 første ledd oppheves. Nåværende andre til fjerde ledd blir første til tredje ledd.

§ 23 andre ledd første punktum skal lyde:

Ved ungdomsoppfølging fastsetter påtalemyndigheten gjennomføringstiden i saker overført i medhold av straffeprosessloven § 71 a annet *ledd*.

§ 24 første ledd skal lyde:

Konfliktrådet starter forberedelsene til et ungdomsstormøte straks saken er overført fra domstolen etter straffeloven §§ 52 a til 52 c eller § 37 første ledd bokstav j, eller fra påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 71 a annet *ledd*.

§ 25 femte ledd første punktum skal lyde:

I *saker overført* etter straffeprosessloven § 71 a annet *ledd sendes* saken tilbake til påtalemyndigheten dersom det ikke oppnås enighet om en ungdomsplan.

VI

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Straffeprosessloven § 29 b i lovens del II oppheves 1. januar 2024.
3. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 16, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen, Erlend Wiborg, Tor André Johnsen og Silje Hjemdal om kontroll med hvilke personer som engasjerer seg i arbeidet med ukrainske flyktninger (Innst. 378 S (2021–2022), jf. Dokument 8:238 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Per-Willy Amundsen satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre kontroll med hvilke personer som på frivillig basis får arbeide med ukrainske flyktninger, og forhindre at personer med historikk som overgriper får utføre slikt arbeid.»

Det voteres alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:238 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen, Erlend Wiborg, Tor André Johnsen og Silje Hjemdal om kontroll med hvilke personer som engasjerer seg i arbeidet med ukrainske flyktninger – vedtas ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet ble innstillinga bifalt med 79 mot 15 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.36)

Votering i sak nr. 17, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wetrhus Thorsvik, Guri Melby, André N. Skjelstad og Abid Raja om strakstiltak for å redusere passkøene i Norge (Innst. 431 S (2021–2022), jf. Dokument 8:160 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 19 forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 13, fra Tor-André Johnsen på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 2–5, fra Andreas Sjalg Unneland på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 6–12, fra André N. Skjelstad på vegne av Venstre
- forslag nr. 14, fra André N. Skjelstad på vegne av Venstre
- forslagene nr. 15–19, fra Tobias Drevland Lund på vegne av Rødt

Under debatten ble forslag nr. 8 trukket.

Det voteres over forslagene nr. 1 og 13, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke utstedelse av pass ved å opprette redundans i produksjonskapasitet utover dagens leveranser fra produsenten Thales. Herunder inngå avtaler med alternative leverandører til norske pass og nasjonale ID-kort.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å ta initiativ til at land innenfor Schengen i en overgangsperiode aksepterer offentlige utstedte identifikasjonspapirer, som forutsetningsvis bekrefter norsk statsborgerskap, som reisedokument. Herunder politiets identifikasjonsbevis, militær identifikasjon, mv.»

Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 70 mot 31 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.33)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 2 og 3, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest vurdere å opprette en midlertidig ordning for legitimasjon med kombinasjoner av utgåtte dokumenter og andre dokumenter, inntil passkrisen er under kontroll.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest vurdere utstedelse av gratis nasjonalt ID-kort for å få flere til å velge det i stedet for pass.»

Fremskrittspartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 72 mot 27 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.54)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 4 og 5, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest vurdere ulike metoder for å forlenge utgåtte pass, gjennom for eksempel enkel saksbehandling og et stempel.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest vurdere en digital passløsning basert på arkitekturen til koronasertifikat eller digitalt førerkort.»

Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 72 mot 29 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.15)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 6, 7 og 9–11, fra Venstre.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen lage en lett tilgjengelig og oppdatert oversikt over hvilke Schengenland nordmenn kan reise til uten pass eller ID-kort, og hvilke land som fortsatt krever slike dokumenter ved innreise.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen se på mulighetene for å midlertidig utvide gyldigheten på utgåtte pass, etter dialog med andre land.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at de lange køene for å få hentet ut pass blir redusert ved at man lager egne køer eller midlertidige kontorer for folk som kun skal hente ut pass.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at alle får mulighet til å hente ut nye pass hos passutsteder, slik at man ikke må vente på å få passet i posten.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utforske mulighetene for å sikre seg nødvendig råstoff og komponenter til å produsere pass via EU eller andre kanaler, slik Solberg-regjeringen gjorde under covid-19-pandemien.»

Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Venstre ble bifalt med 53 mot 48 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.25)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 12 og 14, fra Venstre.

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen på lengre sikt se på mulighetene for å inngå et beredskapssamarbeid med andre passprodusenter slik at vi i fremtiden ikke er avhengig av kun én passprodusent.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at pris på ID-kort reduseres, slik at folk har et insentiv til å velge ID-kort når de ikke behøver pass.»

Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Venstre ble med 69 mot 32 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.14)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 15–19, fra Rødt.

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen finne løsninger som øker antall steder som utsteder pass i Norge på kort og lang sikt.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gå i dialog med politidistriktene for å undersøke muligheten for å tilby ambulerende utstedelse av pass i distriktskommuner.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre passberedskapen bedre for fremtiden ved å inngå kontrakter for produksjon av norske pass og nasjonale ID-kort med flere produsenter enn dagens leverandør.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede mulighetene for et nasjonalt beredskapslager av komponenter for å produsere pass.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det finnes muligheter som gjør at man kan produsere pass i krisesituasjoner nasjonalt, slik at det finnes en beredskap dersom passprodusenten Norge kjøper fra får problemer med produksjonen.»

Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Rødt ble med 72 mot 29 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.34)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen gjennomføre strakstiltak med sikte på å redusere ventetid for å få nytt pass, eksempelvis gjennom å utvide åpningstider på kveldstid og i helgene, samt å øke bemanningen på passkontor med stor pågang.

Presidenten: Arbeiderpartiet og Senterpartiet har varslet at de vil stemme imot.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 55 stemmer for komiteens innstilling og 43 stemmer imot.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.06)

Per-Willy Amundsen (FrP) (fra salen): Min stemme ble ikke registrert. Jeg skulle selvfølgelig stemme for.

Geir Adelsten Iversen (Sp) (fra salen): Jeg stemte feil.

Presidenten: Da er det rettet opp, og alle har fått stemt slik de skulle. – Komiteens innstilling ble da bifalt med 55 mot 44 stemmer.

Votering i sak nr. 18, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Erlend Wiborg, Christian Tybring-Gjedde og Silje Hjemdal om innføring av midlertidig grensekontroll (Innst. 428 S (2021–2022), jf. Dokument 8:162 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Per-Willy Amundsen satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen umiddelbart innføre midlertidig grensekontroll.»

Det voteres alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:162 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Erlend Wiborg, Christian Tybring-Gjedde og Silje Hjemdal om innføring av midlertidig grensekontroll – vedtas ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet ble innstillinga bifalt med 84 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.49)

Votering i sak nr. 19, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Tor André Johnsen, Silje Hjemdal og Himanshu Gulati om styrking av den sivile beredskapen (Innst. 367 S (2021–2022), jf. Dokument 8:213 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt sju forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Sveinung Stensland på vegne av Høyre og Venstre
- forslagene nr. 2 og 3, fra Per-Willy Amundsen på vegne av Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 4–7, fra Per-Willy Amundsen på vegne av Fremskrittspartiet

Det voteres over forslagene nr. 4, 6 og 7, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 4 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen raskt øke antallet tjenestepliktige i Sivilforsvaret til 12 000.»

Forslag nr. 6 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for økt bygging av offentlige tilfluktsrom for å sikre tilstrekkelig nasjonal tilfluktsromkapasitet.»

Forslag nr. 7 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen fremlegge en plan for hurtig opprettelse av 50 nye stillinger i sivilforsvarsdistriktene for håndtering av tilsyn med og økning av tilfluktsromkapasiteten, basert på det nye trusselbildet.»

Rødt har varslet støtte til forslagene.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 78 stemmer mot og 23 stemmer for forslagene fra Fremskrittspartiet.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.41)

Presidenten: Det er to som har stemt feil, og da retter vi opp stemmetallene. Det er avgitt 80 stemmer mot forslagene fra Fremskrittspartiet og 21 stemmer for. – Forslagene er dermed ikke vedtatt.

Det voteres over forslag nr. 5, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen legge frem en langtidsplan for Sivilforsvaret for å sikre en langsiktig oppbygging av kapasiteten i hele Sivilforsvarets beredskapsspekter.»

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 81 mot 20 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.49)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 2 og 3, fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 2 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen foreta en rask gjennomgang av alle tilfluktsrom i landet for å sikre at tilfluktsrommene er i tilfredsstillende stand og kan brukes av befolkningen ved kritiske hendelser, jf. de krav som oppstilles i forskrift om tilfluktsrom.»

Forslag nr. 3 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av praktiseringen av dispensasjonsbestemmelsene i forskrift om tilfluktsrom kapittel VI.»

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 72 mot 29 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.11)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Høyre og Venstre. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen oversende forslagene i Dokument 8:213 S (2021–2022) om styrking av den sivile beredskapen til totalberedskapskommisjonen for en helhetlig vurdering.»

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Fremskrittspartiet har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre og Venstre ble med 54 mot 47 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.36)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen se på hvordan myndighetene kan treffe nødvendige tiltak for å sikre funksjonshindrede beskyttelse og sikkerhet i risikosituasjoner i hele krisespekteret, og sikre at funksjonshindredes organisasjoner høres i forbindelse med dette.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 20, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i arveloven (digitalt skifte av dødsbo) (Innst. 430 L (2021–2022), jf. Prop. 69 L (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

lov

om endringer i arveloven (digitalt skifte av dødsbo)

I

I lov 14. juni 2019 nr. 21 om arv og dødsboskifte skal ny § 88 a lyde:

§ 88 a *Digitalt skifte av dødsbo*

Oppgavene som følger av lovens tredje del, kan utføres gjennom offentlige tjenester for digitalt skifte av dødsbo. Departementet kan gi forskrift om offentlige tjenester for digitalt skifte av dødsbo, bruk av infrastruktur, innhenting og formidling av opplysninger på vegne av bruker mv.

Departementet kan gi forskrift om nødvendig behandling av personopplysninger i forbindelse med digitalt skifte av dødsbo etter første ledd, blant annet om behandlingsansvar, formålet med behandlingen, automatiserte avgjørelser, deling, lagring, adgangen til videre-behandling, retting og sletting.

Departementet kan gi forskrift om utlevering av opplysninger til offentlige myndigheter for bruk til statistikkformål.

Så langt det er nødvendig for å utføre oppgaver som følger av lovens tredje del, kan offentlige og private virksomheter, domstolene og forvaltningsorganer uten hinder av taushetsplikt dele opplysninger i forbindelse med gjennomføring av digitalt skifte av dødsbo. Departementet kan gi forskrift om plikt til å dele opplysninger uten hinder av taushetsplikt, og om at enkelte opplysninger ikke skal kunne deles etter første punktum.

II

Loven trer i kraft straks.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 21, debattert 2. juni 2022

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Midlertidige endringer i lovverket som følge av ankomst av fordrevne fra Ukraina og om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mudassar Kapur og Mari Holm Lønseth om å innføre en beredskapshjemmel i plan- og bygningsloven for å håndtere en stor flyktningtilstrømming (Innst. 352 L (2021–2022), jf. Prop. 107 L (2021–2022) og Dokument 8:141 L (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 13 forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Mari Holm Lønseth på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre
- forslag nr. 2, fra Mari Holm Lønseth på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslagene nr. 3–5, fra Mari Holm Lønseth på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet
- forslag nr. 6, fra Mari Holm Lønseth på vegne av Høyre og Venstre
- forslag nr. 7, fra Grete Wold på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslagene nr. 8–11, fra Grete Wold på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 12 og 13, fra Tobias Drevland Lund på vegne av Rødt

Det voteres over forslagene nr. 12 og 13, fra Rødt.

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34, skal ha rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram, men at disse personene skal kunne ta dette på deltid slik at det lettere kan kombineres med eventuelt arbeid og/eller studier.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 28, skal ha rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram, men at disse personene skal kunne ta dette på deltid slik at det lettere kan kombineres med eventuelt arbeid og/eller studier.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Rødt ble med 94 mot 7 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.36)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 8–11, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 8 lyder:

«I lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid nytt kapittel 6A skal § 37 a lyde:

§ 37 a Unntak fra plikt til å delta i mottak

Asylsøkere som er i målgruppen for ordningen med kollektiv beskyttelse, har rett, men ikke plikt til å delta i opplæring i norsk i mottak etter § 5 i loven her. Plikt til å delta i opplæring i samfunnskunnskap i mottak etter § 5 i loven *her* gjelder ikke for *asylsøkere* som er i målgruppen for kollektiv beskyttelse.»

Forslag nr. 9 lyder:

«I lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid nytt kapittel 6A skal § 37 c fjerde ledd lyde:

Programmet etter andre eller tredje ledd skal minst bestå av arbeids- eller utdanningsrettede elementer, et språktilbud *og opplæring i samfunnskunnskap*. For deltagere som har barn under 18 år, skal også kurs i foreldreveiledning inngå. Det samme gjelder for deltagere som får barn i løpet av programmet. Kravene i § 14 første ledd *bokstav a og c* og kravet i § 14 fjerde ledd om at programmet skal være på fulltid, gjelder ikke. Dersom forhold på kommunens side medfører at programmet må være på deltid, skal det utbetales introduksjonsstønad tilsvarende deltagelse på fulltid.»

Forslag nr. 10 lyder:

«I lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid nytt kapittel 6A skal § 37 d lyde:

§ 37 d Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34, har rett, men ikke plikt, til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter kapittel 6 i loven her. For øvrig gjelder § 26.

Retten til opplæring i norsk *og samfunnskunnskap* gjelder i ett år fra oppstartstidspunktet. For øvrig gjelder §§ 30 og 32 i loven her. Deltagere i opplæringen*i norsk*bør oppnå et minimumsnivå i norsk. Deltagere i opplæringen i samfunnskunnskap har rett til 25 timer opplæring. *§ 33 gjelder ikke*. Plikten til å avlegge prøver etter § 37 gjelder ikke. Kommunen skal likevel sørge for at deltagerne får mulighet til å avlegge gratis avsluttende prøve i norsk.»

Forslag nr. 11 lyder:

«I lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid nytt kapittel 6A skal § 37 e lyde:

§ 37 e Forskriftshjemmel

Departementet kan gi midlertidig forskrift om utvidelse av:

a. målgruppene for opplæring i mottak, introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter §§ 5, 8, 26, 37 c og 37 d

b. kravene til innhold i introduksjonsprogrammet etter §§ 14 og 37 c

c. varigheten og omfanget av opplæring og kravene til opplæringen etter §§ 30 til 33 og 37 d

d. retten til prøver i norsk og samfunnskunnskap etter § 37

Forskrifter etter første punktum kan fravike bestemmelsene som nevnt i bokstav a til d.

Når det er nødvendig for å tilpasse integreringstiltak til personer som er innvilget midlertidig kollektiv beskyttelse etter utlendingsloven § 34, kan departementet gi midlertidig forskrift om retten til, beregningen av og reduksjon i introduksjonsstønaden etter kapittel 5 ved deltagelse i introduksjonsprogram etter § 37 c.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 90 mot 11 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.56)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 7, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«I lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid nytt kapittel 6A skal § 37 b første ledd lyde:

Personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34, har rett, men ikke plikt, til å gjennomføre kompetansekartlegging før bosetting etter § 6 i loven her. Kartleggingen skal omfatte utdannings- og yrkesbakgrunn.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 84 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.15)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 6, fra Høyre og Venstre. Forslaget lyder:

«I lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. skal ny § 2-5 d lyde:

§ 2-5 d *Midlertidige unntak fra plikter*

Når det som følge av et svært høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er strengt nødvendig å foreta omstillinger eller prioriteringer for å bidra til at spesialisthelsetjenestens kapasitet ikke overskrides, kan departementet gi forskrift om helt eller delvis unntak fra følgende bestemmelser:

a. § 2-5 om individuell plan
b. § 2-5 a om koordinator
c. § 2-5 c om kontaktlege.

I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter skal ny § 2-5 d lyde:

§ 2-5 d *Midlertidige unntak fra rettigheter*

Når det som følge av et svært høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er strengt nødvendig å kunne foreta omstillinger eller prioriteringer for å bidra til at helse- og omsorgstjenestens kapasitet ikke overskrides, kan departementet gi forskrift om helt eller delvis unntak fra følgende bestemmelser:

a. § 2-1 b andre ledd andre punktum om fastsettelse av frist for når pasienten senest skal få nødvendig helsehjelp
b. § 2-1 b fjerde ledd om rett til nødvendig helsehjelp uten opphold ved brudd på frist fastsatt etter andre ledd andre punktum
c. § 2-2 første ledd første punktum om informasjon om rett til nødvendig helsehjelp
d. § 2-2 første ledd fjerde punktum om informasjon om tidspunkt for når utredning eller

behandling skal settes i gang
e. § 2-2 andre ledd om plikt til å kontakte HELFO
f. § 2-3 om rett til fornyet vurdering
g. § 2-4 om rett til fritt behandlingsvalg
h. § 2-5 om rett til individuell plan
i. § 2-5 a om rett til kontaktlege
j. § 2-5 b om rett til koordinator
k. § 2-5 c om rett til barnekoordinator.

I lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. skal ny § 7-2 b lyde:

§ 7-2 b *Midlertidige unntak fra plikter*

Når det som følge av et svært høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er strengt nødvendig å kunne foreta omstillinger eller prioriteringer for å bidra til at den kommunale helse- og omsorgstjenestens kapasitet ikke overskrides, kan departementet gi forskrift om helt eller delvis unntak fra følgende bestemmelser:
a. § 7-1 om individuell plan
b. § 7-2 om koordinator
c. § 7-2 a om barnekoordinator.»

Votering:

Forslaget fra Høyre og Venstre ble med 77 mot 23 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.31)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 5, fra Høyre og Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Vedtak til lov
om endring i plan- og bygningsloven

I

I lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling gjøres følgende endring:

Ny § 20-9 skal lyde:

§ 20-9 *Unntak ved kriser, katastrofer eller andre ekstraordinære situasjoner i fredstid*

Ved kriser, katastrofer eller andre ekstraordinære situasjoner i fredstid kan Kongen for inntil 1 år av gangen bemyndige departementet til å fatte beslutning om midlertidige tiltak uavhengig av foreliggende planer og uavhengig av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov. Beslutning gis bare etter anmodning fra annen statlig eller kommunal myndighet.

Midlertidige tiltak som nevnt i første ledd, kan omfatte bruksendring, utvidelse av drift og plassering eller oppføring av byggverk. Beslutning kan også omfatte rett til å foreta endringer av byggverket eller eiendommen som anses nødvendig. Varigheten av tiltaket fastsettes i beslutningen.

Ved beslutning etter første ledd kan departementet fravike bestemmelsene om saksforberedelse og vedtak i forvaltningsloven kapittel IV og V. Før beslutning fattes, skal uttalelse fra kommunen innhentes så langt det er praktisk mulig. Departementet underretter snarest kommunen om beslutningen.

Bestemmelsene om grannevarsel i grannelova § 6 gjelder ikke.

Beslutning etter første ledd kan ikke påklages. Det samme gjelder vedtak om avvisning av klage. Det kan ikke gis midlertidig forføyning mot tiltak som iverksettes i medhold av første ledd. Det kan ikke kreves granneskjønn etter grannelova §§ 7 og 8 for slike tiltak eller retting etter grannelova § 10.

Departementet kan gi forskrifter til utfylling og gjennomføring av denne bestemmelsen.

II

Loven trer i kraft straks.

Plan- og bygningsloven ny § 20-9 oppheves 1. januar 2024.»

Votering:

Forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 65 mot 35 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.47)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 4, fra Høyre og Fremskrittspartiet.

«Stortinget ber regjeringen sikre økt fleksibilitet ved å midlertidig gjøre unntak fra bemannings- og arealnormer i skoler og barnehager.»

Votering:

Forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 63 mot 38 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.05)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Høyre og Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å etablere samarbeid med private aktører for å raskere gjennomføre kompetansekartlegging og karriereveiledning for ukrainske flyktninger.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 62 mot 39 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.26)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen midlertidig forenkle ordningen med avtalt selvbosetting, slik at det i en overgangsfase legges til grunn at det er tilstrekkelig at kommunen godkjenner selvbosetting for fordrevne fra Ukraina med oppholdstillatelse som oppholder seg i kommunen gjennom Alternativ mottaksplass (AMOT).»

Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 53 mot 48 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.49)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen anmode kommunene om å tilby og legge til rette for barnehage, skole og fritidsaktiviteter for ukrainske barn i påvente av registrering og/eller bosetting. Kommunene vil bli fullt ut kompensert for disse kostnadene.»

Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre ble bifalt med 55 mot 46 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.12)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak:

A.

Lov

om midlertidige endringer i lovverket som følge av ankomst av fordrevne fra Ukraina

I

I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester gjøres følgende endringer:

§ 4-4 a andre ledd første punktum skal lyde:

Barneverntjenesten kan samtykke i plassering av et barn i et konkret fosterhjem eller en institusjon i Norge etter *en anmodning fra* en stat som har tiltrådt konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn.

§ 4-4 a nytt tredje ledd skal lyde:

Når det som følge av krigen i Ukraina er nødvendig å evakuere barn som er under omsorg av ukrainske myndigheter, kan barneverntjenesten samtykke i plassering av barn i et fosterhjem eller en institusjon i Norge etter en anmodning fra ukrainske myndigheter dersom:

a. Plasseringen er forsvarlig og til barnets beste.
b. Det er inngått en avtale med kompetente ukrainske myndigheter.
c. Vilkår for plassering etter artikkel 33 i konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, er oppfylt.

Barneverntjenesten skal sørge for at barnet registreres med søknad om beskyttelse eller søknad om opphold hos utlendingsmyndighetene. Dersom barnet har vanlig bosted i Norge når den ekstraordinære situasjonen opphører, skal barneverntjenesten vurdere om vilkårene for å anmode om en overføring av jurisdiksjon til barnets tidligere bostedsstat er oppfylt.

§ 5A-1 nytt fjerde til sjette ledd skal lyde:

Bestemmelsen gjelder også barn under 15 år som har flyktningstatus eller er innvilget midlertidig kollektiv beskyttelse.

Når det som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er nødvendig av kapasitetshensyn for å ivareta det enkelte barnets behov, kan tilbudet etter første ledd også være opphold i et familiebasert botilbud. Slike botilbud skal fylle kravene som stilles til fosterforeldre etter § 4-22 med forskrifter. Når barnet har opphold i et familiebasert botilbud, har Barne-, ungdoms- og familieetaten omsorgsansvaret for barnet og ansvaret for kartleggingen etter § 5A-6. Botilbudet utøver omsorgsansvaret på vegne av Barne-, ungdoms- og familieetaten.

Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for godkjenning, opplæring og oppfølging av det familiebaserte botilbudet, og for oppfølgingen av barnet. Ansvaret for oppfølging tilsvarer oppfølgingsplikten etter § 4-22 med forskrift og plikten til å fatte oppfølgingsvedtak etter § 5A-4. Barne-, ungdoms- og familieetaten er også ansvarlig for utgifter forbundet med det familiebaserte botilbudet.

§ 5A-4 nytt tredje ledd skal lyde:

Når det som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er nødvendig for at Barne-, ungdoms- og familieetaten eller omsorgssenteret skal kunne gjennomføre og prioritere sine oppgaver på en formålstjenlig og forsvarlig måte, kan fristene etter første ledd forlenges. Fristen for omsorgssenteret til å sende forslag til oppfølgingsvedtak kan utvides

til fem uker etter barnets ankomst til senteret. Fristen for Barne-, ungdoms- og familieetaten til å treffe vedtak kan utvides til ti uker etter barnets ankomst til senteret. Barne-, ungdoms- og familieetaten skal orientere statsforvalteren dersom unntaksadgangen tas i bruk. Beslutningen skal begrunnes og dokumenteres.

§ 5A-6 andre ledd andre punktum oppheves.

§ 5A-7 nytt andre ledd skal lyde:

Statsforvalterens tilsynsansvar gjelder også familiebaserte botilbud etter § 5A-1 femte ledd.

§ 6-9 nytt fjerde ledd skal lyde:

Når det som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er nødvendig for at barneverntjenesten skal kunne gjennomføre og prioritere sine oppgaver på en formålstjenlig og forsvarlig måte, kan departementet gi midlertidig forskrift om unntak fra fristene i denne paragrafen første ledd og § 4-2 første ledd.

§ 6-10 tredje ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

Plikten til å legge fram politiattest etter første punktum gjelder også den eller de som skal ta imot enslige mindreårige i et familiebasert botilbud som nevnt i § 5A-1 femte ledd.

II

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd skal § 8-52 nytt tredje ledd lyde:

Første ledd første punktum gjelder ikke overfor et medlem som mottar ugradert avtalefestet pensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning, og som utfører arbeid der avlønningen skjer etter særskilt sats for pensjonistavlønning for tjeneste som er nødvendig for å ivareta et ekstraordinært personellbehov i forbindelse med personer fordrevet fra Ukraina. Unntaket gjelder fra 1. april 2022 til og med 31. desember 2022. Sykepenger som er tilstått i perioden, løper ut ordinær sykepengeperiode.

III

I lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa gjøres følgende endringer:

§ 2-1 andre ledd andre og nytt tredje punktum skal lyde:

Retten skal oppfyllast så raskt som mogleg og seinast innan *tre månader. Dersom det er nødvendig fordi det kjem svært mange fordrivne barn frå Ukraina, kan departementet gi forskrift om mellombels forlenging av tremånadersfristen.*

Nåværende tredje til femte punktum blir fjerde til nytt sjette punktum.

§ 2-8 femte ledd nytt åttende punktum skal lyde:

Kravet til samtykke gjeld likevel ikkje dersom opplæring gjennom eit særskilt organisert tilbod er nødvendig for å gi nykomne elevar eit forsvarleg opplæringstilbod i ein situasjon der det kjem svært mange fordrivne frå Ukraina.

§ 3-12 femte ledd nytt åttende punktum skal lyde:

Kravet til samtykke gjeld likevel ikkje dersom opplæring gjennom eit særskilt organisert tilbod er nødvendig for å gi nykomne elevar eit forsvarleg opplæringstilbod i ein situasjon der det kjem svært mange fordrivne frå Ukraina.

IV

I lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. skal ny § 2-5 d lyde:

§ 2-5 d *Midlertidige unntak fra plikter*

Når det som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er nødvendig å foreta omstillinger eller prioriteringer for å bidra til å sikre at spesialisthelsetjenestens kapasitet ikke overskrides, kan departementet gi forskrift om helt eller delvis unntak fra følgende bestemmelser:

a. § 2-5 om individuell plan
b. § 2-5 a om koordinator
c. § 2-5 c om kontaktlege.

V

I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter skal ny § 2-5 d lyde:

§ 2-5 d *Midlertidige unntak fra rettigheter*

Når det som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er nødvendig å kunne foreta omstillinger eller prioriteringer for å bidra til å sikre at helse- og omsorgstjenestens kapasitet ikke overskrides, kan departementet gi forskrift om helt eller delvis unntak fra følgende bestemmelser:

a. § 2-1 b andre ledd andre punktum om fastsettelse av frist for når pasienten senest skal få nødvendig helsehjelp
b. § 2-1 b fjerde ledd om rett til nødvendig helsehjelp uten opphold ved brudd på frist fastsatt etter andre ledd andre punktum
c. § 2-2 første ledd første punktum om informasjon om rett til nødvendig helsehjelp
d. § 2-2 første ledd fjerde punktum om informasjon om tidspunkt for når utredning eller behandling skal settes i gang
e. § 2-2 andre ledd om plikt til å kontakte HELFO
f. § 2-3 om rett til fornyet vurdering
g. § 2-4 om rett til fritt behandlingsvalg

h. § 2-5 om rett til individuell plan
i. § 2-5 a om rett til kontaktlege
j. § 2-5 b om rett til koordinator
k. § 2-5 c om rett til barnekoordinator.

VI

I lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager gjøres følgende endringer:

§ 14 nytt fjerde ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om midlertidig godkjenning ved etablering av barnehager og barnehageplasser som opprettes for å dekke et midlertidig behov som følge av at det kommer svært mange fordrevne barn under opplæringspliktig alder fra Ukraina.

§ 19 nytt tredje ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om midlertidig tilskudd til drift av barnehager og barnehageplasser som er godkjent med hjemmel i forskrift etter § 14 fjerde ledd.

VII

I lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling gjøres følgende endringer:

Ny § 20-9 skal lyde:

§ 20-9 *Midlertidige unntak fra loven*

Når det er nødvendig som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina, kan kommunen etter skriftlig anmodning fra en offentlig myndighet eller fra private tilbydere innen barnehage, skole eller bolig, gjøre unntak fra søknadsplikten. Plan- og bygningsloven § 1-6 andre ledd gjelder ikke. Unntak kan gjøres for oppføring av ny, varig bygning, tidsbestemt bruksendring og plassering av midlertidige bygninger som skal brukes til

a. innkvartering av asylsøkere og andre Utlendingsdirektoratet gir botilbud til
b. omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år
c. barnehage eller skole
d. bolig.

Unntak etter første ledd kan ikke gjøres hvis det oppstår fare for liv og helse for brukerne, fare for skade på miljø eller kulturminner, tap av naturmangfold eller dyrket eller dyrkbar jord, eller gjennomføringen av en arealplan vanskeliggjøres. Bygninger som skal brukes til bolig, kan bare oppføres til varig bruk når området er avsatt til bebyggelse og anlegg i en arealplan og det ikke finnes andre alternativer som medfører mindre ulemper. Når behovet etter første ledd bortfaller, kan boligen brukes til annet varig boligformål.

Ved tidsbestemt bruksendring eller plassering av midlertidige bygninger skal det fremgå av vedtaket hvor lenge unntaket gjelder. Unntaket kan gjelde for inntil to år.

Departementet kan gi midlertidig forskrift om krav til innhold i og behandling av anmodninger om unntak, nabovarsling, tiltakshavers ansvar, tekniske krav til tiltaket, ansvar og ferdigstillelse.

Ny § 20-10 skal lyde:

§ 20-10 *Saksbehandling etter § 20-9*

Ved tidsbestemt bruksendring eller plassering av midlertidige bygninger, skal kommunen fatte vedtak innen syv virkedager. Gjelder tiltaket oppføring av bolig til varig bruk, er fristen 14 virkedager. Fristen løper fra den skriftlige anmodningen er mottatt og kan ikke forlenges. Fattes det ikke vedtak innen fristene, kan tiltaket likevel settes i gang på tiltakshavers egen risiko. Dersom det ut fra formålet med anmodningen om unntak er et sterkt behov for rask avgjørelse i saken, skal kommunen fatte vedtak så raskt som mulig etter at anmodningen er mottatt.

Ved oppføring av bolig til varig bruk som berører ansvarsområdet til statlige og regionale myndigheter, skal anmodning om unntak forelegges disse. Fristen løper i den tiden saken er til uttalelse. Statlige og regionale myndigheter skal uttale seg eller fatte vedtak innen fem virkedager fra de mottar saken. Fristen kan ikke forlenges. Kommunen kan behandle og avgjøre saken etter loven her dersom fristen ikke overholdes.

Ved avslag på anmodning om unntak skal kommunen samtidig orientere om andre alternative eiendommer eller egnede bygninger som kan tas i bruk, som kommunen kjenner til.

Kommunens vedtak etter første ledd kan påklages av en part eller andre med rettslig klageinteresse i saken. Klagefristen er syv virkedager fra kommunen har fattet vedtak. En klagesak skal forberedes av kommunen og sendes klageinstansen innen syv virkedager etter at klagen er mottatt. Dersom kommunen ikke overholder fristen, kan klagen tas under behandling av klageinstansen. Klageinstansen skal avgjøre saken innen syv virkedager. Fristene kan ikke forlenges.

VIII

I lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. skal ny § 7-2 b lyde:

§ 7-2 b *Midlertidige unntak fra plikter*

Når det som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er nødvendig å kunne foreta omstillinger eller prioriteringer for å bidra til å sikre at den kommunale helse- og omsorgstjenestens kapasitet ikke overskrides, kan departementet

gi forskrift om helt eller delvis unntak fra følgende bestemmelser:

a. § 7-1 om individuell plan
b. § 7-2 om koordinator
c. § 7-2 a om barnekoordinator.

IX

I lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid skal nytt kapittel 6A lyde:

Kapittel 6A Midlertidige regler for personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34

§ 37 a *Unntak fra plikt til å delta i opplæring i mottak*

Asylsøkere som er i målgruppen for ordningen med kollektiv beskyttelse, har ikke plikt til å delta i opplæring i mottak etter § 5 i loven her.

§ 37 b *Kompetansekartlegging og karriereveiledning*

Retten og plikten til å gjennomføre kompetansekartlegging før bosetting etter § 6 i loven her gjelder ikke for personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34.

Personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34, har rett, men ikke plikt, til å gjennomføre kompetansekartlegging etter § 10 i loven her. Kartleggingen skal bidra til å avklare om vedkommende er kvalifisert for tilgjengelige arbeidsplasser i kommunen, og til at introduksjonsprogrammet etter § 37 c blir tilpasset den enkeltes behov.

Personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34, har rett, men ikke plikt, til å gjennomføre karriereveiledning etter § 11 i loven her. § 11 fjerde ledd gjelder ikke.

§ 37 c *Introduksjonsprogram*

Personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34, har rett, men ikke plikt, til å delta i et introduksjonsprogram etter kapittel 4 i loven her. For øvrig gjelder §§ 8 og 9 i loven her.

Personer som nevnt i første ledd kan delta i programmet i inntil seks måneder dersom de har utdanning på videregående nivå eller høyere fra før. Sluttmålet for programmet skal være overgang til lønnet arbeid, høyere utdanning eller høyere yrkesfaglig utdanning. Programmet kan forlenges med inntil seks måneder. § 13 første, femte og sjette ledd i loven her gjelder.

Personer som nevnt i første ledd kan delta i et program etter § 13 tredje eller fjerde ledd i loven her dersom de ikke har utdanning på videregående nivå fra før. § 13 første, femte og sjette ledd gjelder.

Programmet etter andre eller tredje ledd skal minst bestå av arbeids- eller utdanningsrettede elementer og et språktilbud. For deltagere som har barn under 18 år, skal også kurs i foreldreveiledning inngå. Det samme gjelder for deltagere som får barn i løpet av programmet. Kravene i § 14 første ledd bokstav a, b og c og kravet i § 14 fjerde ledd om at programmet skal være på fulltid, gjelder ikke. Dersom forhold på kommunens side medfører at programmet må være på deltid, skal det utbetales introduksjonsstønad tilsvarende deltagelse på fulltid.

Retten til å delta i et introduksjonsprogram etter andre eller tredje ledd gjelder også for personer som har gått ut i arbeid og tidligere har avvist eller avbrutt deltagelse i programmet. § 3 tredje ledd gjelder ikke.

Kommunen skal, samtidig som det treffes vedtak om introduksjonsprogram, utarbeide en integreringsplan. Planen skal utarbeides sammen med deltageren og utformes på bakgrunn av gjennomført kompetansekartlegging og en vurdering av hvilke elementer deltageren kan nyttiggjøre seg. Planen skal minst inneholde deltagerens sluttmål for programmet, programmets varighet, elementene i programmet og klagemuligheter. Kommunen avgjør innholdet i integreringsplanen dersom det er uenighet mellom kommunen og den enkelte. §§ 15 og 16 gjelder ikke.

Departementet kan gi forskrift om hva som regnes som utdanning på videregående nivå etter paragrafen her.

§ 37 d *Opplæring i norsk*

Personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34, har rett, men ikke plikt, til å delta i opplæring i norsk etter kapittel 6 i loven her. De har ikke rett eller plikt til opplæring i samfunnskunnskap. For øvrig gjelder § 26.

Retten til opplæring i norsk gjelder i ett år fra oppstartstidspunktet. For øvrig gjelder §§ 30 og 32 i loven her. Deltagere i opplæringen bør oppnå et minimumsnivå i norsk. Plikten til å avlegge prøver etter § 37 gjelder ikke. Kommunen skal likevel sørge for at deltagerne får mulighet til å avlegge gratis avsluttende prøve i norsk.

Kommunen skal, samtidig som det treffes vedtak om opplæring i norsk, utarbeide en norskplan. Norskplanen skal inneholde deltagerens norskmål, omfanget av opplæringen og klagemuligheter. § 34 gjelder ikke.

§ 37 e *Forskriftshjemmel*

Når det er nødvendig for å tilpasse integreringstiltak til personer som er innvilget midlertidig kollektiv beskyttelse etter utlendingsloven § 34, kan departementet gi midlertidig forskrift om

a. målgruppene for og rettigheter og plikter til opplæring i mottak, introduksjonsprogram og opplæring i

norsk og samfunnskunnskap etter §§ 5, 8, 26, § 37 c og 37 d
b. retten til karriereveiledning etter §§ 11 og 37 b
c. utsettelse av frister for oppstart av introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter §§ 12, 30, 37 c og 37 d
d. kravene til innhold i introduksjonsprogrammet etter §§ 14 og 37 c
e. retten til, beregningen av og reduksjon i introduksjonsstønaden etter kapittel 5 ved deltagelse i introduksjonsprogram etter § 37 c
f. varigheten og omfanget av opplæring og kravene til opplæringen etter §§ 30 til 33 og 37 d
g. prøver i norsk og samfunnskunnskap etter § 37.

Forskrifter etter første punktum kan fravike bestemmelsene som nevnt i bokstav a til g.

Dersom kapasitetshensyn i kommunen eller fylkeskommunen gjør det nødvendig, kan en midlertidig forskrift etter første ledd også fravike kravene som følger av bestemmelsene som nevnt i første ledd bokstav a til g, for andre enn personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34.

X

I lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern gjøres følgende endringer:

Ny § 2-7 skal lyde:

§ 2-7 *Midlertidig adgang til unntak fra frister*

Når det som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er nødvendig for at barnevernstjenesten skal kunne gjennomføre sine oppgaver på en formålstjenlig og forsvarlig måte, kan departementet gi midlertidig forskrift om unntak fra fristene i § 2-1 første ledd og § 2-2 annet ledd.

§ 3-3 nytt tredje ledd skal lyde:

Når det som følge av krigen i Ukraina er nødvendig å evakuere barn som er under omsorg av ukrainske myndigheter, kan barnevernstjenesten samtykke i plassering av barn i et fosterhjem eller en institusjon i Norge etter en anmodning fra ukrainske myndigheter, dersom
a. plasseringen er forsvarlig og til barnets beste
b. det er inngått en avtale med kompetente ukrainske myndigheter
c. vilkår for plassering etter artikkel 33 i konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn er oppfylt.

Barnevernstjenesten skal sørge for at barnet registreres med søknad om beskyttelse eller søknad om opphold hos utlendingsmyndighetene. Dersom barnet har vanlig bosted i Norge når den ekstraordinære situasjonen opphører, skal barnevernstjenesten vurdere om vilkårene for å anmode om en overføring av jurisdiksjon til barnets tidligere bostedsstat er oppfylt.

§ 11-1 nytt fjerde til sjette ledd skal lyde:

Bestemmelsen gjelder også barn under 15 år som har flyktningstatus eller er innvilget midlertidig kollektiv beskyttelse.

Når det som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er nødvendig av kapasitetshensyn og for å ivareta det enkelte barnets behov, kan tilbudet etter første ledd også være opphold i et familiebasert botilbud. Slike botilbud skal fylle kravene som stilles til fosterforeldre etter § 9-3 med forskrift. Når barnet har opphold i et familiebasert botilbud, har Barne-, ungdoms- og familieetaten omsorgsansvaret for barnet og ansvaret for kartleggingen etter § 11-4. Botilbudet utøver omsorgsansvaret på vegne av Barne-, ungdoms- og familieetaten.

Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for godkjenning, opplæring og oppfølging av det familiebaserte botilbudet og for oppfølgingen av barnet. Ansvaret for oppfølging tilsvarer oppfølgingsplikten etter § 9-6 med forskrift og plikten til å fatte oppfølgingsvedtak etter § 11-3. Barne-, ungdoms- og familieetaten er også ansvarlig for utgifter forbundet med det familiebaserte botilbudet.

§ 11-3 nytt tredje ledd skal lyde:

Når det som følge av et høyt antall ankomster til Norge av personer fordrevet fra Ukraina er nødvendig for at Barne-, ungdoms- og familieetaten eller omsorgssenteret skal kunne gjennomføre og prioritere sine oppgaver på en formålstjenlig og forsvarlig måte, kan fristene etter første ledd forlenges. Fristen for omsorgssenteret til å sende forslag til oppfølgingsvedtak kan utvides til fem uker etter barnets ankomst til senteret. Fristen for Barne-, ungdoms- og familieetaten til å treffe vedtak kan utvides til ti uker etter barnets ankomst til senteret. Barne-, ungdoms- og familieetaten skal orientere statsforvalteren dersom unntaksadgangen tas i bruk. Beslutningen skal begrunnes og dokumenteres.

§ 12-11 fjerde ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

Plikten til å legge fram politiattest i samsvar med første punktum gjelder også den eller de som skal ta imot enslige mindreårige i et familiebasert botilbud som nevnt i § 11-1 femte ledd.

§ 17-3 andre ledd nytt andre punktum skal lyde:

Tilsynsansvaret gjelder også familiebaserte botilbud etter § 11-1 femte ledd.

XI

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til ulik tid.
2. Del I til X i loven oppheves 1. juli 2023.
3. Kongen kan gi nærmere overgangsregler for ikrafttredelsen av loven og for opphevelsen av loven.

Presidenten: Det voteres over av A I § 5A-4 nytt tredje ledd, § 6-9 nytt fjerde ledd, X Ny § 2-7, § 11-3 nytt tredje ledd.

Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 85 mot 15 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.52)

Presidenten: Det voteres over III § 2 andre ledd andre og nytt tredje punktum.

Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 83 stemmer for og 17 stemmer imot komiteens innstilling.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.16)

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) (fra salen): President! Jeg fikk ikke avgitt stemme. Jeg skulle stemme for.

Presidenten: Det blir rettet opp. Da er det avgitt 84 stemmer for komiteens innstilling og 17 stemmer imot. – Innstillinga er dermed vedtatt.

Det voteres over IV, V og VIII.

Høyre, Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 62 mot 39 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.26)

Presidenten: Det voteres over VII.

Høyre og Fremskrittspartiet har varslet subsidiær støtte til innstillinga.

Rødt har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 93 mot 4 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.53)

Presidenten: Det voteres over øvrige paragrafer under I, II, øvrige paragrafer under III, VI, IX, øvrige paragrafer under X samt XI.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Videre var innstilt:

B.

Dokument 8:141 L (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mudassar Kapur og Mari Holm Lønseth om å innføre en beredskapshjemmel i plan- og bygningsloven for å håndtere en stor flyktningtilstrømming – vedtas ikke.

Presidenten: Høyre har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 79 mot 21 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.22.45)

Presidenten: Stortinget går da til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sakene nr. 1–7, debattert 3. juni 2022

Presidenten: Sakene nr. 1–7 er andre gangs behandling av lover og gjelder lovvedtakene 70 til og med 76.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 8, debattert 3. juni 2022

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Årsmelding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) for 2021 (Innst. 432 S (2021–2022), jf. Dokument 7:1 (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 7:1 (2021–2022) – Årsmelding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) for 2021 – vert lagt ved møteboka.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 9, debattert 3. juni 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Innberetning fra Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret for 2021 (Innst. 417 S (2021–2022), jf. Dokument 5 (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 5 (2021–2022) – Innberetning fra Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret for 2021 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 10, debattert 3. juni 2022

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Endringer i forsvarsloven mv. (ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste) (Innst. 290 L (2021–2022), jf. Prop. 67 L (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

lov

om endringer i forsvarsloven mv. (ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste)

I

I lov 12. august 2016 nr. 77 om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. gjøres følgende endringer:

Ny § 33 a skal lyde:

§ 33 a *Erstatning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste*

Vernepliktige inne til førstegangstjeneste kan kreve erstatning fra Forsvaret for skade de blir påført under tjenesten dersom skaden har sammenheng med tjenesten og ikke dekkes etter yrkesskadeforsikringsloven.

En skade anses som påført under tjenesten når den har oppstått under

a) aktiviteter innenfor forlegning, leiområde og tilsvarende
b) tjenestereiser
c) reiser i forbindelse med velferdspermisjon klasse A, frie permisjonsreiser og innkallings- og dimisjonsreiser
d) frivillige kurs, opplæring og aktiviteter som arrangeres eller betales av Forsvaret.

Erstatningen skal utmåles som om skaden var en yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven. Yrkesskadeforsikringsloven §§ 14 og 15 gjelder tilsvarende.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om retten til erstatning, herunder om vilkårene for erstatning og saksbehandlingsregler.

§ 64 første ledd skal lyde:

Forvaltningsloven kapittel IV til VI gjelder ikke behandlingen av saker etter §§ 6 til 31 og §§ *33 a*, 34, 49, 52 og 55.

II

I lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring skal lovens tittel lyde:

Lov om yrkesskadeforsikring (yrkesskadeforsikringsloven)

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 11, debattert 3. juni 2022

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (Innst. 395 S (2021–2022), jf. Prop. 90 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt ti forslag. Det er

- forslagene nr. 1–6, fra Ingrid Fiskaa på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 7, fra Christian Tybring-Gjedde på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 8–10, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Videre har representanten Bjørnar Moxnes under debatten foreslått at saken sendes tilbake til komiteen, jf. Stortingets forretningsordens § 46.

Det voteres først over forslaget fra Bjørnar Moxnes om tilbakesending til komiteen.

Votering:

Forslaget fra Bjørnar Moxnes ble med 88 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.25.16)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid behandles av Stortinget etter Grunnloven § 115.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 89 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.25.33)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 2–6, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget støtter prinsippet om å ikke åpne militærbaser for andre stater på norsk jord i fredstid, i tråd med baseerklæringen fra 1949.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å reforhandle tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 dersom den internasjonale politiske situasjonen og/eller innenrikspolitiske forhold i USA tilsier dette, også før utløpet av den innledende avtaleperioden på ti år.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at norske myndigheter til enhver tid har tilgang til og fullt innsyn i virksomheten på de omforente områdene som beskrives i tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at ingen amerikansk bruk av områdene som beskrives i tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 knyttet til aktivitet i tredjeland, skjer uten konsultasjon med Norge.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen påse at eventuelle utvidelser av tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 til nye områder blir lagt fram som forslag for Stortinget.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 87 mot 14 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.25.51)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 7, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede mulighetene for å åpne opp for etablering av allierte baser på norsk jord også i fredstid, som et supplement til oppbygging av eget forsvar.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 87 mot 14 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.26.09)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 8–10, fra Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gå i samtaler med Sverige og Finland om en samordnet tilnærming til tilleggsavtalen til forsvarssamarbeid med USA som tar hensyn til den nye sikkerhetspolitiske situasjonen i Norden.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at en eventuell tilleggsavtale til forsvarssamarbeid med USA ikke gir USA mulighet til å begå brudd på menneskerettigheter og norsk lov på områder hvor USA eventuelt gis eksklusiv bruksrett i Norge.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at en eventuell tilleggsavtale til forsvarssamarbeid med USA ikke hindrer at norske myndigheter kan straffeforfølge amerikansk personell som begår lovbrudd på norsk jord.»

Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Miljøpartiet De Grønne ble med 87 mot 14 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.26.29)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget samtykker i inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 85 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.26.56)

Votering i sak nr. 12, debattert 3. juni 2022

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv. (Innst. 394 L (2021–2022), jf. Prop. 89 L (2021–2022))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

lov

om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv.

§ 1 *Skattefritak for amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og deres ansatte og virksomheter og organisasjoner som leverer militære velferdstjenester*

Bestemmelsene i Tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid (Supplementary Defense Cooperation Agreement – SDCA) artikkel XVII nr. 2 og 3, artikkel XXI punkt 3 og artikkel XXVI nr. 2 annet til fjerde punktum gjelder som norsk lov.

§ 2 *Mulig unntak fra arbeidsrettslige regler for amerikanske kontraktører*

Amerikanske kontraktører, slik disse er definert i SDCA artikkel II nr. 4, er unntatt fra arbeidsmiljøloven, allmenngjøringsloven og ferieloven i den grad bestemmelser i eller i medhold av disse lovene ikke er forenlige med de amerikanske styrkenes militære behov. Med amerikanske styrker menes amerikanske væpnede styrker til stede på norsk territorium, jf. SDCA artikkel II nr. 1 og 2.

§ 3 *Rettskrav*

Erstatningskrav som oppstår innenfor rammene av Avtale mellom partene i Traktat for det nordatlantiske område om status for deres styrker av 19. juni 1951 (NATO SOFA) artikkel VIII nr. 5 og SDCA artikkel XV, skal avgjøres med utgangspunkt i disse avtalebestemmelsene, som gjelder som norsk lov. Det samme gjelder for administrative sanksjoner innenfor rammene av SDCA.

§ 4 *Amerikanske styrkers rett til å utøve myndighet for å ivareta sikkerheten til egne styrker, informasjon og materiell*

(1) SDCA artikkel VI nr. 3 gjelder som norsk lov.

(2) SDCA artikkel VI nr. 3 gjengis i norsk versjon:

I samsvar med artikkel VII nr. 10 i NATO SOFA og i henhold til nr. 4 i denne artikkelen for sivile deler av omforente områder, har amerikanske styrker rett til å utøve nødvendige rettigheter og myndighet innenfor omforente områder for amerikanske styrkers bruk, drift, forsvar av eller kontroll over omforente områder ved å treffe egnede og forholdsmessige tiltak, herunder tiltak som er nødvendige for å opprettholde eller gjenopprette orden og beskytte amerikanske styrker, amerikanske kontraktører, norske kontraktører og medfølgende.

(3) Myndighetsutøvelse etter første ledd vil på de militære delene av omforente områder, og innenfor rammene av SDCA artikkel VI nr. 3, blant annet gi amerikanske styrker rett til å fastsette og håndheve adgangs-, utstyrs- og atferdsbegrensninger, og å foreta nødvendige og forholdsmessige fysiske tiltak for å forsvare styrker, områder og materiell i tilfelle av et fysisk angrep mot disse.

(4) Kongen fastsetter i forskrift hvilke områder som utgjør «omforente områder» etter denne avtalen. Kongen kan også gi nærmere bestemmelser i forskrift om hvordan utarbeidelsen av sikkerhetsplaner etter SDCA artikkel VI nr. 2 skal organiseres og koordineres mellom relevante norske myndigheter.

§ 5 *Ikrafttredelse*

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer.

§ 6 *Endringer i andre lover*

Fra den tiden loven trer i kraft gjøres følgende endringer i andre lover:

1. I lov 19. juni 2009 nr. 58 om merverdiavgift skal ny § 3-33 lyde:

§ 3-33 *Leveranser til militære enheter fra USA*

Departementet kan treffe enkeltvedtak om unntak fra loven ved omsetning av varer og tjenester fra næringsdrivende som ikke har forretningssted eller hjem-

sted i merverdiavgiftsområdet til militære enheter fra USA.

2. I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker skal ny § 4 c lyde:

Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om strafferettslig jurisdiksjon og varetekt i samsvar med artikkel XII og XIII i tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 86 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.27.31)

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 85 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.27.55)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 13, debattert 3. juni 2022

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine Eriksen Søreide, Hårek Elvenes, Ingjerd Schou, Charlotte Spurkeland, Tage Pettersen, Erlend Larsen og Sveinung Stensland om å bekjempe falske nyheter og desinformasjon (Innst. 303 S (2021–2022), jf. Dokument 8:146 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Hårek Elvenes på vegne av Høyre og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 3, fra Christian Tybring-Gjedde på vegne av Fremskrittspartiet og Venstre

Det voteres over forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

> «Dokument 8:146 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine Eriksen Søreide, Hårek Elvenes, Ingjerd Schou, Charlotte Spurkeland, Tage Pettersen, Erlend Larsen og Sveinung Stensland om å bekjempe falske nyheter og desinformasjon – vedtas ikke.»

Voteringstavlene viste at det var avgitt 83 stemmer imot og 18 stemmer for forslaget fra Fremskrittspartiet og Venstre.

(Voteringsutskrift kl. 14.28.38)

Frode Jacobsen (A) (fra salen): President! Jeg stemte feil.

Presidenten: Det blir rettet opp. Da er det 84 stemmer imot og 17 stemmer for forslaget fra Fremskrittspartiet og Venstre. – Forslaget er dermed ikke bifalt.

Det voteres over forslagene nr. 1 og 2, fra Høyre og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 1 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen utrede hvordan offentlige myndigheter bedre kan samhandle på tvers av samfunnssektorer for å kontre falske nyheter og desinformasjon som spres eller forsterkes av fremmede trusselaktører. Det er behov for en gjennomgang av de ulike etatenes mandater, organisering og ressurser med sikte på å oppnå bedre samhandling og koordinering og dermed mer effektiv og rettidig respons.»

Forslag nr. 2 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen iverksette et systematisk og langsiktig nasjonalt arbeid mot falske nyheter og desinformasjon. Prosjektet bør gå over minst fem år, med oppstart i 2022. Prosjektet bør inkludere et større, tverrfaglig prosjekt i regi av Media City Bergen. Prosjektet skal direkte kunne bidra til å øke kunnskap og kompetanse om falske nyheter og desinformasjon og samtidig legge til rette for å utvikle nye løsninger og ny teknologi som kan benyttes i kampen mot falske nyheter og desinformasjon.»

Votering:

Forslagene fra Høyre og Kristelig Folkeparti ble med 78 mot 23 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.29.11)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:146 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine Eriksen Søreide, Hårek Elvenes, Ingjerd Schou, Charlotte Spurkeland, Tage Pettersen, Erlend Larsen og Sveinung Stensland om å bekjempe falske nyheter og desinformasjon – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 14, debattert 3. juni 2022

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Guri Melby, Ola Elvestuen og Sveinung Rotevatn om å sikre Norge fullverdig deltakelse i EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP) (Innst. 314 S (2021–2022), jf. Dokument 8:151 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Sveinung Rotevatn satt fram et forslag på vegne av Venstre. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen innlede dialog med EU for å se på mulighetene for at Norge kan bli en fullverdig deltaker i EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP).»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 96 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.30.13)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:151 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Guri Melby, Ola Elvestuen og Sveinung Rotevatn om å sikre Norge fullverdig deltakelse i EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP) – vedtas ikke.

Presidenten: Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 92 mot 4 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.30.51)

Votering i sak nr. 15, debattert 3. juni 2022

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Vervik Bollestad og Kjell Ingolf Ropstad om å legge Norges forhandlinger om en frihandelsavtale med Kina på is umiddelbart dersom Kina støtter Russland militært i invasjonen i Ukraina (Innst. 315 S (2021–2022), jf. Dokument 8:164 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Sveinung Rotevatn på vegne av Venstre
- forslag nr. 2, fra Dag-Inge Ulstein på vegne av Kristelig Folkeparti

Under debatten er forslag nr. 1 omgjort til oversendelsesforslag. Forslaget lyder i endret form:

> «Det henstilles til regjeringen å foreta en ny vurdering rundt å inngå en frihandelsavtale med Folkerepublikken Kina, sett i lys av erfaringene med europeiske lands avhengighet av handel med Russland.»

Presidenten foreslår at dette forslaget sendes regjeringen uten realitetsvotering. – Det anses vedtatt.

Det voteres over forslag nr. 2, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen om snarest å formidle til Kina at Norges forhandlinger om en frihandelsavtale med landet vil bli lagt på is umiddelbart dersom Kina støtter Russland militært i invasjonen i Ukraina.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 97 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.31.59)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:164 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Vervik Bollestad og Kjell Ingolf Ropstad om å legge Norges forhandlinger om en frihandelsavtale med Kina på is umiddelbart dersom Kina støtter Russland militært i invasjonen i Ukraina – vedtas ikke.

Presidenten: Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 90 mot 8 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.32.40)

Votering i sak nr. 16, debattert 3. juni 2022

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om ratifikasjon av tillegg til Roma-vedtektene om straffeforføl-

gelse av folkerettsstridig angrepskrig og kriminalisering av folkerettsstridig angrepskrig i norsk straffelov (Innst. 407 S (2021–2022), jf. Dokument 8:122 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Andreas Sjalg Unneland satt fram to forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til ratifikasjon av Roma-vedtektenes tillegg om aggresjonsforbrytelse (Kampala-tillegget).»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag om en ny bestemmelse i straffeloven kapittel 16 som kriminaliserer angrepskrig, i tråd med Kampala-tillegget til Roma-vedtektene.»

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre ble med 83 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.33.24)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:122 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om ratifikasjon av tillegg til Roma-vedtektene om straffeforfølgelse av folkerettsstridig angrepskrig og kriminalisering av folkerettsstridig angrepskrig i norsk straffelov – vedtas ikke.

Presidenten: Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 84 mot 16 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.34.05)

Sak nr. 17 [14:34:16]

Referat

1. (507) Statsministerens kontor melder at
   1. lov om endringer i lov om endringer i helselovgivningen (oppheving av overføring av det offentlige tannhelsetjenesteansvaret) (Lovvedtak 66 (2021–2022))
   2. lov om endringer i inkassoloven og finanstilsynsloven (klagebehandlingen av Finanstilsynets vedtak etter inkassoloven) (Lovvedtak 52 (2021–2022))

   – er sanksjonert under 3. juni 2022
2. (508) Brev fra justis- og beredskapsministeren vedrørende MEDEVAC av skadde ukrainske soldater til Norge

   Enst.: Nr. 1 og 2 vedlegges protokollen.
3. (509) Regulering av pensjoner i 2022 og pensjonisters inntektsforhold (Meld. St. 15 (2021–2022))
4. (510) Endringer i lov om endring i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (forlengelse av midlertidig unntak fra avkortingsreglene for alderspensjon som følge av covid-19) (Prop. 123 L (2021–2022))
5. (511) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dagfinn Henrik Olsen, Gisle Meininger Saudland og Erlend Wiborg om avvikle den urettferdige avkortningen i pensjon for gifte og samboende pensjonister (Dokument 8:259 S (2021–2022))

   Enst.: Nr. 3–5 sendes arbeids- og sosialkomiteen.
6. (512) Representantforslag frå stortingsrepresentant Sofie Marhaug om full revisjon av Røldal-Suldal kraftanlegg (Dokument 8:260 S (2021–2022))

   Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
7. (513) Endringar i statsbudsjettet 2022 under Helse- og omsorgsdepartementet (som følgje av endra takstar for legar, psykologar og fysioterapeutar) (Prop. 122 S (2021–2022))

   Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
8. (514) Endringar i lovgjevinga som følgje av innføring av ny kjønnsnøytral tittel på Sivilombodsmannen (Prop. 121 L (2021–2022))
9. (515) Endringer i straffegjennomføringsloven (midlertidige regler om straffegjennomføring under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom) (Prop. 126 L (2021–2022))
10. (516) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen og Tor André Johnsen om kontroll ved fotlenke med GPS-sender ved forvaringsdømtes permisjon fra soning (Dokument 8:261 S (2021–2022))

    Enst.: Nr. 8–10 sendes justiskomiteen.
11. (517) Endringar i plan- og bygningsloven (reglar om handtering av overvatn i byggjesaker mv.) (Prop. 125 L (2021–2022))
12. (518) Tillegg til Prop. 113 LS (2021-2022) om deling av fylker og Ålesund kommune og endringer i inndelingslova (ny fylkesinndeling og nye fylkesnavn) (Prop. 127 S (2021–2022))

13. (519) Endringar i statsbudsjettet 2022 under Finansdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet (Lønsregulering for arbeidstakarar i det statlege tariffområdet 2022 m.m.) (Prop. 128 S (2021–2022))
    Enst.: Nr. 11–13 sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
14. (520) Endringer i lov om europeiske selskaper (SE-loven) og lov om europeiske samvirkeforetak (SCE-loven) mv. (forskriftshjemler for saksbehandlingsregler) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 113/2020 om endring av EØS-avtalens vedlegg XXIII (Selskapsrett) (Prop. 124 LS (2021–2022))
    Enst.: Sendes næringskomiteen, unntatt B, som sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
15. (521) Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2021, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Meld. St. 14 (2021–2022))
16. (522) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Grunde Almeland, Alfred Jens Bjørlo og Ola Elvestuen om mer nordisk forsvarssamarbeid (Dokument 8:258 S (2021–2022))
    Enst.: Nr. 15 og 16 sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? Så synes ikke. – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.36.

Svanemerket trykksak, 2041 0654